

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Jens Andersen Beldenak, Biskop i Tønen.

En Levnetsbeskrivelse.

Af

C. Paludan-Müller,
Cand. i Theol. og Adjunct.

Andet forøgede Dflag.

Odense 1837.

Trykt hos og forlagt af S. Zempel.

Forord.

Det nye Uplag af Biskop Jens Andersens Levnetsbeskrivelse, som hermed forelægges Publikum, adskiller sig fra det første deels ved adskillige Rettelser og Tilføjninger i Texten og Anmærkningerne, deels ved Bilagenes Søgelse med flere Documenter. Disse Bidrag til et dansk Diplomatarium for Begyndelsen af det sextende Aarhundrede ville maaskee ikke være uden Interesse for Dyrkerne af Sædrelandets Historie.

At Skriftet hedder en Levnetsbeskrivelse, ikke samlede Efterretninger, maa ikke oversees. Alle ganske isolerede Notitser om Jens Andersen, hvis Sammenhæng med hans Levnets Historie i det Hele jeg ikke har kunnet indsee, ere forbigaaede, ligesom jeg ogsaa har afholdt mig fra al Polemik i Sortællingen selv, og i Anmærkningerne kun bestridt Andres Meninger, hvor det ikke kunde undgaaes. Den kyndige Læser behøver ikke at gjøres opmærksom paa de Steder, hvor min Fremstilling afviger fra andre HistorieFriveres. Er den rigtig, vil den gjøre sig selv gjældende; men en directe Gjendrivelse af Vild-

farelser har hjemme i en Afhandling, ikke i en Skildring, der bør være saa objectiv som mulig. Egentlig forstyrres denne Objectivitet ogsaa ved at vise Læseren det cristiske Apparat, hvorpaa Fremstillingen er grundet; men i denne Henseende har jeg ikke havt fri Gaand. Da jeg var saa heldig at komme i Besiddelse af en Deel hidtil ubekjendte Oplysninger, kunde jeg ikke unddrage mig den Sorpligtelse, at gjøre Rede for mine Grunde og anføre Documenterne selv; thi jeg kunde ikke forlange, at man skulde troe mig paa mit Ord alene. Imidlertid ere ideelige Afbrydelser i Fortællingen undgaaede ved at adskille Text, Anmærkninger og Bilag. I Noterne under Texten ere blot Kilderne angivne.

Odense, i Marts 1837.

C. Paludan-Müller.

En af de navnkundigste danske Mænd i Catholicismens sidste Lider i vort Fædreland var vistnok den fynske Biskop Jens Andersen, hvem man gav Ogenavnet *Waldenak*; men saa bekjendt hans Navn end er, saa lidet ere de enkelte Omstændigheder i hans Livdet. Det Indtryk, han engang har gjort paa Folket, er vel ikke udsløtt; men de Begivenheder, der frembragte dette Indtryk, har man glemt. Maaſkee vil derfor en kort Fremstilling af denne Mands mærkelige Levnet ikke være Publicum uvelkommen; og selv for den videnskabelige Historiker turde det være interessant at see de adspredte og forvirrede Efterretninger om denne Prælat drøftede, ordnede og samlede paa eet Sted. Det danske Folk har desuden for nylig havt den stærkeste Opfordring til at vende sit Blik tilbage imod den første Deel af det sextende Aarhundrede, og Flere have stræbt at opfriske dets Erindring om denne bevægede og følgerige Periode af dets Historie; men uden Tvivl oplyses

de daværende offentlige Forhold i vort Fædreland — det Terrain, hvorpaa den store Kamp stod — bedre ved et Billede om endog kun af en enkelt Figur med dens nærmeste Omgivelser, end ved en directe Beskrivelse. En saadan Skildring er det, der bydes Læserne i dette lille Skrift.

Jens Andersen er født i Landsbyen Brøndum ved Liinjorden af simple Forældre. Faderen var en fattig Skomager, der dog havde Forstand nok til at bemærke Sønnens fortrinlige Evner. Om dennes første Ungdom og Opdragelse vide vi kun, at han blev sat i en Skole, hvor han ved Flid og gode Anlæg udmærkede sig fremfor sine ældre Kammerader. Hvad dette har været for en Skole, hvilke Lærere, han har havt, og hvorledes den Underviisning har været beskaffen, han modtog af dem: derom kunne vi af Mangel paa Efterretninger Intet sige; og da vi ikke engang vide, naar han er født, ville alle Slutninger fra det, der ellers er bekjendt om Studeringernes Tilstand her i Landet i den sidste Halvdeel af det femtende Aarhundrede, kun blive løse Formodninger. Viſt er det derimod, at Lykken be-
gunstigede ham nok til, at han i Udlandet kunde erhverve sig den Dannelse og de Kundskaber, der paa den Tid ikke var Leilighed til at opnaae i Danmark. I Gølln, hvis Høiskole i den senere Middelalder tildeels blev for de studerende Nordboer hvad Paris tidligere havde været, lagde han sig efter de frie Kunster og Lov-

kyndigheden, især den canoniske Ret, hvori han erhvervede sig saa dybe Indsigter, at man ansaae ham for den Første i dette Fag i Danmark. Der blev han ogsaa promoveret til Magister, og skal senere have foretaget vidtløftige Reiser i flere af Europas Lande, maaſkee som Hovmester for unge Adelsmænd. Ogſaa i Merseburg skal han have studeret, og det er vist, at han har været i Rom, enten som Studerende eller sendt dertil i Statsærinder. Selv tilskriver han Edln og Rom sin Dannelselse. Den Aand, der besjælede Lærerne ved Edlns Høiskole, viste sig snart i deres heftige Kamp imod det nye Lys, som fra Italien begyndte at udbrede sig i Tydskland; og Rom var dengang Middelpunktet for alle Intriguer og Sædet for en moralsk Fordærvelse, hvis Lige intet christent Land har seet: det er derfor let at formode og finder Bestyrkelse i hans Levnets Historie, at han i disse Stæder ikke kunde erhverve sig nogen ædel og ægte human Dannelselse, eller hans Tænkemaade faae nogen anden geistlig Retning, end Kirkens almindelige hierarkiske Lødens tilstedede; men Kundskaber og Duelighed til de vigtigste verdslige Sager erhvervede han sig; og anden Dygtighed fordredes der paa den Tid i Almindelighed heller ikke af dem, der tragtede efter Kirkens Prælaturer.

Ved sin Hjemkomst traadte han i Tjeneste hos Kong Hans, hvis Yndest han snart erhvervede sig i høi Grad. Som Skriver eller Cantzler i Kongens Cancellie — en anseelig Post, der banede ham og flere af hans Sam-

tidige, f. Ex. Dve Bilde, Anders Glob, Jørgen Skodborg og Claus Görke, Veien til høie geistlige Embeder — blev han brugt i de vigtigste Retsager og Gesandtskaber. ¹⁾ Saaledes sendte Kongen ham i sit Sted til Norge, uvist i hvad Aar, hvor han i Kongehelle tilligemed Hendrik Krummedig, Lehnsmænd paa Bahuus, forsamlede det norske Rigsraad og paa Kongens Begne affagde Domme i de forekommende Sager; ²⁾ og da Storfyrsten af Moskwa, Iwan den Første, i Aaret 1499 havde anholdt om Elisabeths, Kong Hanses Datters, Haand for sin Søn Basilus, sendtes Jens Andersen tilligemed Dr. Anders Christensen, Carmeliterprovincial, og Mester Anders Glob til Rusland, hvor de gave Storfyrsten Haab om at faae sit Ønske opfyldt; men desuagtet lovede Kongen imidlertid sin Datter til Markgreve Joachim af Brandenburg: en Mangel paa Ordholdenhed, der kunde have havt farlige Følger for Gesandterne, hvis de ikke lykkeligviis allerede havde været ude af Storfyrstens Land, da Efterretningen ankom. ³⁾

¹⁾ Hamsfert i S. R. D. VII. S. 258. Jens Andersen selv, sammest. VIII. S. 525. Joh. Svaningi Christiernus Secundus, Danicæ rex. Francof. 1658. Lib. II. cap. II. p. 136. seq. Pontop. An. Eccl. II. S. 437. See Anm. I.

²⁾ Habent Brev af Biskop Jens Andersen, dat. Hafniæ die Mercurii prox. post b. Bartholomei Ap. Anno Mdxxy. Orig. doc. paa Papir i Scheime-Archivet. (See Bilag L.)

³⁾ Chron. Ekib. i S. R. D. II. p. 561.

Dengang var Jens Andersen allerede bestemt til at succedere Carl Rönnow paa Fyens Bispestoel, og da denne Biskop døde enten i Slutningen af 1501, eller i Begyndelsen af det følgende Aar, besteg han den virkelige. 4) Valget af Fyens Biskop var paa den Tid i Hænderne paa Benedictinermunkene i St. Knuds Kloster i Odense, der siden 1489 atter vare i Besiddelse af deres Eiendomme og Rettigheder, efter at de i Kong Christian den Førstes Tid indtrængte Domherrer havde maattet vige for dem. 5) At Knudsbrødrene, der skyldte Kong Hans deres Gjenindsættelse, ikke kunde undslaae sig for at vælge den Biskop, han ønskede, følger af sig selv. Af Pave Alexander den Sjette blev Valget confirmeret.

Biskoppen i Fyen var paa den Tid en af de anseeligste og rigeste Prælater i Danmark. Ifølge sit Embede var han Medlem af Rigsraadet og den første Magnat i sit Stift, der ogsaa uden for Raadet i mange Henseender besad stor Indflydelse, og hvis Stilling som Medlem af den almindelige Kirke gjorde ham temmelig uafhængig af Landets verdslige Regjering. I Rang veeg han kun for Erkebiskpen af Lund, og Embedets Indtægter stode ene tilbage for Lunds og Roskilde Bispestoles, men overgik enhver af de andre danske Biskopers og langt enhver Adelsmands; de kunne næsten kaldes fyrstelige. Foruden Bispegaarden i Odense, der

4) S. R. D. VII. p. 238. cfr. Hvitfeld R. Hanses Krønike p. 180. 5) S. R. D. VIII. S. 475. seq.

blev opbygget af Jens Andersen, hørte til Embedet det faste Orkel Slot ved Svendborg, Alsøgaard paa Lolland, Søerøgaard paa Falster, alle med underliggende Bøndergods, og Kjærstrupgaard paa Læsø med den største Deel af denne De, om ikke med den hele. Men Indtægterne af disse Godser udgjorde kun den mindre Deel af Bispens Indkomster. Over hele Stiftet, der da indbefattede de tre nu adskilte Bispedømmer: Fyen, Lolland = Falster, Als og Væroe, hævede han den tredie Deel af hele Tienden, Biskoptienden, der efter Reformationen blev Kongetiende. Præsterne i hans Stift vare ham paa en Maade skatkyldige, idet de, foruden andre Afgifter, maatte erlægge Cathedraliticum, oprindeligt en frivillig Afgift, der beløb sig, da Jens Andersen besteg Bispestolen, til fire Mark aarlig af hver Sognepræst, hvilke han forøgede til syv Mark. Ogsaa oppebar Bispens Bøder af alle dem, der domfældtes efter geistlig Ret, hvorunder dengang en heel Deel Forbrydelser henhørte. Maaskee har tillige geistligt Gods overhoved maattet svare Afgifter og præstere Arbeide til Biskoppen; Spor dertil findes i det Mindste. Endelig vidste Prælaterne under forskjellige Vaastud at afpræsse Almuen ikke ubetydelige Afgifter under Navn af Bispegave, Mønneft, Smørbyrd o. s. v. Uden Tvivl feiler man ikke, naar man antager, at Fyens Biskops aarlige Indtægter have været over et halvt Hundredetufinde Rigsdaler efter Pengenes nuværende Værdie. *)

*) See Anm. II.

Til hvilken Tid Jens Andersen har tiltraadt denne anseelige og indbringende Post, kunne vi ikke sige med Bestemthed; men i al Fald opholdt han sig ikke ret længe i sit Stift. Som de catholske Bisper i Almindelighed, levede ogsaa han for det Meste ved Hoffet, og beskæftigede sig mere med verdslige Sager — en nødvendig Følge af hans Stilling som Magnat og Rigsraad, — end med sine geistlige Kaldspligter, der ikke synes at have været ham synderlig vigtige. Man søger forgæves efter Spor af hans geistlige Virksomhed; og selv den Lyst, der tillægges ham, til at holde Taler til Folket, synes snarere at have været en Frugt af Forsængelighed, end af Fjer for at belære. *) Først i Kong Frederik den Førstes Tid nødte Reformatorerne ham og de andre Bisper til nogen Dymærksomhed for den geistlige Deel af deres Embedspligter. Vi finde ham derfor allerede fort efter at han havde bestieget Bispestolen igjen ved Kong Hanses Hof og indviklet i en Sag, der ikke giver det fordeelagtigste Begreb om hans geistlige Tænkemaade. Da nemlig Rigets Hovmester, Povel Larmand, var bleven myrdet den 22 Juni 1502, bleve ikke alene Morderne ikke dragne til Ansvar, men Kongen lod endog Sag anlægge imod den Myrdede, fik Rigsraadet til at dømme ham som Majestætsforbryder, og inddrog hans Gods. At Jens Andersen har været Kongen behjælpelig med at erholde denne uretfærdige

*) S. R. D. VII. S. 210.

Dom, og at han til Belønning derfor har faaet Laxmands Gaard i Kjøbenhavn, beretter en samtidig Skribent; og vist er det i det Mindste, at han med de andre Rigsraader har underskrevet Dommen.⁸⁾ Hvor høit han da stod i Kongens Gunst, seer man af en Fortælling, der maa henføres omtrent til samme Tid, og som ogsaa i anden Henseende er karakteristisk. Imedens Dronning Christine var fangen i Sverrig, gik der et almindeligt Rygte i Danmark om en Kjærlighedsforstaaelse imellem Kong Hans og Lehnsmændens Frue paa Bordingborg Slot, men tillige, at Flere end Kongen, og navnlig Otto Rud, stode godt anskrevne hos Fruen. Dette Rygte vilde Wispen under Haanden lade Kongen vide; da han derfor en Dag mødte en norsk Udsømand Almund Quant, sagde han: „veed Du ikke, Almund, at min Herre er vred paa Dig?“ — „Nei!“ svarede Nordmanden. „Da raader jeg Dig, at Du gjør din Undskyldning.“ „Hvad har jeg da gjort?“ „Du skal have sagt om Lehnsmændens Frue paa Bordingborg, at Kongen ikke maatte tænke, han havde hende alene; thi Otto Rud stod der saa vel som han; nu i Aar da Kongen var paa Jagt i Bordingborg, havde Otto saa meget med hende at gjøre, som Kongen.“ Almund

⁸⁾ S. R. D. II. S. 563. Dommen, dat. Kjøbenhavns Raadhuus St. Vilhads Dag (den 8 Novbr.) 1502. i Suhms Et. t. d. danske Hist. 1 B. 3 h. S. 32. sfr. Jahn Danmarks politisk-militaire Historie under Unionskongerne. S. 403.

gik til Kongen, og forsikrede, at han aldrig havde sagt dette. Kongen vilde vide, hvo der havde fortalt ham det? men da han nævnedes Bispen af Fyen, sagde Kongen blot: Guds Dros! Bispen er en Skalk!“ 2)

Bispen fik imidlertid snart Leilighed til at bruge sine Talenter i alvorligere Sager. Efterat Kong Hans havde lidt det store Nederlag i Ditmarsken, havde det nylig undertvungne Sverrig gjort Opstand i Maret 1501 og nødte Kongen til at forlade Stokholms Slot, som hans der efterladte Dronning Christine efter et kjæft Forsvar maatte overgive til Steen Sture den 6 Mai 1502. Hun selv betingede sig Frihed til at vende tilbage til Danmark, men blev desuagtet holdt fangen i Vadstena Kloster. Kongen befandt sig saaledes i aabenbar Krig med Sverrig, og stod tillige paa en spændt Fod med den mægtige Hansestad Lybek. Det for alle Nationer saa vigtige politiske Spørgsmaal om det neutrale Flags Ret under en Krig imellem Sømagter, blev dengang ligesaa heftigt omtristet, som i nyere Tider, og det var naturligtvis af største Vigtighed for Kong Hans at forhindre Tilførsel til Sverrig. Det var Lybek og dets Forbundne, han havde at frygte for; thi de deelte Herredømmet over Østersøen med Danmark, og saae ikke gjerne, at de tre nordiske Kroner bleve forenede paa eet Hoved. Han sendte derfor strax efter Stokholms Slots Overgivelse Bispen af Fyen med to

2) Hvitf. R. Hanses Hist. S. 202.

Aldesmænd til Lybek, for at melde Republiken de Svenskes Opstand, samt beklage sig over deres Troløshed og over Dronningens Fangenskab: han var derfor nødt til at besøge de Svenske med Krig, og lod Lybækkerne anmode om at afholde sig midlertidig fra al Handel med Sverrig. De Privilegier og Friheder, Hansesæderne nødte i Kongens Riger og Lande, beroede paa deres venfskabelige Sindelag imod ham, og ligesom han vilde unde dem alt Godt, dersom de vilde være ham til Villie, maatte han behandle enhver som Fjende, der gjorde hans Rebeller Bistand og Tilførsel. Det lybske Raad svarede hertil, at de Svenskes Opsætsighed imod Kongen gjorde dem ondt; men den Sag kom ikke dem ved; de vare neutrale Kjøbmænd, der vilde lide alt for stort Tab ved at afbryde Handelen med Sverrig. Det var ubilligt, at de skulde forhindres i deres Handel og Wandel ved Uenighed imellem fremmede Konger og Fyrstier. Gesandterne gjorde vel nye Forestillinger; men Raadet blev ved sit Afslag, saa at de maatte vende tilbage med usorrettet Sag; og en Gesandt fra Kong Hanses Søstersøn, Kong Jacob den Fjerde i Skotland, der strax efter ankom til Lybek, udrettede heller Intet.¹⁰⁾

¹⁰⁾ (Mosæfontanus) Kong Hansis Krønike — af Latinen udset vedt *zaccariam* Jacobsen :c. cap. 21. Haandskr. i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Hvitf. R. h's Krøn. S. 192. *A. Krantzii* — *Wandalia*. *Hannovæ* 1619. Lib. XIV. c. 29. p. 531. *est*. *Reimar Koch*: *Kronike der keiserliken fryen Nikes Stadt Lübeck*, ad. an. 1502. Haandskr. i det konaelioe Bibliothek.

Kongen greb nu til alvorlige Forholdsregler. Hans Udliggere fik Ordre til at standse al Tilførsel til Sverrig, og i Slutningen af Maret bleve et stort Lybsk og to stralsundiske Skibe, der agtede sig fra Riga til Sverrig med svensk Gods ombord, optagne og førte til Kjøbenhavn. Saa snart dette rygtedes i Lybek, kom Folket i Bevægelse, og Raadet maatte arrestere al dansk Eiendom og danske Personer i Lybek. Hverken de gjensidige Reclamationer eller Kongens Broders, Hertug Frederiks, Mæglingsforsøg førte til nogen Udsoning. Begge Parter rustede sig, og man ventede hver Dag, at en blodig Krig imellem Danmark og Hansfestæderne vilde bryde ud.

Imidlertid havde Pave Alexander udsendt Cardinal Raimund Peraud som sin Legat a latere i Tydskland og Norden, der skulde søge at forlige alle Stridigheder, for at det kristne Europa kunde forenes til en fælleds Krig imod Tyrkerne, og tillige for at samle Penge=Bidrag til denne Krig. Da denne Legat fik Underretning om Striden imellem Lybek og den danske Konge, besluttede han at mægle Forlig imellem dem. Kort før Paaste, i April 1505, ankom han til Lybek, hvor han blev modtagen med de største Vresbeviisninger. Det lybske Raad erklærede sig villigt til at holde inde med Fjendtlighederne, saalænge Mæglingen varede, endskjøndt det allerede havde gjort betydelige Udrustninger; og Cardinalen indbød flere Prælater og verdslige Fyrster, deriblandt Hertugerne Frederik af Holsten og Mag-

nus af Mecklenburg, til at staae ham bi ved Underhand-
 lingerne. Kong Hans kunde Intet have imod en Fred
 med Lybek paa taalelige Vilkaar, og sendte derfor
 Bispen af Fyen og Hans Rantzau, Slotsherre paa Se-
 geberg, som sine Commissærer til Legaten og Hertug
 Frederik. De ankom til Lybek Søndag efter Paaske,
 og den følgende Dag, den 24 April, begyndte Under-
 handlingerne i en almindelig Forsamling; men Cardina-
 len mærkede snart, at det var umuligt at forene de gan-
 ske modsatte Interesser og Fordringer, der i det Væ-
 sentlige vare de samme, som i det foregaaende Aar;
 kun at Lybekkerne tillige fordrede de optagne Skibe og
 Gods tilbagegionne eller erstattede. Bispen af Fyen
 derimod stod paa, at efter Naturens Ret maa den, der
 styrker sin Fjende, selv anses for min Fjende, og at
 Kongen altsaa ikke havde gjort Uret i at optage det om-
 tvistede Gods. De Privilegier, Lybekkerne og deres
 Forbundne besad i Danmark, vare ikke givne dem til
 Landets Skade, og naar de som Fjender misbrugte de
 modtagne Belgjerninger, havde de forbrudt dem. Stri-
 den blev levende, og Gemytterne forbittedes mere og
 mere, saa at Cardinalen, opbragt over at Bispen ikke
 vilde give efter, talte ham haardt til, kaldte ham en
 uforstandig og ulærd Mand, ja yttrede endog, at det
 intet Under var, at Konger og Fyrster ikke kunde holde
 Fred, naar de havde saadanne Mænd i deres Raad.
 Han forandrede derfor den almindelige og offentlige
 Forsamling til en Conferents imellem Faa, hvorfra

han iblandt Andre udelukkede Bispen af Fyen. I denne Forsamling havde Lybekkerne Interesse ganske Overvægt, især da Hertug Frederik, hvem det ikke var saa meget om sin Broders Fordeel, som om Fred for Holsten og Slesvig at gjøre, ikke forsøgte Kongens Sag med nogen Iver. Uagtet Jens Andersen og Hans Rankau foreviste ham Kongens udtrykkelige Forbud imod at love Lybekkerne Penge under nogetsomhelst Paaskud, gav han dog sit Samtykke til, at Cardinalen som Voldgiftsmand bestemte en for Kongen høist ufordeelagtig Fred. Kongen skulde ifølge den inden St. Antonii Dag (17 Januar) 1504 betale sin Faders Gjeld til nogle private Mænd og offentlige Stiftelser i Lybek, og til samme Tid erlægge Erstatning for de optagne Skibe. Lybekkerne skulde fremdeles nyde deres Privilegier i Danmark ubeskaarne. De forpligtede sig ingenlunde til at afholde sig fra Handel med Sverrig, men lovede, at de vilde sende deres Bud med Cardinalens til Stokholm, for at udvirke Dronning Christines Frigivelse og formaae den svenske Regjering til at sende Gesandter til en almindelig Congress, der i August s. A. skulde holdes i Stralsund imellem dem, de Danske og Hansesæderne.

Nu forlangte Cardinalen af Bispen af Fyen, at Kong Hans skulde ratificere denne Traktat. Hvad skulde Bispen gjøre? Han maatte frygte Legatens Brede, hvem han allerede havde fortørnet ved den Iver, hvormed han havde talt sin Herres Sag, og som havde

truet med Band, hvis Parterne ikke vilde lade sig forsones. Dernæst maatte han vide, at Kongen ønskede sin Dronning befriet fra Fængselet, hvortil der dengang ikke var andet Middel end Cardinalens og Lybekkernes Intercession hos den svenske Regjering. En Krig med Lybek, som ikke kunde undgaaes, dersom Kongen ikke ratificerede Cardinalens Fred, maatte dengang være Kongen høist ubeleilig, da han havde fuldt op at gjøre med de Svenskes og Norskes Opstand. Maaſkee har ogsaa den Betragtning havt nogen Indflydelse paa Bispen, at det, dersom det kom til en Krig, først vilde gaae ud over ham, hvis Stift fornemmelig vilde være udsat for Rov og Brand. Endelig kan det vel være, at han, der ikke var befuldmægtiget Minister, men kun sendt for at paasee sin Herres Interesse, har tænkt, at hans Løfte dog ikke bandt Hænderne paa Kongen, i hvis Magt det jo altid stod, at nægte sin Ratification. Disse Grunde var det efter al Rimelighed, der bestemte ham til, paa Kongens Vegne at love, at dennes Ratification skulde inden en bestemt Termin være tilstede i Lybek, uagtet Freden stred imod den Instruction, han havde modtaget under Underhandlingerne. Men Lybekkerne ansaae sig endnu ikke tilstrækkeligt sikkede; de forlangte Caution for Pengenes Betaling til rette Tid, og da de paa ingen anden Maade kunde afholdes fra at begynde Fjendtlighederne, saa coverede Hertug Frederik, Bisperne af Lybek, Slesvig og Hven, samt flere tilstedeværende hollstenske og slesvigſke Adelsmænd endog med den

Forpligtelse, at dersom Kongen ikke betalte til den fastsatte Termin, skulde de indstille sig personligen i Lybek og forblive der, indtil Pengene vare erlagte. Dog skal dengang Kongens Ratification allerede være ankommen til Lybek. Kong Hans, der enten endnu imedens Underhandlingerne varede, eller i al Fald strax efter, opholdt sig paa Segeberg Slot, var naturligviis ikke tilfreds med denne Fred; imidlertid var hans Stilling paa den Tid saa ugunstig, at han beqvemmede sig til at ratificere. Aftenen før Christi Himmelfartsdag sendte han Bud til Lybek, og anmodede Raadet om at sende to Borgemestere til Segeberg til en mundtlig Conferents med ham. Da de ankom, forsikrede han atter, at han vilde holde Traktaten ubrødelig, og da han formentlig ikke stode paa, at Cardinalens Bud vilde have Indflydelse nok paa Steen Sture og det svenske Raad, forlangte han, at Lybekkerne skulde sende to Raadsherrer med til Sverrig, der selv skulde bevirke Dronningens Frihed, føre hende til Danmark og formaae de Evenske til at besøge det berammede Møde i Stralsund. Lybekkerne vare villige hertil, udrustede et Skib med anstændig Leilighed for Dronningen, og sendte med det to Raadsherrer til Stokholm den 25 Juni. Steen Sture tog godt imod dem, og Regjeringen i Sverrig, for hvem den gode Forstaaelse med Lybek var af største Vigtighed, og som heller ikke turde foragte Båndstraalen, hvormed de trueedes, var villig til at sætte Dronningen paa fri Fod; men Underhandlin-

gerne trak saa langt ud, at hun ikke turde vove en Søe-
reise saa seent paa Aaret. Hun foretrak derfor Land-
veien, og ankom, ledsaget af Steen Sture selv med et
talrigt Følge og af de lybske Raadsherrer, i Slutnin-
gen af Aaret til Hallands Grændse, hvor hun blev mod-
tagen af sin Søn, Prinds Christian, der førte hende
til Kjøbenhavn. ²¹⁾

Den i Traktaten fastsatte Betalingstermin nærmiede
sig; men Omstændighederne havde i Løbet af 1503
forandret sig meget. Congressen i Stralsund, der
skulde holdes i August, kom aldrig istand. Man vente-
de forgjæves paa de svenske Gesandter, og da der des-
uden udbrød. en Feide imellem Staden Stralsund og
Hertugen af Pommern, negtede denne de øvrige Han-
sestæders Gesandter sikkert Leide for deres Reise til Sta-
den. I Rosbok samledes derfor Herrerne fra Lybek,
Hamborg, Lüneburg, Wismar, Danzig og flere Stæ-
der. Kong Hans sendte to Biskopper til denne Forsam-
ling; men de kunde ikke forhindre, at Stæderne for-
pligtede sig til at hjælpe hverandre med Liv og Gods ved
Upretholdelsen af alle gamle Privilegier og Rettigheder.

²¹⁾ *Meursii Historia Danica cum notis I. Grammii*, Florentiæ
1746. p. 703. Not. (b) (c) og (d). *Krantzii Wandalia* anf.
St. cap. 50. p. 332. ff. *Wispeni Procuratoris Indlæg*
N. D. Mag. 5die B. S. 214. ff. *Meimar Koch*, ad.
an. 1503. *Kong Hanses Krønike* ved Zachar. Jacobsen
cap. 26. *Hvitf. N. Hanses Hist.* S. 203. ff. *Behrmann*
K. Christian den Andens Hist. 2den D. S. 16. *Jahn*
anf. S. S. 408. ff.

Dette Forbund sigtede aabenbart til Danmark, og Kongen blev derfor paa Ny fortørnet paa Lybækkerne.¹²⁾ Det var ham heller ikke mere saa meget om at gjøre, at vedligeholde deres Venfkab; thi hans Sager stode i Slutningen af Aaret 1505 meget bedre end i Begyndelsen. Hans Søn Prinds Christian havde kuet Lprøret i Norge og vundet betydelige Fordele over de Svenske paa et Tog i Westergothland. Kongens farligste Modstander, Steen Sture, døde i November 1505, og Dronning Christiane var befriet fra sit Fangenskab. Han var derfor nu kun lidet tilbøielig til at skjule sin Misfornøielse med Lybækkerne, saa at han ikke engang vilde see de Lybske Raadsherrer, der havde ledsaget Dronningen til Danmark, og nu ventede Tak for hendes Befrielse; og da Betalingsterminen kom, gjorde han ingen Anstalt til at opfylde Traktatens Bestemmelser. Lybækkerne indmanede derfor deres Cautionister til at indstille sig i Lybek og forblive der, indtil Pengene vare betalte. De indfandt sig ogsaa kort efter Vaaske 1504, paa Wispen af Fyen og maaskee Hertug Fredrik nær; thi om denne Sidste selv var tilstede i Lybek, er ikke vist. Kongen skal selv have været i Lybek for at formaae Raadet til at sætte Cautionisterne paa fri Fod; men alle Foresstillinger vare forgjæves, og Hertugen maatte, for at løse sig og sine Medlovere, tilfredsstille

¹²⁾ Reimar Koch, ad. an. 1503. Hvitf. K. Hanses Hist. p. 206.

Lybekerne med 56,802 Mark Lybsk, hvoraf 22,000 Mark bleve udbetalte strax, den 3 Mai 1504, og Slot-
tet Trittow pantsat for Resten; men Hertugen var
enten i saa stor Forlegenhed eller saa uforsigtig, at han blot
lod sig meddele en almindelig Quitting af Lybekerne,
uden at anstille nogen tilbørlig Undersøgelse om de op-
bragte Skibe og Eiendomme, hvoraf Følgen var, at
han betalte Erstatning for mange Skibe, der vare udkla-
rerede fra Lybek i Slutningen af Aaret 1503 og Begyn-
delsen af 1504, som vare optagne af de danske Udliggere
længe efter den af Cardinalen mæglede Fred, da Mis-
forstaaelsen imellem Kongen og Lybekerne brød ud paa
Ny, og som paa ingen Maade kunde indbefattes under
Hertugens Caution. ²³⁾

At Biskop Jens Andersen ikke mødte i Lybek med
de andre Cautionister, var ikke af Mangel paa Ordhol-
denhed; men han var forhindret af sine Gjender. Strax
efter at han havde tiltraadt sit Embede, var han kom-
men i en heftig Strid med den mægtige adelige Slægt
Rønno, uden at vi ere tilstrækkeligt oplyste om
Grunden til dette Gjendskab. Man angiver en Tvist
om noget af Biskop Carl Rønnovs Efterladenskab som
Marsag til Striden mellem den nye Biskop og Ma-
r-

²³⁾ Lybekerne's Maningsbrev dat. Løverd. efter Valentini-
dag 1504. N. D. Mag. 5die B. p. 201. Lybekerne's Quit-
tering om dage der vinding des heiligen Cruces (3 Mai)
1504, hos Wehrmann anf. Et. S. 66. Reimar Koch.
ad. an. 1504.

quard Rønnow, Herre til Hvidkilde, Ridder og Medlem af Rigets Raad, en Broder til den afdøde Biskop. ¹⁴⁾ Dertil kom, at Bispfen som Besidder af Orkel Slot var Nabo til Hvidkilde, og at Familien Rønnow, der under Jens Andersens Formand var vant til at regjere i Fyen, maa have deelt Adelens almindelige Misfornøielse over, at en Skomagers Søn blev ophøiet til et af de anseeligste Prælaturer, som allerede i lang Tid kun bleve givne til Adelige, og i hvis Besiddelse de med Harmen saae nogen Anden, end deres Lige. Og Jens Andersen var ikke den Mand, der enten lod sig skræmme af dem, eller søgte at forsoner dem ved Mildhed og Føielighed. Han satte Trods mod Trods, og hvor han fik Leilighed til at bruge sin Myndighed, gif han frem imod dem efter de geistlige Loves hele Strengthed. I Begyndelsen af Aaret 1504 forøgedes hans Fienders Antal betydeligt og tiltog Stridens Heflighed ved følgende Anledning. En af Dronning Christines Hoffinder, Otto Porsfeld, en holstensk Adelsmand, var Slotsherre paa Næsbyhoved Slot ved Odense. I en Borgers Huus i Odense træffer han sammen med Nogle af Bispens Folk; det kommer til Strid imellem dem, og Otto Porsfeld bliver dræbt. Dette skeete ved Paasketid 1504. Om dette Drab blot var tilfældigt, eller om Bispfen har havt Deel deri, som man senere paaastod, vide vi ikke; der blev intet Beviis

¹⁴⁾ S. R. D. VII. p. 259.

ført for det Sidste, og er heller ingen Omstændighed bekendt, der gjør det rimeligt. Bispfen selv paastod, at han var uskyldig, og Kong Hans maa ligeledes have anseet ham derfor, siden han ikke drog ham til Ansvar. Der blev hverken betalt Bøder til Kongen eller til den Dræbtes Slægtninge, ja det synes endog, at Gjerningsmændene selv ere blevne frikjendte af Kongen. ¹⁵⁾

Uden Tvivl var det denne Begivenhed, der bevægede flere slesvigske og holsteniske Adelsmænd, formodentlig Porsfeldts Slægtninge, til at understøtte Bispens dødelige Fjende, Marquard Rønnow, imod ham. Ved deres Hjælp saae denne sig istand til at indslutte og beleire Jens Andersen paa Ørkel Slot, da han just var paa Weien til Lybek for at indstille sig ifølge Lybekernes Maningsbrev. Dog undgik Bispfen denne Gang sine Fjender, og saasnart Leiligheden tillod det, gik han til Søes til Lybek; men han kom for seent til at forhindre Hertug Frederiks ubesindige Betaling af Lybekernes Fordringer, og Raadet erklærede, at det ikke ansaae ham for bunden ved Cautionen, da Hertugen havde tilfredsfillet det. Han vendte derfor tilbage til Danmark. ¹⁶⁾

Hertug Frederik fordrede nu af sin Broder Erstatning for den til Lybekkerne udbetalte Sum, og da Kongen nægtede den, blev man enig om at overdrage Sagens Afgjørelse til Churfyrst Joachim af Brandenburg og Hertugerne af Mecklenburg, Brunsvig og Lüneburg

¹⁵⁾ S. R. D. VIII. p. 528. — ¹⁶⁾ N. D. Mag. 3 S. 216, 222.

som Voldgiftsmænd. Ved en Forsamling i Kiel dømte disse, at Kongen ikke var forpligtet til at erstatte Hertugen hvad denne havde betalt Lybekkerne for optagne Skibe, da Hertugen i Flæng havde betalt hvad man forlangte af ham uden nogen tilbørlig Undersøgelse. Formodentlig var det i denne Anledning, Kong Hans lod sig meddele to Erklæringer, den ene af Biskop Jens Andersen, den anden af ham og Hans Kanthau, hvorved de vedgik, at de ingen Befaling havde af Kong Hans til at love Lybekkerne Penge under noget Paaskud, men tværtimod havde i Lybek modtaget Kongens bestemte Forbud derimod, hvilket de ogsaa strax havde meddeelt Hertug Frederik, imedens Underhandlingerne varede. Dog betalte Kong Hans senere sin Broder en Deel af de udlagte Penge. ¹⁷⁾

Hadde Bispfen ved denne Leilighed paadraget sig nogen Ugunst hos Kongen, som dog kun kan have været forbigaaende, saa var Paven desto mere tilfreds med hans Adfærd; thi strax efter Cardinal Raimunds Tilbagekomst til Rom udstedte Pave Julius den Anden et Breve, hvori han bevilliger Kong Hans, Dronning Christine og Biskop Jens Andersen Dispensation fra nogle af de almindelige Kirke-

¹⁷⁾ N. D. M. 3die B. S. 217. 225. Udtoget af Bispens Erklæring, dat. Odense Hellig Trifong. 1505 i N. D. M. 3die B. S. 204. *cf.* Jahn. *anf.* St. p. 409. Bispens og Hans Kanthaus Erkl., dat. Kjøbenhavn 8de Dagen efter Guds Legems Dag 1505, hos Behrmann II. p. 16. Hvitfeld K. Christian den Andens Hist. S. 65. K. Frederik den Førstes Hist. S. 9. *See* Numf. III.

love, til Løn for deres Hengivenhed imod den apostoliske Stol. Deres Skriftefader fik Magt til at meddele dem fuldstændig Absolution med apostolisk Myndighed engang hvert Aar og desuden i Livsfare, undtagen for enkelte Tilfælde, som ifølge Bullen in coena Domini vare Paven selv forbeholdte. Han kunde dispensere dem fra religiøse Løfter, undtagen det geistlige Kydskhedsløfte, Pillegrimsreiser til det hellige Land, til St. Peter og Povel og til St. Jacob af Compostela. De fik Tilladelse til at føre et Reisealter med sig, hvorved der turde læses Messer paa usædvanlige Lieder og uindviede, ja endog med Interdict belagte Steder, dog i sidste Tilfælde uden Klokker og med sagte Røst. Døde de under et almindeligt Interdict, maatte de begraves i Kirker med tilbørlige Ceremonier. I Fasten maatte de nyde Smør, Mellemad, Æg og Kjød, dersom deres Sundhed udkrævede det, og naar de hver Dag i Fasten med sex Personer besøgte to Kirker eller Altare paa de Steder, hvor de just opholdt sig, skulde de erholde samme Afslad for dens Overtrædelse, som om de i egen Person havde besøgt Kirkerne i Rom. Dronningen fik desuden Tilladelse til, at hun fire Gange om Aaret maatte besøge Klaranonnerne i deres Klosters med sex eller otte Hofjunkere; kun maatte hun ikke gjøre Besøget for langt. ¹⁸⁾

¹⁸⁾ Raynaldi Annal. Eccl. Tom. XX. p. 29. Deri Pave Julius den Andens Breve, dat. Rom. 18 Maj 1505.

I nogle Aar finde vi nu Bispnen bestjeftiget deels med Rigets, deels med sit Stifts Sager, uden at noget særdeles mærkeligt foresaldt. Som Medlem af Rigets Raad deeltog han i de vigtigste Begivenheder, der gik for sig i de sidste urolige Aar af Kong Hanses Regjering. Han var med i Kalmar 1505 at fælde Dom over det svenske Rigsraad og Stures Tilhængere. Ligeledes tog han Deel i Fredsunderhandlingerne med Lybekkerne i Segeberg 1506 og Nykjøbing 1507 samt i de frugteløse Sammenkomster imellem de Danske og Svenske i Ny-Varbjerg 1508 og Kjøbenhavn 1509. I de Documenter, der bleve udstedte ved disse Leiligheder, findes der man Jens Andersens Navn iblandt de andre Rigsraaders. ¹⁹⁾

Imidlertid var Bispnen ogsaa virksom for sit Embede, dog kun for den verdslige Deel deraf. Den aldeles verdslige Charakteer, den catholske Kirke havde antaget, viste sig ikke blot i Rom, men i alle de catholske

¹⁹⁾ Det danske og norske Rigsraads Dom over de Svenske, dat. Kalmar 1ste Juli 1505 (Hvitfeldt Kong Hanses Hist. S. 214. ff.) Recesen i Segeberg, Mandag efter Nicolai Dag (6te Decbr.) 1506. Udtog hos Hvitf. (anf. St. S. 246.) Ligeledes af Fredstractaten, dat. Nykjøbing, Onsdag efter visitat. Mariæ 1507. (sammest. S. 248.) Recesen i Varberg Fred. efter Peter Pauls Dag (29de Juni) 1508. (Sadors Udgave af de svenske Rimekrønikes anden Deel. S. 411.) Den Kjøbenhavnske Reces, Fred. efter Ber Frue Dag assumptionis (15 Aug.) 1509. (Härdorf anf. St. 419. Hvitf. anf. St. S. 257.)

Lande. Ligesom Alexander den Sjette og Julius den Anden kun arbejdede paa deres verdslige Magts Udvidelse i Italien, og den Sidste ikke tvivlede paa, at han havde opfyldt sin Bestemmelse som Kirkens Overhoved, da han med Vold havde fortrængt Smantyrannerne i Kirkestaten og udvidet dens Grændser: saaledes strakte de ringere Prælaters Virksomhed i deres Embeder sig i Almindelighed ikke videre end til Omsorg for Bedligelighedsen og Forøgelsen af de til dem hørende Eiendomme. Herfor var ogsaa Jens Andersens meget virksom. Han havde kort efter sin Embedstiltrædelse indløst det pantsatte Særop Gods paa Falster ²⁰⁾, og da han, formodentlig strax efter Domprovssten Hans Urnes Død 1504, havde erholdt Kong Hanses Tilladelse til at dele Provstiet i Odense imellem fire Kanniker, for at Bispen i Fyen kunde have en Art Domcapitel, ²¹⁾ havde han i nogle Aar selv oppebaaret Indtægterne af dette Prælatatur, og først senere, da han ikke længer stod saa fast i Kongens Gunst som før, indrettede han deraf fire smaa Vicariater; ogsaa lagde han Indtægterne af den Jurisdiction, der hørte til Provstiet, til Bispens Bord. Provstegaarden i Odense tillod han sig at nedbryde uden Kongens Samtykke, endstjændt Kronen havde

²⁰⁾ Biskop Jens Andersens Klage for Kongen og Rigsrådet over Bluf Holgersen, Lehnsmænd paa Nykjøbing Slot, dat. Kbhvn. Tirsd. efter Ægidii (d. 1 Septbr.) 1511. Original paa Papir i Oheimearchivet.

²¹⁾ Hvitf. K. Hanses Hist. S. 295.

Patronatet over Provstiet, ²²⁾ og af Materialierne opførte han tildeels den store og faste Bispegaard i Odense, der senere blev forandret til et adeligt Jomfrukloster. Denne Bygning begyndte han i Aaret 1504, og fuldendte den 1508, ifølge den Indskrift, han lod sætte over Indgangen, men som nu ikke mere findes. ²³⁾ Gaarden synes at have været omgivet med Grave, og var en Art Fæstning. ²⁴⁾ Ved Mageffiste med Odense By erhvervede han Jorden imellem den nye Gaard og Aaen, over hvilken dengang en Bro paa dette Sted førte. ²⁵⁾

Endskjøndt Jens Andersen hidtil havde staaet i den største Anseelse og Gunst hos Kong Hans, begyndte dog Kongens venstfabelige Sindelag imod ham at kjølnes i hans sidste Regjeringsaar. Hertil vare flere Aarsager; men den vigtigste var uden Tvivl den, at Bispen ikke stod paa nogen god Fod med den udvalgte Konge, Prinds Christian, som i Kong Hanses senere Aar havde meget at sige hos sin Fader. Man fortæller, at Jens Ander-

²²⁾ Klagen over Bispen (af 1512) Behrmanu. Christ. d. Anden. 2den Deel p. 64.

²³⁾ S. R. D. VII. S. 239. Hvitf. i Bispekrøniken L. 111. vers. See Anm. IV.

²⁴⁾ Hvitf. Christ. den Tredie ad. an. 1534.

²⁵⁾ Biskop Jens Andersens Mageffistebrev, dat. Odense Martii Evang. Dag (25 April) 1508. Original Doc. paa Pergament i Odense Raadstue-Archiv. See ogsaa den gamle Tegning af Odense, der nu hænger paa denne Byes Raadstue.

sen skal have raadet Kongen, at sætte Biskop Carl af Hammer til Prindsens Raadgiver og Veileder, da denne blev sendt som Statholder til Norge, og at Prindsen, da Biskop Carls Forræderi opdagedes, fattede Mistanke om, at Jens Andersen ikke var uvidende om hiins Forbindelse med de Svenske.²⁶⁾ At denne Mistanke skulde være grundet, er der ikke mindste Spor til, og den hele Beretning om Jens Andersens Raad til Kong Hans er usikker. Imidlertid kan det dog nok være, at Prindsens Misforståelse med Bispen har staaet i Forbindelse med Biskop Carls Forræderi og Fængsling; i det Mindste synes den at have yttret sig første Gang ved denne Leilighed. Ved Mødet i Ny Barberg i Sommeren 1508 anmodede nemlig Prindsen, der nødigt selv vilde holde en Prælat fængslet, de norske og danske Bisper om at tage ham i midlertidig Forvaring; men de undslog sig alle undtagen Jens Andersen, der efter sin Hjemkomst til Odense tilbød at holde den fangne Bisp i sikker Forvaring i et Aar; men dette Tilbud blev ikke modtaget, hvad enten Prindsens Mistanke til Bispen af Fyen, eller Biskop Carls Død har været Aarsag dertil.²⁷⁾ Ogsaa beskylde Kong Christian den Anden senere Bispen for, at han ofte havde forarsa-

²⁶⁾ Hvitf. Christ. den Anden. S. 9.

²⁷⁾ Biskop Jens Andersens aabne Brev, dat Odense die commemorationis animarum (2den November) 1508, Danske Mag. 4de Bind. S. 186. See Anmk. V.

get ham Ubehageligheder hos hans Fader, Kong Hans,²⁸⁾ og at denne Klage ikke var ganske ugrundet, bestrykes ved et Brev, der synes at være skrevet fra Kong Hans til Biskop Jens Andersen engang i Aarene 1509 eller 1510, hvoraf man seer, at Bispnen har klaget til Kongen over Fornærmelser af Prindsens Folk.²⁹⁾ Desuden kunde Bispens ofte vilkaarlige Udfærd vel give Kongen gyldig Grund til Misforvøielse. Den Maade, hvorpaa han benyttede Provstiet i Odense, kunde Kongen ikke være tilfreds med; han bortgav de fire Vicariat-ter, hvortil Kongen dog maatte have samme Patronatsret, som til Provstiet, uden at oppebie Kongens Præsentation; ogsaa besatte han paa egen Haand Sognekald, der havde ligget til dette Prælatur.³⁰⁾ I Aaret 1508 havde Kongen befalet Hr. Hans Hansen, Provst i Løstø, at komme til ham i vigtige Grænder; men Provsten svarede ham fra Sønderborg, at Bispnen af Fyen havde undsagt ham og ladet ham vide, at dersom han fik ham i sin Vold, skulde han ikke komme derfra med Halsen. Hr. Hans turde derfor ikke reise igjennem Bispens Stift, og bad Kongen at tilsende ham sine Befalinger³¹⁾ Hertil kom uden Tvivl ogsaa de

²⁸⁾ Chron. Etib. S. R. D. II. p. 567.

²⁹⁾ Seddel uden Navn, Tids- eller Stedsang. paa Papir i Geheimarch. See Anm. VI.

³⁰⁾ Behrmann anf. St. 2den Deel. S. 64.

³¹⁾ Hans Johansens plattrydte Brev, dat. Sunderborgh am dage Sancti Martini anno xvc viij (1508). Orig. paa Papir i Geheimarchivet. (Bilag A.)

Udelsmænds Klager, med hvem Bispen laae i bestandige Stridigheder, der undertiden gjorde Kongen Ueilighed nok. Foruden den gamle Strid med den fynske Udel, udbrød i Aaret 1511 en ny og heftig Uenighed imellem Biskop Jens og Lehnsmanden paa Nykjøbing Slot paa Falster, Oluf Holgersen, formodentlig en Ufstand. Den 2 September 1511 indgav nemlig Bispen paa Kjøbenhavn's Raadhuus en vidtløftig Klage over Oluf Holgersen til Kongen og Rigsraadet. Deri dolerer han over, at Lehnsmanden havde bemægtiget sig en Skov, der hørte til Bispestolens Gaard Søerop paa Falster, og som ved tidligere Domme var tilkjendt Bispen som et Særkjøb fra Skjeringe Fang. Oluf Holgersen havde ladet fælde Træer i den og upantet Bispens Bønder, fordi de ikke paa hans Befaling vilde fjøre dem bort. Hans Svende rede omkring Søerop og truede Bispens Folk, saa at de næsten vare beleirede paa Gaarden; og da Landsdommeren paa Falster og Lolland, Oluf Falster paa Corseleise, havde forkyndt Bispens Foged paa Søerop, Mester Jens, en aabenbar Feide, saa at hans Folk ganske maatte forlade Falster, stod Søerop ledig fra midt i Januar indtil Juli 1511. Smidlertid havde Oluf Holgersen stævnet Sagen om den omtvistede Skov til Landstinget, og da Fogeden, der ikke turde møde selv for Feidens Skyld, havde sendt sine Bud med Bispens Udkomstbreve til Landstinget i Tingsted, havde Landsdommeren ladet Budene vide, at Fogeden og hans Folk maatte rette sig efter den Feide, han havde

forkyndt dem. Saaledes havde han skræmmet dem bort, og da, paa Grund af Modpartens Udeblivelse, den 25 Marts tildømt Oluf Holgersen Skoven. Desuden tillod Lehnsmanden sig mange andre Voldsomheder: han tog Oldengjeld ogsaa af Bispens Evin; han fortrængte Bispens Bønder fra dennes Skove, saa at de nødtes til at hugge i Kronens og saaledes bleve ufrie til Slottet; han havde fortrængt Bispens Folk og de andre Lodseiere fra Fiskeriet i Virket Søe, da Kronen for nogle Aar siden kjøbte en Gaard i Virket; han tog Sild ogsaa af Bispens Bønder for deres Fiskeri i Havet; han vilde tvinge dem til Arbejde ved Slottet, og pantede dem, naar de, ifølge Bispens Forbud, nægtede at møde. Endelig anførte Bispen en Deel Voldsomheder imod Enkelte af hans Folk, som Lehnsmanden skulde have tilladt sig, og klagede i Almindelighed over, at han undertrykkede og udsugede Almuen paa Falsler. Denne Klage modtog Kongen og lovede, at han selv vilde reise over til Smaalandene og skaffe Bispen saadan Ret, at hele Raadet skulde takke ham derfor.³²⁾ Men inden sin Reise gjorde han et Skridt, der ikke spaaede Bispen noget godt Udfald af Sagen. Han skrev nemlig den 6 April 1512 til Paven, at han forhen rigtignok havde tilladt Biskop Jens at dele Provstiet i Odense; men da han nu erfarer, at det ved Kirkeforsamlingen i Tours

³²⁾ Biskop Jens' Klage over Oluf Holgersen, Foged paa Nykjøbing, dat. Tirsd. efter Vægidii Dag 1512. Orig. paa Papir i Seheimearch.

i Frankrig skal være forbudt at forandre saadanne Beneficier, og de Vicariater, Bispen havde oprettet, desuden vare alt for ringe, anholder han hos Hans Høllighed om, at Provstiet maa komme i sin gamle Stand igjen og hans Sekretair, Anders Glob, forlehnes dermed; thi det tilkommer Kongen at forlehne dette Prælatur, der er doteret af hans Forfædre. ³³⁾ Uagtet det vistnok var en politisk Feil af den danske Konge, at beraabe sig paa Conciliet i Tours, der var sammenkaldt af Kong Ludvig den Tolvte netop i en mod Paven fjendtlig Hensigt, og uagtet dette kun var et National-Concilium, i hvis Akter der desuden ikke findes nogen saadan Bestemmelse, som den af Kongen anførte: ³⁴⁾ saa var Pave Julius den Anden dengang indviklet i en altfor farlig Strid med Keiser Maximilans og Kong Ludvig den Tolvtes pisanke Concilium, til at han skulde fjerne den danske Konge fra sig og sit Concilium i Lateran ved et Afslag i saa ringe en Sag. Provstiet i Odense blev altsaa oprettet paa Ny og forlehnet til Mester Anders Glob.

Saa snart Kong Hans havde tilendebragt de vigtige Underhandlinger med Lybekkerne og de Svenske i Flens-

³³⁾ Hviif. K. Hanses Hist. S. 295. Behrmann. Christ. den Anden. 2den Deel. S. 64.

³⁴⁾ Hverfen i Philippi Labbe et Gabrielis Cossartii Conciliorum Collectio maxima. 13 Tome. S. 1481. eller i Conciliorum omnium generalium et Provincialium Collectio Regia. 34 T. S. 96. findes Noget herom.

borg og Malmøe i Foraaret 1512 og affærdiget Kongerne af Skotlands og Frankerigs Gesandter, der vilde overtale ham til at deeltage i Pisaner-Conciliet, begav han sig til Falster for at undersøge Tvisten imellem Biskop Jens og Oluf Holgersen. Den 25 Mai lod han i sin egen Nærværelse den falsterste Almue forsamle paa Lingssted Kirkegaard, hvor Bispens Klage blev undersøgt og et Lingsvidne udstedt, der dog lader formode, at Bispnen i adskillige Punkter har havt Ret; thi nogle af hans Beskyldninger ere ganske forbigaaede, andre besvarede paa en Maade, der viser, at man ikke vilde finde Lehnsmanden skyldig. Mærkeligt er det ogsaa, at Bispens Foged paa Søerop, Jens Mortensen, og Landsdommeren Oluf Falsler, der vare aabenbare Tjender og selv indviklede i Sagen, den Sidste endog høielig graveret i Bispens Klage, begge vare med at udstiede Lingsvidnet. ³⁵⁾

Med dette maadelige Udfald af Sagen maatte Bispnen uden Tvivl for det Første lade sig nøie; men derfor var han ingenlunde forsonet, og i det følgende Aar fik han bedre Leilighed til at lade Oluf Holgersen føle sin Brede. To af Olufs Svende dræbte en af Bispens Folk, Laurids Madsen, og da de henvendte sig til Hr. Hans Andersen, Sognepræst i Brandslev og Biskop

³⁵⁾ Lingsvidne, dat. Lingssted Kirkegaard, Søndag efter Christi Himmelfartsdag 1512. Original paa Papir med 16 Segl, i Seheimearch. (Bilag B.)

Jensens Official i Nørreherred i Lolland, med Bøn om Absolution for denne Misgjerning, negtede Præsten dem den, fordi hans Overmand havde forbudt ham at befatte sig med Sagen. ³⁶⁾ Uden Tvivl er det imidlertid blevet bekjendt, at Mordet var skeet efter Oluf Holgersens egen Befaling, og nu havde Bispen sin Tjende hvor han vilde. Han forsømte da heller ikke at bruge sin geistlige Myndighed, men lyste Lehnsmanden i Wand, og lod Wandbrevet opslaae paa Nykjøbings Kirkedør den 22 Januar 1514. ³⁷⁾ Nu maatte Oluf Holgersen ydmyge sig for Bispen, og da denne i Februar opholdt sig paa Søerop, sendte han Borgemeesteren i Nykjøbing med to Mænd derhen, der paa hans Begne begjerede Skrifte og Afløsning, fordi han lod Laurids Madsen slaae ihjel — han vedgik altsaa, at Mordet var begaaet paa hans Befaling —, hvis det Skriftemaal, han før havde gjort derfor, ikke kunde hjælpe ham. Og saa tilbød han, at møde for Kongen og Rigsraadet for alle de Sager, hans Naade (Bispen) paa den hellige Kirkes Begne havde Tiltale til ham for, eller for hvem, hans Naade selv havde Tiltro til. Tillige bade de om Absolution for Olufs Svende, der havde begaaet Mordet.

³⁶⁾ Abent Brev af Hans Andersen, Sognepræst i Brandelev ic., dat. Brandeøsløv Torsdag efter Allehelgens Dag 1515. Orig. paa Papir i Geheimearchivet.

³⁷⁾ Ringsvidne, udstedt fra Nykjøbing Raadhuus Mandag før St. Povels Dag conversionis 1514. Original paa Papir med 4 Eegl, i Geheimearch.

Bispen svarede dem, at det maatte beroe med Skriftemaalet i nogle Dage, indtil han fik Bud fra Erkebispen derom.³⁸⁾ Hvad der siden blev af Sagen, vide vi ikke, og høre i nogle Aar Intet om Forholdet inellem Jens Andersen og Oluf Holgersen; men den Tid kom ogsaa, da denne kunde hævne sig paa den myndige Prælat.

Denne sidste Vending af Striden oplevede Kong Hans ikke. Han døde i Aalborg den 20 Februar 1513, og hans Liig blev ført til Odense, hvor Biskop Jens holdt Sørgetale over ham, ligesom to Aar tidligere over hans yngste Søn, Prinds Franciskus, der blev begravet i Graabrødre Klosters Kirke i Odense, hvor ogsaa Faderen blev lagt.³⁹⁾ At Kong Christian den Anden nu besteg Thronen, lovede Bispen intet Godt i Fremtiden; heller ikke kunde det være ham behageligt, at Enkedronningen Christine, der siden Otto Porsfelds Drab ikke var ham god, nu tog sit Ophold paa Næsbøhoved Slot og i sin Gaard i Odense, som efter hendes Død blev indrettet til et Klarakloster, og stod der, hvor nu Bispegaarden er. Imidlertid hengik dog endnu nogle Aar uden betydelige Ubehageligheder for Jens Andersen, der som Prælat og Medlem af Rigsraadet

³⁸⁾ Abent Brev af Brandt Berner paa Plingsøe, Jacob Bæder og Niels Jyde, Borgemeester i Nykjøbing, dat. Onsdag efter St. Valentini Dag 1514. Original paa Papir i Geheimearchivet.

³⁹⁾ S. R. D. VII. p. 259.

var for anseelig en Mand, til at Kongen uden gyldig Grund turde lade ham føle sin Brede, inden han selv endnu sad ret fast paa Thronen. I de vigtige Forhandlinger, Thronskiftet forarsagede, tog Bispen Deel, og og vi finde ham ligeledes iblandt de Rigsraader, der vare tilstede ved Møderne med de svenske Sendebud i Kjøbenhavn 1513 og 1515 ⁴⁰⁾ Dgfaa var han med Kongen i October 1513 i Flensborg, hvor den slesvigske og holstenske Adel hyldede Christian som Faderens Eftermand i den kongelige Andeel af Hertugdømmerne; men her indtraf en Begivenhed, der senere bragte store Lidelser over Bispen. Stænderne gjorde det nemlig iblandt Andet til Betingelse for deres Hylding, at Kongen skulde tilfredsstille Hertug Frederik for den Sum, han i Aaret 1504 maatte betale i Lybek. Kong Christian maatte give efter og udstede et Gjeldsbeviis til sin Farbroder for 30,000 Gylden, hvorimod Hertugen udleverede ham de Documenter, der henhørte til den af Cardinal Raimund mæglede Fred. ⁴¹⁾ At Biskop

⁴⁰⁾ Det danske Rigsraads aabne Brev, dat. Kjøbenhavn, Marie Magdalene Dag 1513, hos Behrmann; anf. St. 2den D. S. 37. sfr. Hvitf. R. Hanses Hist. S. 308 og Christ. den Andens Hist. S. 18. Suhms Nye Saml. 1. d. danske Hist. 3die Bind. S. 148. Hadorf anf. St. 2den Deel. S. 428. Ditto dat. Kbhvn. St. Olavi Dag. 1515. Suhms Nye Saml. 3die Bind. S. 153. Hadorf anf. St. S. 432.

⁴¹⁾ Behrmann anf. St. 2den Deel, S. 54. N. D. Mag. 3die Bind. S. 215.

Jens havde høst Andeel i den Fredstractat, der nu foraarlagede Kongen saa betydeligt et Tab, maatte stemme denne endnu mere ugunstigt imod ham, og saasnart han følte Scepteret fast i sin Haand, tænkte han paa at tage Hevn over Bispen. Da derfor dennes gamle Fjende, Provst Hans Hansen, i Aaret 1515 var i Kongens Erinder reist til Rom, udvirkede han et paveligt Monitorium til Bispen af Fyen, hvis Indhold vi dog ikke kjende; men som sandsynligviis har været foranlediget ved Bispens egenmægtige Unmæskelse af geistligt Gods i hans Stift; ⁴²⁾ idet Mindste maatte han i October samme Aar frasige sig Ret til Orte Kirkes Skov og udsæde en Erklæring, at denne Eiendom tilhørte Kirken, ikke Bispesolen. ⁴³⁾ Maaskee har det ogsaa gaaet ud paa Restitutionen af Ddense Provstie, da det er vist, at denne ikke har været ganske fuldstændig i Aaret 1512, da hverken Provstegaarden blev opbygget, eller Gamburg Kirke givet tilbage til Embedet; thi Kongen maatte endog i Aaret 1517, for at bevirke dens Tilbagegivelse, ved Magekifte afstaae til Bispen Kronens jus patronatus til Lorkildstrup Kirke paa Falster. ⁴⁴⁾ Ogsaa maa man af Hans Hansens Brev til Kongen formode, at denne ønskede paa Ny at indsætte Canniker ved St.

⁴²⁾ cfr. Suhms *Sl. t. d. danske Hist.* 2det B. 2det H. S. 1.

⁴³⁾ Jens Andersens aabne Brev, dat. Bisppegaarden i Ddense ipso die b. Severini (23 Octbr.) 1515. Orig. paa Pergament med vedhængende Segl i Scheimearch.

⁴⁴⁾ Suhms *Sl. t. d. Hist.* 1ste B. 2det H. S. 24.

Knuds Kirke istedetfor Benedictinermunkene — hvilket dog aldrig kom til Udførelse, — samt at Provsten tillige i Rom førte en Sag for sig selv imod Biskop Jens. Han raader Kongen fra at forlige sig med Bispen: naar det pavelige Monitorium ankommer, kan denne ikke undgaae ham for Retten. ⁴⁵⁾

Om disse hans Fiendes Bestræbelser strax have havt andre ubehagelige Følger for Jens Andersen end Tilbagegivelsen af anmasset Kirkegods, vide vi ikke; men to Aar efter brød det Uveir, der længe havde truet, løs over hans Hoved.

Da Kong Christian 1516 havde brudt Stilsstanden med de Svenske og i det følgende Aar gjort et forgæves Forsøg paa, at bringe den paa Stæke Slot beleirede Erkebisp, Gustav Trolle, Undsætning, sammenskaldte han en Rigsdag i Kjøbenhavn til St. Catharine Dag (den 25 November) 1517 for at faae Midler til Krigenes Førelse. Biskop Jens kom ogsaa paa Kongens Skrivelse til Kjøbenhavn, hvor han traf Provsten af Lofte, der var kommen tilbage fra Rom. Paa Kjøbenhavns Raadhuus kom det til en heftig Strid imellem Bispen og Provsten, og nu lod Kongen sin Sekretair, Jørgen Skodborg, komme frem med en svær Klage over Bispen. De vigtigste Ankeposter vare: at Jens Andersen havde i Lybek, tvertimod Kong Hanses Befaling,

⁴⁵⁾ Hans Hansens Brev til Kong Christian, dat. Rom. St. Knud Konges Dag (10 Juli) 1515. N. D. Mag. 3die B. S. 210.

forpligtet ham til at betale 80,000 Gylben, hvilke Kong Christian nu forlangte tilbagebetalte af Bispen; at han havde fornærmet Kongens Moder, Dronning Christine, og ladet hendes Foged paa Næsbyhovud, Otto Porsfeld, dræbe; at han flere Gange havde gjort Kong Christian sort for hans Fader, Kong Hans; endelig, at han skulde have været Skyld i, at Kong Hans satte Biskop Carl af Hammer til Prindsens Raadgiver i Norge, og have staaet i Forbindelse med de Danskes dødelige Fjende i Sverrig, Hemming Gad. De sidste Punkter vare dog af mindre Vigtighed; Kongen stod heller ikke paa dem, og det lader til, at Bispen har besvaret dem tilfredsstillende. Overhoved forsvarede han sig med saamegen Duellighed og saa uforfærdet et Mod, at selv den pavelige Legat Arcemboldus, der var tilstede ved Striden, ikke kunde negte ham sin Beundring, hvilket har noget at betyde, da Italienerne dengang betragtede alle Ultramontanere som Barbarer. Til de tre første Klageposter svarede Bispen: hvad de til Lybekkerne lovede Penge angik, da havde Kong Hans ratificeret Fredstractaten; han havde fremdeles indirecte vedgaaet den, Idet han ved de senere Fredsslutninger med Lybekkerne i Segeberg og Nykjøbing ikke havde paaستاet Erstatning af den Sum, Hertug Frederik havde erlagt; desuden havde den afdøde Konge siden Forliget i Segeberg aldrig talt Bispen for disse Penge. Otto Porsfelds Drab havde han ingen Deel i, og kunde ikke staae inde for Alt, hvad hans Folk gjorde; og naar

Kongen Klagede over de Stridigheder, der havde været imellem dem i Kong Hanses Tid, saa forglemte han, at den afdøde Konge i Kallundborg havde forsligt dem. ⁴⁶⁾ Dog, alle Biskop Jenses Forsvarsgrunde hjalp ham Intet: Kongen lod ham gribe og fængsle. Men da den bekjendte Constitution cum Ecclesia Daciana endnu var i Kraft, og desuden alle Bestemmelser af ældre Paver imod dem, der frænkede Kirkens Eiendom eller Personer, vare fornyede og indskjærpede i den niende Sæssion af Lateran-Conciliet, den 5te Mai 1514 ⁴⁷⁾ — hvad Kongen saameget mindre turde overse eller ringeagte, som det netop var paa Grund heraf, at Erkebispnen i Lund for saa Maaneder siden havde lyst Vand over Steen Sture og dem, der med ham havde forfulgt Gustav Trolle ⁴⁸⁾ — : saa bevægede Kong Christian Wispens nærmeste Foresatte, Erkebiskop Byrge, til at tage ham i sin Forvaring indtil tre Uger efter Paaske i næste Aar. Inden den Tid skulde et National-Concilium sammenkaldes for at dømmen i Sagen, og Kongen anholde hos Paven om tilbørlig Hjælp og Raad i samme Sag. Biskop Jens maatte paa Tre, Liv og Gods

⁴⁶⁾ Euaning Christianus secundus &c. Lib. II. cap. II. p. 129. seq. Hvitf. K. Christ. den Anden. S. 61. ff. 68. Pontop. An. II. p. 440. Chron. Skib. i S. R. D. II. p. 566. Samtfort ibid. VII. p. 239.

⁴⁷⁾ Raynaldi An. Eccl. T. XX. ad. an. 1514. n. 52. p. 172. seq.

⁴⁸⁾ Båndbrevet, dat. Lundis anno dni. 1517. in vigilia Pentecostes hos Hvitf. Christ. d. Anden. S. 77.

forpligte sig til Erkebispem at forblive hos ham som en Fange, indtil et National-Concilium blev sammenkaldt, og desuden forpligte sit Stift til at betale en Mulkt af 60,000 Gylden til Lunde Capitel, hvis han handlede imod denne Forsikring. Endelig maatte han, som det synes senere, give en skriftlig Forsikring til Kongen, at han hverken selv eller ved Andre vilde praktisere i Rom eller andetsteds imod Kongen, eller begive sig til hans Ubenner, eller foretage Noget imod hans Liv eller Stand, samt underkaste sig Erkebiskop Byrges og Biskop Lage Urnes Dom.⁴⁹⁾ Bispens Cantaler, Mester Jens Andersen, fængsledes ligeledes og indlagdes hos Degnen i Kjøbenhavn, Knud Balchendorf, men kom dog paa fri Fod det følgende Aar, da fire Borgere i Odense gif i Caution for ham.⁵⁰⁾

Saa snart Bispens var anholdt, meldte Kongen det under 16 December 1517 til Pave Leo den Tiende; tillige lod han Paven vide Grundene til sin Fremgangsmaade og under hvilke Betiugelser Erkebispem midlertidig havde taget Jens Andersen i Forvaring. Han bad den hellige Fader, at han ikke vilde lade sig indtage imod ham, Kongen, men sørge for, at Sagen blev

⁴⁹⁾ Kongens Revers til Erkebispem og Lunde Capitel, dat. Kjøbenhavn, Lørdag efter Stæ Lucia virg. dag 1517. i Suhms Nye Samlinger t. d. danske Hist. 2det Bind. S. 179. hvitf. anf. St. S. 66.

⁵⁰⁾ Eyaning anf. St. sfr. Gram. til Meursius, Note (d) S. 714.

overgivet Erkebisper og andre Bisper eller ogsaa pavelige Sendebud til Forhandling. Den fangne Biskop var overgivet til Erkebisper i den pavelige Legats, Arcembolds, Nærværelse; Kongen selv havde ikke villet fængsle ham for ikke at forfalde in poenas canonum. Ligeledes skrev han til Cardinal Lorenzo Pucci, og bad ham at tale Sagen hos Paven. ⁵¹⁾ Simidlertid maa Paven andersteds fra have faaet Underretning om Kongens Fremgangsmaade; thi i det følgende Aar, 1518, udstedte han et Monitorium til Kongen, hvorved han paalagde ham at restituere Biskop Jens igjen i hans Stift. ⁵²⁾ Kongen synes først at have givet Jens Andersens Skyld for at have udvirket dette Monitorium, idet Mindste svævede han til sine tidligere Klagepunkter senere den, at Bisper havde forhvervet et Monitorium, hvorved Paven tog Sagen til sig og erklærede, at Cardinal Raimund ikke havde forurettet Kong Hans i den lybske Fred, ⁵³⁾ hvilket var saa godt som at fritjende Biskop Jens Andersens for Hovedpunkten i Klagen. Men da Kongen i Aaret 1519 blev Arcembolds Sjende, gav han Legaten Skyld for at have tilveiebragt dette Monitorium, overtalt dertil af de andre Bisper: en Beskyldning, som Arcembold dog fralagde sig i sit bekjendte Brev til Kong Christian. ⁵⁴⁾

⁵¹⁾ Hvitf. anf. Et. S. 62.

⁵²⁾ Hvitf. anf. Et. S. 92.

⁵³⁾ Hvitf. anf. Et. S. 68.

⁵⁴⁾ Hvitf. anf. Et. S. 92 og 97.

Dog maa Kongen have vidst at omstemme Paven; thi istedetfor Befaling til at restituere Wispen, overdrog Leo, uvist naar, ved et paveligt Commissorium Erkebiskop Wyrge og Biskop Lage Urne af Roeskilde at paa-dømme Sagen, da begge Parter havde erklæret sig vil-lige til at underkaste sig deres Kjendelse. ⁵⁵⁾

Uden Tvivl har Kong Christians Strid med Arcem-bold og Anholdelsen af Legatens Gods i Aaret 1519, imedens Wispen endnu var fængslet, for saa vidt skadet denne, som det berøvede ham den Hjælp, han ellers kunde have ventet af Paven; thi at frelse det anholdte Gods laae Leo langt mere paa Hjerte, end at faae en fangen Biskop fri, og han behandlede Arcembolds Sag saa vaersomt, at man ret seer, hvormeget han har fryg-tet for at støde en Fyrste, der gik saa raff til Værks og havde saa mægtige Forbindelser, som Kong Christian, især paa en Tid, da Luthers Gærd begyndte at antage en betænkelig Charakter. Derfor omtaler han ikke med et eneste Ord Jens Andersens Fængsel i det snilde og forsigtige Brev, han under 16 August 1519 skrev til den danske Konge, ⁵⁶⁾ endskjøndt han dog før havde an-seet denne Sag sin Opmærksomhed værdig. Paa disse Omstændigheder har Kongen vistnok stolet, da han hver-ken lod et National-Concilium sammenkalde, eller tillod,

⁵⁵⁾ Hvitf. anf. Et. S. 67. N. D. Mag. 3die Bind. S. 212, 219, 225.

⁵⁶⁾ Raynaldi Ann. Eccl. Tom. XX. ad. an. 1519. n. 57. p. 289. seq.

at Striden blev paadømt af de pavelige Commissærer, Erkebispens og Bispens af Koeskilde: en Vilkaarlighed, der, om han end havde havt Ret i sin Klage over Bispens af Fyen, maatte gjøre saavel de øvrige Prælater som overhoved Jens Andersens Colleger i Rigets Raad misfornøiede.

Men at Kongens Udfærd egentlig var en Finantsoperation, beregnet paa at afpresse den rige Biskop Penge, hvortil den kongelige Kasse ved de store Krigsrustninger høielig trængte, fremlyser af alle Omstændigheder. Bispens Orne, hans lovlige Eiendom, bleve solgte og Pengene indleverede i Kongens Kasse 1519, endnu inden der var fældet Dom om nogen af de gjorte Bestyldninger; ⁵⁷⁾ først fem Maaneder efter melder Hans v. Mellen, Hovedsmand paa Nyborg Slot, at han efter Kongens Ordre har forfulgt Sagen imod Bispens om Bøder for Otto Porsfelds Drab ved Landstinget, og spørger tillige Kongen, i hvilket af Bispens Guds Gods han skal lade sig indføre paa Kongens Vegne? ⁵⁸⁾ Dog lod Kongen sig først flere Aar efter Bispens Guds udlægge for disse Bøder.

Hvorlænge Jens Andersen var i Erkebispens For-

⁵⁷⁾ Kongens Quittering til Hans v. Mellen, dat. Abhon. feria quinta post Urbani (26 Mai) 1519. Suhms Saml. til d. d. Hist. 2det B. 2det H. S. 37.

⁵⁸⁾ Hans v. (Mellens. Efternavnet er afrevet) Brev til Kong Christ., dat. Nyborg die undecim millia virginum an. Dni. 1519. Orig. paa Papir i Geheimearch. (See Bilag C.)

varing, og hvor denne har holdt ham fangen, vide vi ikke. Fra Fængselet hos Erkebispens blev han bragt til Bordingborg Slot, ⁵⁹⁾ og tilsidst kom han i sin gamle Fjendes, Oluf Holgersens, Hænder, der bragte ham til det af Kong Hans ved Nakskov anlagte Slot Engelborg. Her sad han i Begyndelsen af Aaret 1520. ⁶⁰⁾ Det lader altsaa til, at Kongen ikke har kunnet formaae nogen anden Prælat til at tage ham i Forvaring; eller maaskee har han, hvis Vilkaarlighed siden Torben Dres Henrettelse tog mere og mere Overhaand, ikke bekymret sig om at bevare det Skin af Agtelse for den catholske Kirke, han i Begyndelsen af Sagen affecterede. Hvorledes Biskop Jens blev behandlet i Erkebispens Fængsel, er ubekjendt; men paa Kongens Slotte blev han holdt meget haardt, og om det endog er overdrevent, hvad en samtidig Skribent beretter: at han paa Bordingborg blev overgivet til fire gemene Soldater, der skulde plage ham hver Dag, indtil han døde, ⁶¹⁾ saa maatte Kongen dog udtrykkeligen erklære, at Bispens skulde forsynes tilbørligt med Mad og Drikke; og først

⁵⁹⁾ Chron. Skib. S. R. D. II. p. 567.

⁶⁰⁾ Brev fra Matis Skriver til Kong Christian, dat. Engelborg, Onsdag næst efter Stæ. Dorotheæ (7 Febr.) 1520. Orig. paa Papir i Seheimearch. Biskop Jens Andersens Quittering til Oluf Holgersen for Guld og Penge, denne havde modtaget i Forvaring, da han bragte Bispens fangen til Engelborg, dat. Allse die octava b. Martini 1524. Orig. paa Papir i Seheimearch.

⁶¹⁾ Chron. Skib. anf. St.

da han begyndte at ydmyge sig, blev det ham tilladt som en Begunstigelse at komme et Par Timer om Dagen i fri Luft og læse Messe naar han vilde. ⁶²⁾

Under Wispens Fangenskab bestyrede hans Embede af en vis Vincentius, en Franciscanermunk fra Nederlandene, der kaldte sig Biskop af Grønland og stod i Tjeneste hos Enkedronningen Christine som hendes Raad og Sekretair. ⁶³⁾

Rjed af den haarde Behandling og det langvarige Fængsel, som han endelig maatte overbevise sig om, at hverken de øvrige danske Prælater eller Paven selv kunde befrie ham fra, gjorde Biskop Jens det første Skridt til Forsoning. Da han nok kunde vide hvad det var, Kongen vilde af ham, tilbød han ham sit Guld, Sølv og Klendier, og Kongen bevilligede ham for denne Fjølighed strax en mildere Behandling, samt lovede at ville tillade, at Sagen kom i Rette for Rigets Prælater og gode Mænd. ⁶⁴⁾ Dette Tilbud synes rimeligst at kunne henføres til Aaret 1519, da der er Spor til, at Kongen i dette Aar virkelig har tænkt paa at sammenkalde et National-Concilium til at dømme imellem ham og Bispnen. ⁶⁵⁾ Dog kom dette aldrig til Udfø-

⁶²⁾ Ifølge en Dypskrift paa Papir, uden Navn, Tids- eller Stedsangivelse, i Geheimarch. (See Bilag D.)

⁶³⁾ S. R. D. VII. p. 239. Hvitf. Chr. den Anden S. 63. cfr. Suhms El. t. d. danske Hist. 2det Bind, 2det H. S. 39. 40. 48. 49.

⁶⁴⁾ Ifølge den ovenfor (Note 62) anførte Dypskrift.

⁶⁵⁾ See Anm. VII.

relse, og Kongen gjorde først Alvor af Forliget i Begyndelsen af 1520, da flere Grunde maatte gjøre det uskikligt for ham at faae Ende paa denne Strid. Erkebiskop Byrge var død i December 1519, og det maatte være Kongen af Vigtighed at staae paa en god Fod med Paven for at faae denne Post, den vigtigste i Riget næst hans egen, besat efter sit Duffe. Desuden havde Kongen endelig med stor Anstrengelse faaet samlet en anseelig Armee, som han i Begyndelsen af Aaret 1520 sendte ind i Sverrig, og da Udførelsen af Bændlysninngen over Steen Sture og hans Tilhængere for deres Adfærd imod Erkebiskop Gustav Trolle maatte tjene Kongen til Paaskud, vilde det dog være alt for paafaldende, hvis han til samme Tid selv behandlede en Prælat paa samme Maade, som den svenske Rigsforstander, og det med langt mindre Ret. Endelig kunde han ogsaa vente at afpresse Jens Andersen en betydelig Sum, og da Kongens Sager stode saa godt efter Seieren ved Bogesund, maatte denne finde sig i meget haarde Betingelser, hvis han vilde befries fra Fængslet. Først i Februar 1520 lod Kongen derfor Wispen bringe fra Engelborg, ⁶⁵⁾ og anmodede Biskop Lage Urne om at tage ham i sin Forvaring, imedens der underhandlede om Forlig. Wispen af Roeskilde vilde nødvendig indlade sig herpaa. I sit Brev til Kongen siger han iblandt

⁶⁵⁾ Mattis Strivers Brev. See ovenfor Note 60.
(See Bilag E.)

Andet: „jeg maa ingenlunde beholde ham længer, end „vor helligste Fader Paven byder mig at slippe ham; „Hr. Electus af Lund er og bliver snart hans Dommer.“ Dog, dersom Biskop Jens selv begjærer at være hos ham, vil han modtage ham og love Kongen in verbo boni prælati, at hiin ikke skal gjøre Hans Naade nogen Skade; „thi han er ikke den Mand, jeg vil gjøre anden Obligation for, uden Eders Naade vil stikke en tro Mand til at være hos ham Nat og Dag.“ I Overrigt raader han Kongen, at lade den fangne Biskop komme for hans Dommere. ⁶⁷⁾ Men dette vilde Kongen ikke, formodentlig fordi han vel kunde vide, at han da ikke kunde faae den Dom, han vilde. Han foretrak derfor at lade Sagen afgjøre ved Compromis, og Wispen maatte naturligviis finde sig i Alt. Til Boldgiftsmænd valgtes Lage Urne, Tørgen Skoddborg, forhen Kongens Sekretair men nu Archielectus til Lund, og Styge Krumpen, Electus til Børglum. Den 22 April forpligtede Biskop Jens og Kongen, ved sin Fuldmægtig Dr. Amelung, sig til at underkaste sig de tre Bispers Dom under en Mulkt af 50,000 Gylden; ⁶⁸⁾ og den følgende Dag blev Kjendelsen affagt i Overensstemmelse med den af Kongens Fuldmægtig gjorte Paa-

⁶⁷⁾ Biskop Lage Urnes Brev til Kong Christian, dat. Hjortholm die Scholasticæ virg. (10 Febr.) 1520; hos Behrmann, Christ. den Unden. 2den Deel. S. 139.

⁶⁸⁾ N. D. Mag. 3die Bind. S. 224. Behrmann anf. St. S. LXXIII.

stand. Biskop Jens blev tilpligtet at gjøre Kongen en ydmyg Afbigt, fordi han flere Gange groveligen havde fornærmet ham og hans Moder; da han ikke var istand til at betale Kongen de 80,000 Gylden, skulde denne være berettiget til at oppebære de to Trediedele af alle verdslige Indtægter af Tyens Bispestols Fordegods, indtil Bispen udvirkede en definitiv Retskjendelse i sin Faveur. Leger Bispen sig en Coadjutor, skal det være en Mand, der er Kongen behagelig, og da skal Kongens Ret til de to Trediedele af Indtægterne ophøre, ligesom den ogsaa bortfalder ved Biskop Jenses Død. Kongen skal tage Bispen til Naade igjen, og Bispen indvillige i, at alle kirkelige Censurer ophæves, som Kongen eller hans Medhjelpere i denne Sag maatte have paadraget sig. Den 25 April ratificerede Kongen Boldgiftsmændenes Kjendelse, og Bispen maatte underkaste sig, deels fordi han var bunden ved sit Løfte og den store Mulct, deels fordi han efter Omstændighederne ikke kunde vente et bedre Udfald af Sagen eller henvende sig til nogen Domstol, der kunde skaffe ham en billigere Dom. ⁶⁹⁾ Kongen lod sin Deel af Bispestolens Indtægter oppebære af Provst Hans Hansen. ⁷⁰⁾

⁶⁹⁾ Instrumentum compromissi, sententiæ seu laudi inter Christiernum Regem et Johannem Andrea Episcopum Ottoniensem; i N. D. Mag. 3die Bind. S. 224. cfr. Suhms El. t. d. d. h. 2det Bind. S. 224. cfr. Suhms El. t. d. d. h. 2det Bind. 2det h. S. 52. See Anmkt. VIII.

⁷⁰⁾ Behrman anf. St. 2den Deel S. 59. Suhms El. t. d. d. hift. 2det Bind. 2det h. S. 52. 54.

Biskop Jens Andersen blev ikke alene saaledes sat paa fri Fod og forsonet med Kongen; men denne kastede endog større Gunst paa ham, end Bispens Eftermæle har havt godt af.

J. Sverrig havde imidlertid Kongens Vaaben den heldigste Fremgang. Ditto Krumpen havde seiret ved Bogesund, Steen Sture var død, de Danske vare trængte igjennem Liveden ind i Hjertet af Sverrig, og havde tilintetgjort alle den svenske Almue's Forsøg paa at sætte sig til Modværge; Forvirring og Nød steg endelig til en saadan Grad, at de Vigtigste af det svenske Rigsraad i Upsala underkastede sig Kong Christian, og af dennes Feldtherrer modtogte Forsikkring om Forglemmelse af alt det Skeete, hvilket Kongen selv bekræftede; men Steen Stures Enke, Christina Gyldeufjerne, vilde ikke underkaste sig Forliget i Upsala, og forskod at vinde Borgerne og Besætningen i Stokholms Stad og Slot for sig. Den danske Hær rykkede da for Staden, og Kongen selv ankom i Mai 1520 med sin Flaade dertil. Paa denne Flaade førte han Jens Andersen med sig, hvis Erfarenhed og Kundskaber i den canoniske Ret der kunde være megen Leilighed til at bruge i en Krig og ved Underhandlinger med de bandlyste Svenske. Han var hos Kongen i Begyndelsen af September, og har med ham og mange geistlige og verdslige Raader underskrevet de Forsikkringer til Stokholms Stad og Frue Christine, hvorved Kong Christian saa høit og dyrt forpligtede sig til, at tilgive og forglemme

Alt — navnlig Alt, hvad der var skeet imod Erkebiskop Trolle og andre Prælater — imod at Staden og Slot-
tet bleve ham overgivne. ⁷¹⁾ Formodentlig forblev han
nn i Stokholm, imedens Kongen gjorde en kort Reise
til Kjøbenhavn, og ved Kongens Tilbagekomst til Stok-
holm i October maatte Bispen være ham behjælpelig
med at sætte en væsentlig Forandring i det svenske Ri-
ges Forfatning igjennem. Paa Kongens Begne frem-
kom Biskop Jens og Dr. Suckot, Keiser Carl den Fem-
tes Gesandt hos hans Svoger, med den Paastand for
det svenske Rigsraad, at Kong Christian, som en Descen-
dent af Erik den Hellige, Sverrigs Skytøpatron, og
ifølge St. Eriks Lov, hvorved er at forstaae i Almin-
delighed Rigets gamle Love, ⁷²⁾ var berettiget til Sver-
rigs Krone ikke ifølge Valg, men efter Arveret; thi
da Kong Hans, som var Sverrigs retmæssige Konge,
ikke havde andre Sønner end Kong Christian, var Fa-
derens Ret ifølge denne Lov ligefrem gaaet over paa
ham. Hvorledes i Øvrigt Bispen bar sig ad med at
bortforklare Kong Christoffers Kongelov af 1442, der den-
gang ene havde Lovskraft, og som udtrykkelig erklærer,
at Sverrig ikke er et Arve- men et Valgrige, ⁷³⁾ er

⁷¹⁾ Hadorfs Udg. af Niimfr. 2den Deel S. 444. ff.

⁷²⁾ cfr. Schlegel, Geschichte der Könige von Dänemark aus
dem Oldenburgischen Stamm. 1ste Deel. S. 102.

⁷³⁾ Swerikes Rikes Lagh-Böcker. Stockholm 1666. Konun-
ga Balken. cap. III.

ikke let at sige; men omendkjøndt det med Hensyn til Wispens Historie kunde være interessant at vide, hvor snildt eller plumpst han fik Sagen dreiet, var hans Deduction ikke i sig selv af nogen Vigtighed, da den under de daværende Omstændigheder kun kan ansees for en Formalitet, hvorunder Kongen lod Raadet sin Willie tilkjendegive. Som om de svenske Herrer ahuede det Uveir, der snart skulde knuse dem, og troede at kunne afvende det ved ydmyg Eftergivenesshed, toge de Wispens og Gesandten's Grunde for gyldige, og indvilligede uden Vanskelighed i at erklære Sverrig for et Arverige. ⁷⁴⁾

To Dage efter, Lørdag den 1 November, lod Kongen alle dem, der fra Rigets forskjellige Egne vare kaldede til Stockholm, forsamle uden for Staden til Duursprog paa Brunkebjerg, hvor et Stillads var opreist. Dette bestoog Jens Andersen, og holdt en Tale til Folket, hvori han udviklede Kong Christians Ret til den svenske Krone: han var valgt i sin Faders Tid; han havde Fødselsret til Riget efter Sverrigs egen Lov: Ingen kunde derfor sige ham paa, at han uretfærdig havde bemægtiget sig Riget; men de gjorde Uret, der vilde trænge ham fra hans lovlige Ret. Endelig spurgte han den forsamlede Almue: om de vilde kjende ham god for deres Herre og Konge? Bakken var omgivet af

⁷⁴⁾ Det svenske Raads aabne Brev, dat. Stockholm Lørdag ante festum omnium sanct. 1520 (30 October) hvitf. Christ. den Anden. S. 145.

de kongelige Tropper: Folket svarede altsaa Ja. ⁷⁵⁾ Søndagen den 4 November gif Kongens Kroning for sig, hvorpaa fulgte store Festiviteter tre Dage i Rad; men om Onsdagen, den 7de Novbr., vendte Bladet sig. Strax efter Middag paa denne Dag blev Slottet spærret og alle Kroningsgjæsterne sammenkaldte i den store Sal. Her kom Erkebiskop Gustav frem for Kongen med Klage over den afdøde Rigsforstander og hans Medhjælpere, der havde nedbrudt Kirkens Slot Stæke, fortrængt ham selv fra hans Embede og holdt ham fangen. Han bad Kongen om Straf over de Skyldige og Erstatning af den lidte Skade. For at retfærdiggjøre sin afdøde Mand og bevise, at han ikke egenmægtigen havde forfulgt Erkebispens, foreviste Fru Christine, Steen Stures Enke, det svenske Rigsraads aabne Brev, hvorved alle de, der havde underskrevet Erkebispens Affattelse, forpligtede sig til at staae som een Mand for Følgerne af dette Skridt og hjælpe hverandre, hvis Paven eller nogen Anden vilde angribe dem derfor. Men dette Document var det netop, Kongen ønskede at faae i sine Hænder. De Tilstedeværende bleve adspurgte, om de vedkjendtes deres Underskrifter og Segl? og endskiøndt Enhver søgte at undskylde sig saa godt, han kunde,

⁷⁵⁾ Olai og Laurentii Petri Svenske Krøniker; hos Hadorf anf. Et. S. 460. og i Scrip. Rer. Svecicarum, 2den Tome, 2den Afdeling S. 147. Svaning. Christ. Sec. lib. II. cap. V. p. 362; cfr. Grams Note (c) til Meursius anf. Et. S. 763.

slap dog kun Biskop Hans Braß af Lindkjøbing, der havde vidst at anbringe en Protestation under sit Segl, og Biskop Otto af Westeraas, der, imedens Krigen varede, havde maattet lide Forsølgelse af sine Landsmænd for sin og sin Families Hengivenhed for Kong Christian. Da Kongen havde forladt Salen, kom Claus Bilde og Søren Norby ind med Drabanter, og førte dem, der vare udseete til Slagtoffere, i Fængsel. De øvrige tilstedeværende Geistlige bleve indelukkede i et snævert Værelse Natten over. Torsdag den 8 November, om Morgenen Klokken 9, bleve disse Sidste atter forsamlede i den store Sal, hvor Biskop Jens Andersen forelagde dem det Spørgsmaal: om de, der havde sammensvoret sig imod den hellige Kirke og Christi Stattholder, Paven, ikke burde ansees for Kjættere? hvilket efter nogen Beraadslagning blev besvaret bekræftende. Men dette Spørgsmaal lod saa almindeligt, at de Tilstedeværende ikke begrebe hvad man havde i Sinde dermed. Der forlangtes ogsaa kun en simpel Erklæring af dem, men blev Intet foretaget, som kunde ligne en Dom, der ikke engang blev tilføiet i det Document, Kongen senere lod sig udsærdige om denne Erklæring. Mærkeligt er det ogsaa, at efter Documentet var det Mester Joen, Cannik i Upsala, der førte Ordet til Forsamlingen, ikke Biskop Jens Andersen, hvilket Sidste dog Niensvidner berette. Maaskee har Kongen senere anseet det for kraftigere at lade en svensk Geistlig figurere som sit Medskab, eller maaskee har Biskop Jens

ikke skjøttet om at fremstilles som Kongens Talsmand, efter at det havde viist sig, hvad Kongen vilde bruge Forsamlingens Erklæring til.

De Geistlige bleve nu førte tilbage til det Bærelse, hvor de havde tilbragt Natten. Neppe var Middagsmaaltidet tilendebragt under Sorg og Angest, før et Bud berettede dem, at Fangerne nu førtes ud af Slottet. Man kan tænke sig deres Forfærdelse; men Jens Andersen beroligede dem noget, i det han bad dem ikke at troe den Løgn og Squalder: det var ikke muligt, at Kongen vovede at tilføie saadanne Mænd noget Ondt! Kort efter kom et andet Bud med samme Beretning; men Biskoppen gjentog sin Forsikkring, at det ikke kunde være sandt. Dog, da endelig Mester Henrik Sledorm med høit Raab og Graad bragte dem det Rædselsbudskab: at det nu var paa det Nærmeste, de skulde række Halsen under Sværdet, da fik Forfærdelse og Sorg Overhaand. Med Bispen i Spidsen styrtede Alle ud for at ile til Kongen og om muligt forhindre den gruelige Gjerning; men paa Veien mødte de Didrik Slaghek, der standsede dem, og viste dem tilbage til deres Bærelse med de Ord: „Seer vel til, at I ikke faae samme Skjæbne, som de andre Forrædere.“

Imidlertid blev det forfærdelige Mord udført paa Stadens Torv: to Bisper, fjorten Adelsmænd, tre Borgemeistere, tretten Raadmænd og en Mængde Borgere mistede den Dag Livet ved Bøddelens Haand, og Hen-

rettelserne fortsattes de følgende Dage. ⁷⁶⁾ De døde Kroppe bleve lagte i tre Hobe: Bisperne, Adelen og Borgerne, og laae saaledes indtil om Løverdagen. Da skal Biskop Jens have sagt til Kongen: „Herre! her slagtes flux, det vil give en ond Stank!“ Ord, der maatte minde Kongen om at lade de Henrettede begrave, hvad enten Bispen har meent dem ligefrem eller sigtet til det oprørende Indtryk, Synet af de ubegravede Legemer maatte gjøre paa Folket. ⁷⁷⁾

Kongen lod da et stort Baal oprette paa Sødremalmen og de Henrettedes Legemer opbrænde; — thi de vare jo døde som Kjættene! Derfor blev ogsaa Steen Stures Liig opgravet og kastet paa Baalet. Til Finland sendte Kongen sine Bud, som der ligeledes foranstaltede et Blodbad, hvorved iblandt Andre den gamle Hemming Gad, engang de Danstes bittreste Fjende, men til Slutningen Kong Christians troe Hjælper, maatte række Halsen.

Strengnæs og Skara Bispestole vare blevne ledige ved Bisperne Mathias's og Vincentius's Henrettelse.

⁷⁶⁾ Olaus og Laurentius Petri, anf. St. Jörans (Zureson) Domprostes, Hr. Päder Galles Scholastici och Herr Erich Göttings Cantoris i Upsala Berättelse om K. Christierns Tyranni i Stockholm, i Handlingar rörande Skand:naviens Historiä. Andra Delen. Stockholm 1817. S. 5. ff. hvitf. K. Christ. den Andens Hist. S. 147. ff. Det svenske Naads nabne Brev, dat. Stockholm, St. Elemeatis Dag 1517. hvitf. anf. St. S. 87.

⁷⁷⁾ hvitf. anf. St. S. 158.

Den første gav Kongen til Jens Andersen formodentlig som Erstatning for de Indtægter af Sjæns Stift, Kongen vedblev at have, og til Løn for de Tjenester, Bispen havde beviist ham. Skara Stift blev givet til Didrik Slaghet, Kongens Raadgiver ved Blodbadet. Om Jens Andersen er valgt af Domcapitlet, og om han har foretaget nogen biskoppelig Handling, vide vi ikke, ⁷⁸⁾ men vel, at han kom i Besiddelse af Stiftets Gods, i det Mindste af Slottet Lønnelsøe. ⁷⁹⁾ Men uagtet Kongen gjorde sig Umage nok derfor, formaaede hans Agenter i Rom aldrig at udvirke Paven's Confirmation for de to nye Bisper. ⁸⁰⁾

Efterat Kong Christian havde besørget Alt hvad han anstaae nødvendigt til sit nye Riges Rolighed, begav han sig i Slutningen af Aaret 1520 paa Reisen igjennem Sverrig tilbage til Danmark. Overalt betegnedes hans Wei af oprørende Grusomheder, saa at man med Rette har kaldet Blodbadet det almindelige svenske, ikke blot det stokholmske. ⁸¹⁾ Over sex hundrede Hoveder skulle være faldne, inden han naaede Danmarks Grændse.

⁷⁸⁾ cfr. Nhytelius *Episcop. Sviogothica.* 4 Bog. XXIV. S. 219.

⁷⁹⁾ Behrm. *Ehr. d. N.* 2den Deel. S. 159. 182.

⁸⁰⁾ Gram: om Kong Christian den Andens forehavte Religions-Reformation i Danmark; i Skrifter, som i det Kjøbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabsers Ælfere ere fremlagte, 3die Deel. S. 17. 39.

⁸¹⁾ Baden: Danmarks Riges Historie 2den Deel. S. 458.

I Stokholm efterlod han Didrik Slaghek som sin Statholder, imedens Biskop Jens Andersen blev tilbage som svensk Biskop og Medlem af det svenske Rigsraad, der siden Blodbadet, foruden ham og Slaghek, bestod af Erkebispens, Bisperne af Westeraas og Lindkjøbing — den snilde Hans Brass vidste dog at holde sig udenfor al Deeltagelse i denne Regjering — og et Par verdslige Raader. ⁸²⁾

Men endnu inden Kongen havde naaet Grændsen, var den Ild tændt, der snart skulde fortære hans Thronen. Lykkelig undsluppen fra Calløe i Fylland og senere af Lybekkerne bragt til Sverrig, vankede den unge Gustav Eriksen Basa som en Flygtning om i Landet. Hans Faders og Svogers Hoveder faldt i Blodbadet; hans Moder og Søstere vare tilligemed Christine Gyldestjerne og flere adelige Fruer og Tomfruer fangne paa Stokholms Slot; selv naaede han forklædt og under de mangfoldigste Farer og Eventyr op til Dalerne, hvor det endelig lykkedes ham at bringe Deboerne af Mora Sogn i Dyrør i Begyndelsen af Aaret 1521. I Fasten gjorde han to heldige Tog til Falun og bragte alle Dalkarlene i Baaben. Han forsøgte nu ved Breve at formaae Helsingerne til at gjøre fælleds Sag med sig imod de fremmede Bolds mænd og deres Tilhængere;

⁸²⁾ sefr. Rosenhanes Fortegnelse over Medlemmerne af det svenske Rigsraad fra 1276 indtil 1523 i Sjørwells Udgave af hans og Ugglas Svea-Rikes Måttelängd. 3die Afdeling. S. 75.

men da Erkebispens Breve endnu havde mere Indflydelse i den Egn, end hans, reiste Gustav selv strax efter Paaflte til Helsingeland og Gesrikland; I Dalerne efterlod han Peder Svendsen som Anfører i sin Fraværelse. Denne Gustavs Reise vilde Regjeringen i Stockholm benytte til at faae Opstanden dæmpet. Erkebispens og hans Fader, Erik Trolle, med Knud Bengtsen Sparre skrev til Dalkarlene, og formanede dem til Rolighed. Tillige samlede i Westeraas en Hær paa 6000 Mand til Hest og Fods, hvormed Kongens Statholder, Mester Didrik, tilligemed Erkebispens, Biskop Jens Beldenak, Knud Bengtsen og Slotsherren paa Westeraas Slot, Henrik v. Mellen, brøde op til Utsunda Færgested ved Dalelven, der her fører Navn af Brunabåds Elf, og betragtes af Dalboerne som Grændsen for deres Land. Men forgjæves søgte Regjeringens Hær at forhindre Sjendens Overgang over Elven; Peder Svendsen kom dog over, angreb de Danske, og drev dem med Tab tilbage til Westeraas. De svenske Historiekrivere berette ved denne Leilighed, at da de Danske havde leiret sig ved Brunabåds Elf, spurgte Biskop Beldenak de svenske Herrer: hvor mange Folk Dalerne vel kunde stille i Marken? og da man svarede ham: vel tyve tusinde Mand, vilde han vide, hvoraf saa talrig en Befolkning nærrede sig? De Svenske sagde, at det Folk levede meget tarveligt, drak for det Meste kun Vand, og kunde i Nødsfald lade sig nøie med Barkebød. Da Bispens hørte det, udraabte han:

„dem der æde Træ og drikke Vand, dem toinger ikke
„Ganden, end sigе nogen Mand. Lader os drage her-
„fra.“ ⁸³⁾

Labet ved Brunabäck's Elv var ikke den eneste Ulykke, der ramte Kongens Folk. Ved og i Westeraas kom det den 29 April 1521 til en blodig Kamp, der endte med de kongelige Troppers Nederlag. Westeraas Bye blev indtagen, men Slottet forsvarede sig endnu længe. Fra nu af udbredte Opstanden sig som en rivende Strøm over Landet, og de Danske bleve snart indskrænkede til de faste Pladser, der mere og mere isoleredes. Faa Dage efter Slaget skrev Bispen af Fyen til Kong Christian om Opstanden. Han forsikkrer vel, at saavidt han kunde mærke, vilde ingen af den høiere Adel forene sig med Almuen i dette Oprør, men tilføier dog, at al Kongens Anstrængelse for at underkaste sig Sverrig vil være spildt, dersom han ikke forstærker sin Krigsmagt nok til at blive Almuen i Dalerne mægtig.⁸⁴⁾

Hvad der meget skadede Kongens Sag var den Ue-

⁸³⁾ Erich Jörensens (Tegel) Then Stormechtighe, Höghborne Furstes och Christelige Herres Her Gustaffs, Konung Sweriges, Göthes och Wendes Konungs historia. Stockholm 1622. 1ste Deel. Fra Beg. — S. 19 incl. Olof Celsius: Konung Gustaf den Førstes historia. 1ste Deel S. 82 ff. Begge efter Grev Pehr Brahes haandskrevne Historia Gustavi.

⁸⁴⁾ Jens Andersens Brev til Kong Christian, dat. Stockholm die Inventionis stæ. crucis 1521. Orig. paa Papir i Geheimearch. (See Bilag F.)

nighed, der herfæde imellem hans Statholder og Rigsraadet. Didrik Slaghek havde ved sin ufloge og oprørende Udfærd voldt Kongen store Tab og opbragt Alle imod sig. Efter Toget til Brunabäck havde Henrik v. Mellen forladt Westeraas og befalet sin Foged, Hans Fynbo, i hans Fraværelse ikke at oplade Slottet for Kongen. Da han derfor ikke vilde indlade Didrik Slaghek, havde denne tiltvunget sig Indgangen og paa Stedet ladet Hans Fynbo og sex Andre halsbhugge. ⁸⁵⁾ Han havde desuden nødt Anførerne for Kongens Tropper til at opgive deres fordeelagtige Stilling ved Westeraas og derved tildeels været Skyld i Slagets Tab. ⁸⁶⁾ Overhoved tillod han sig saa mange Voldsomheder, at han i høi Grad forsøgede Folkets almindelige Forbittrelse. En saadan Udfærd kunde Medlemmerne af Rigsraadet ikke see med Ligegyldighed, og de undlode ikke efter deres Pligt at gjøre Kongen bekendt dermed. Det var især Biskop Jens, der optraadte som Mester Didriks heftige Modstander; saaledes skrev han med de andre Rigsraader, omtrent ved den Tid, da Slaget ved Westeraas stod, et Brev til Kongen, hvori det iblandt Andet hedder: „der har Ingen gjort den Dpreiſning, uden „Mester Didriks aabenbare Trudsel om Galge og Hjul, „og det Mord, han gjorde paa Westeraas Slot, og

⁸⁵⁾ Regel anf. Et. S. 20.

⁸⁶⁾ Raynwald v. Heydersdorffs Brev til Kong Christian, dat. Stockholm am Donnerstage nach Nativ. Johannis im Jaar. XXI. Behrm. anf. Et. 2den D. S. 156.

„Trubfel, at han vilde op at brænde Kobberbergen og Sølvbergen og Dalen; og den Brand paa den By og Nord paa den Quinde, han gjorde paa Veien til Dalen; der maa Eders Naade forlade sig til.“ Og saa paastaae de, at han ikke kan gjøre Regnskab for de Penge og Kosibarheder, han har oppebaaret.⁸⁷⁾ Disse Forestillinger bevirkede, at Kongen i et Memoriale, som han i Slutningen af Mai eller Begyndelsen af Juni 1521 sendte til Stokholm, kaldte Didrik Slaghek tilbage; men denne Befaling adlød Rigsraadet ikke. Støttende sig paa den sidste Artikel i Memorialet, hvorved Kongen gav dem Fuldmagt til at forandre hans Befalinger, efter som de selv ansaae for hensigtsmæssigt, svarede de, at det tykkedes dem bedst, at Mester Didrik og alle hans Tilhængere bleve tilstede i Sverrig, indtil Kongen selv kom dertil, for at hver Mand kunde see, at Slagheks Voldsomheder ikke vare skeete med Kongens Villie; og de gjentog deres Paaastand, at han ikke kunde gjøre Rede for Kongens Penge: „dog skal det vel være vitterligt hvad han har oppebaaret; men aldrig kan det blive vitterligt, hvor det er blevet af, uden han bliver selv saa villig, at han vil sige det.“ I en hemmelig Artikel havde Kongen ved samme Leilighed befaleet, at Bispen af Fyen skulde, som af sig selv og uden at nævne

⁸⁷⁾ Brev til Kong Christian, uden Tids- og Stedsang. underkrevet af Erkebispen, Bisperne af Odense og Vester-aas, og Erik Trolle. Behrmann anf. St. 2den Deel. S. 172.

Rongen eller melde de øvrige Rigsraader Noget derom, formaae Gustav Eriksens Moder til at tilskrive sin Søn og formane ham til at afstaae fra sit Dyrer, hvorved han kunde vinde Kongens Venfskab og hun komme ud af Fængselet; men den snue Bisp havde ingen Lyst til at befatte sig med denne Sag, og da han vel vidste, at Christine Gyldenstjerne regjerede de andre fangne Damer, svarede han Didrik Slaghek, der bragte ham Kongens Bud: „Mester Didrik, I kunde bedst selv gjøre det. I skal sige først til Fru Christine, thi hun er en klog „Kone: jeg er en evig fordærvet Mand for det Dpløbs „Skyld; Alle give mig Skylden derfor; men I er ogsaa „ulykkelig, saalænge I lever. Vil I nu hjælpe mig, „vil jeg hjælpe Eder. Det synes mig derfor bedst, at I „skriver til Gustav Eriksen og formaner ham til No; „da vil jeg mage det saa, at I skal blive fri og have „Kongens Venfskab.“ Dette Raad fulgte Slaghek, og Frue Christine og Gustavs Moder skrev virkelig til ham, ²⁸⁾ men naturligviis uden Virkning.

Da Rongen i det omtalte Memoriale havde paalagt Bispem af Fyen vel at vogte Lynneløse Slot, at ikke Bønderne skulde forraske det, skrev Bispem selv et Svar, hvori han klager over sine Sagers maadelige Forsætning. Mester Didriks Folk havde fortæret Alt paa Lynneløse, han fik ingen Indtægter af Strengenæs

²⁸⁾ Behrmann anf. S. S. 174. ff. cfr. Gram. Abhv. Selst. Skrifter. III. S. 37.

Stift, maatte dog holde over hundrede Mand paa Slottet og laane og borge hvad de brugte. ⁸⁹⁾ Fra Fyen fik han liden eller ingen Hjelp. I samme Brev gjentager han sine Klager over Didrik Slaghek. Han raader Kongen af al Magt fra at lade Slaghek komme bort fra Sverrig, før Kongen selv kommer til Landet; ellers „skulle alle Mester Didriks Gjerninger tænkes vor „kjæreste naadige Herre til, og det skal Hans Naade „ikke ville for saa meget Guld, som Mester Didrik veier; „thi Sverrigs Rige er bedre end saa meget Guld.“ Endvidere siger han i samme Brev: „det er uraadeligt, „at Kongelig Majestæt retter sig nogensinde efter Me- „ster Didriks Handel, enten i Raad eller Skrivelse; thi „deraf vil aldrig følge Andet, end Skade og Ubestand. „Item, Mester Didrik er udraabt over alt Landet for „en aabenbarlig Misdæder for de mangfoldige aaben- „barlig uchristelige Gjerninger, han har gjort imod al „Christendom. Item siger han aabenbarlig, at han „veier ikke mere at tage en Biskop fra Halsen, end en „Hund. Item, for saadanne uchristelige Gjerninger, „han har gjort, skuede han aldrig enten Kirke eller Klo- „ster, eller vil nogen Tid bekjende Gud derfor; derfor „siger hver Mand, at det Dpløb er en ret Hevn af „Gud“ — „Nu er det for Mine, at Erkebissen og Hr. „Thure Jensen holde Hans Naade ved Land og Folk;

⁸⁹⁾ sef. Henrik Slagheks Rapport til Kong Christian, dat. Stockholm 29de April 1522, i *Ætadels Christian II's Ar-* tiv 1 Deel S. 213.

„og tager Hans Naade Mester Didriks Skrivelse for „saadanne to Mænd, som jeg veed, han ikke gjør, da „er det Plage af Gud. Sigbrit Moder kan han snart „vende med sin Skrivelse; nu skal man see ret til: det „gjelder nu om Land og Folk.“ Og til Slutning tilføier han: „Naar en crismet Konge fanger mærkelig „Skade, for han troer dem, han ikke skulde troe, og „mistroer dem, han skulde troe, da er det en Straf, „Guds lønlige Domme, for nogle aabenbarlige Gjerninger; da skal Kongen agte Davids Ord: Cor regis in manu Dei est, og gjøre Lov igjen, som David gjorde.“ 90)

Neppe er dette Brev i denne Form sendt til Kongen selv, men maastee til Regjeringen i Kjøbenhavn under Kongens Reise til Nederlandene. I al Fald er det aabenbart, at Biskop Jensens Brede og Bestræbelser for at styrte Didrik Slaghet ikke kunde blive nogen Hemmelighed for Sigbrit, og maatte paadrage ham hendes og Slaghets dødelige Fjendskab. Da derfor den Sidste efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene havde begivet sig til Kjøbenhavn, og der vidste at sætte sig saa fast i Kongens Gunst, at han i Slutningen af Maret virkelig blev indsat til Erkebiskop i Lund, saa ansaae hans Fjender, Erkebiskop Gustav og Biskop Jens

90) Concept til et Brev fra Jens Andersen, uden Tids- og Stedsang. Behrm. anf. St. 2den Deel S. 158. Gram. Kbh. S. Skr. anf. St. S. 34.

Udersen, det ikke raadeligt at lade ham alene have Ordet hos Kongen; de begave sig derfor sidst i August eller først i September, som det synes, ned til Kjøbenhavn. Der var egentlig heller Intet for dem at gjøre i Sverrig; thi Kongen besad nu ikke mere der i Landet, end enkelte Fæstninger, som hver maatte sørge for sig og undsættes fra Danmark. Kongen tog ikke godt imod Erkebispens, af hvis Forbindelser i Sverrig han ventede sig megen Hjelp; derimod lader det ikke til, at han strax har viist nogen Brede imod Bispen af Fyen. Paa hans Befaling afgav Bispen sin Betænkning om Tilstanden i Sverrig og de Midler, hvorved Opstanden muligens kunde dæmpes, ved hvilken Leilighed han tillige retfærdiggjorde sig og Erkebispens, fordi de havde forladt Stokholm. Han raader Kongen, at dersom han ingen betydelig Krigsmagt nu kunde sende ind i Sverrig, og da der intet Haab var om en Udsoning med Gustav Eriksen, skulde man indskrænke sig til Slottenes Forsvar og imidlertid forsøge at drage Almuen fra Gustav ved at opstille Thure Jensen, Lagmand i Westergothland og Rigsraad, der besad Indflydelse paa Folket, var Kong Christian meget hengiven og senere i nogle Aar den anseeligste verdslige Magnat under Kong Gustav, imod ham som Candidat til Rigsforstanderskabet. Var han først hylbet og Gustavs Partie ødelagt, kunde han altid, understøttet af Frygteu for en dansk Krigshær, formaae Almuen til at betale Skat til Kon-

gen. ²¹⁾ Om Kong Christian virkelig har tænkt paa at udføre denne Plan, er ubekjendt; men dens Ophavsmand nød ikke ret længe efter sin Tilbagekomst Kongens Gunst, hvilket ikke kan undre os, naar vi betænke hans Fiendes, Slagheks, og Sigbrits Indflydelse hos Kongen. Maaskee har Biskop Jens ogsaa selv givet Anledning [til Kongens Unnaade ved at fornye Processen om de 80,000 Gylden. ²²⁾ . Kongen søgte da flere gamle og nye Klager over Bispen frem, og da han i egen Person tiltalte ham paa Kjøbenhavns Raadhuus, paastod han iblandt Andet, at Bispen skulde bevise sin Aldkomst til Laasinge: det maatte være et Pant fra Kronen, og havde ligget dertil før. Denne Paastand var ikke ugrundet; thi hvad Fyens Bispestol eiede paa denne De, var i Dronning Margrethes Tid kommet til den, deels som kongelig Gave for at befrie Stiftets Præster fra de Byrder, Biskopperne havde paalagt dem, hvormed de dog senere igjen bleve besværede, og som især af Jens Andersen bleve forsøgede og ind-drevne med Strengthed; deels som et Pant fra Kronen, hvilket Dronningen og Kong Erik havde forbeholdt sig og deres Arvinger Ret til at indløse. ²³⁾ Men Biskop Jens Andersen svarede trodsigen: Den laa nu til Bi-

²¹⁾ Bispen's Erklæring, uden Tids- og Stedsangivelse. Ud-
kast paa Papir i Geheimearch. (Bilag G.) See Anm. IX.

²²⁾ See Anm. VII

²³⁾ Hvitf. Dron. Margrethe 16. p. 109. Danske Mag. 5die
B. S. 183. ff.

spestolen, og havde ligget dertil i Mands Minde; vilde Kongen opfriske alle Kronens gamle Fordringer, da havde ogsaa England og Skotland engang ligget under den: dem skulde han først see at vinde! ⁹⁴⁾ Et saadant Svar maatte opbringe Kongen endnu mere; han lod altsaa Wispen atter sængsle paa Kjøbenhavns Slot, men siden overgave til den nye Erkebiskop, Didrik Slaghek, der naturligtvis ikke frympede sig ved at modtage saa god en Ven. Biskoppen blev holdt fangen paa Glynginge Slot i Skaane, der tilhørte Erkesædet, og senere i Helsingborg; ⁹⁵⁾ men enten maa han i April 1522 i kort Tid have været paa fri Fod og da atter være bleven sængslet, eller og ved den Tid være holdt fangen paa sit eget Slot Orkel; thi der udstedte han den 25 April et Kaldsbrev for en Præst i Østerkjærninge. ⁹⁶⁾ Dette Sidste er maaskee det Rigtigste; thi hans Strid med Kongen og Arrest kunde ikke betage ham hans geistlige Myndighed, over hvilken Kongen ingen Magt havde, og som han heller ikke havde antastet under Wispens første Fangenskab. ⁹⁷⁾ Kongen

⁹⁴⁾ Hvitf. Christ. den Anden, p. 204.

⁹⁵⁾ Chron. Skib. i S. R. D. II. p. 567.

⁹⁶⁾ Kaldsbrev for Petrus Johannis til Østerkjærning, dat. Wrckil ipso die beati Marci evang. An. dni 1522. (See Bilag H.)

⁹⁷⁾ Dette sees iblandt andet af Kongens Tilfaldelse til, at Strynø maa have en egen Kapellan, dat. Kjøbenhavn, Løvedag efter Barnab. Ap. 1518 i Bircherods Tyens Beskrivelse S. 149. haandst.

skrev strax en Beretning om Sagen til sin Agent i Rom, Claus Pedersen, Rannik i Lund, og denne svarede under 20 December 1521: „Item, som Eders Naade
 „skriver om Bispen af Fyen, hvorledes han haver be-
 „viist sig i sine gamle Stykker, da raader jeg, at Eders
 „Naade lader gjøre en liden Proceß derom, efterdi den
 „Commisarius er der ved Haanden, og med andre Pro-
 „cesser hid opskikker. Eders Naade kan vel lovlig skille
 „ham ved Bispedømmet og faae Ret over ham, saa at
 „han faaer Løn for sine gode Gjerninger. De Penge,
 „som vare opskikkede paa hans Vegne om Strengenæs
 „Kirke, førte Mester Hartvig hjem med sig igjen uden
 „min Billie; jeg vilde, de skulde blevet i Bænken tilste-
 „de paa Eders Naades Vegne og Behov. 98)

Didrik Slagheks Triumph over den forhadte Mod-
 stander var dog kun af kort Varighed. De to Bispers
 Henrettelse i Stokholm var alt for grov en Forgribelse
 paa Kirkens Personer, og de Svenskes retfærdige Klæ-
 ger lode alt for høit i Rom, til at Paven kunde over-
 see Kong Christians Forbrydelse. Den neapolitanste
 Minoritermunk Johan Franciskus de Potentia blev da
 sendt til Danmark i Slutningen af Maret 1521 for at
 undersøge Sagen. Man vilde gjerne friskjende Kongen,
 hvis Skylden kunde væltes paa en anden; og vistnok

98) Nicolai Petri Brev til Kong Christian, dat. Rom 20
 Novbr. (Decbr.; cfr. Gram. Kbhv. Selsk. Skr. 3die B.
 S. 38) 1521. Afskrift af Langebet i Schemtzarchivet.

havde Kongen Intet havt imod, at Jens Andersen faldt som et Gøneoffer, hvis man med noget Skin af Ret kunde udgive ham for Dphavsmænd til de svenske Biskoppers Død. Desuagtet blev ikke han, men Kongens Yndling, Didrik Slaghek, opoffret. Ved denne Tid, da Biskop Jens formodentlig har hørt, i hvad Trinde den pavelige Nuntius var kommen herind, maa det være skeet, at Didrik Slaghek, der tænkte at sætte sig endnu fastere i Kongens Gunst ved at skaffe ham Underretning om Biskoppens Guld og Penge, kom til ham i Fængselet, og tilbød at skrive hans Testamente, da hans Død var besluttet; men Bispnen bad ham skrive, at han vilde leve den Dag, da Mester Didrik skulde baade hænges og brændes.⁹⁹⁾ Denne Forudsigelse, der i enkelte Omstændigheder berettes forskjelligt, gif faa Dage efter paa en rødsfuld Maade i Opfyldelse. Efter at have været Erkebisp i et Par Maaneder, blev Didrik Slaghek levende brændt paa Gammeltorv i Kjøbenhavn den 24 Januar 1522.

Imedens Jens Andersen sad fangen, fornyede Kongen den gamle Fordring om Bøder for Otto Porsfelds Drab. Da han selv var i Odense i Marts 1522, lod han sig paa Grund heraf indføre i Bispens og Stiftets Gods, og satte sig paa den Maade i Besiddelse af Bispesgaarden i Odense med Gods samt sytten store Bøu-

⁹⁹⁾ Gram i Abhv. St. Skr. III. St. 38. ff. hvitf. Christ. den Anden. S. 206. S. R. D. VII. p. 241.

dergaardc. ¹⁰⁰⁾ Tilfidsst lod Kongen Bispen bringe til Hammershuus Slot paa Bornholm; han var da saa opbragt paa ham, at han skal have havt i Sinde at lade ham drukne. Maaskee have de Efterretninger, Kongen i Foraaret 1522 fik fra Everrig, bidraget til at forsøge hans Brede imod den faagne Biskop; thi i en Indberetning fra Commandanten paa Stockholms Slot, Henrik Slaghke, giver denne Bink om en Spdagelse, som synes at compromittere de tre Bisper: Gustav Trolle, Jens Andersen og Otto af Westeraas, og som foranledigede Commandanten til at anholde den Sidste, der endnu var i Stockholm ¹⁰¹⁾

Imidlertid tog det mere og mere en ugunstig Vending med Kong Christians Sager. I Everrig faldt det ene faste Slot efter det andet; sin Farbroder i Holsten gjorde han sig til Gjende ved ubillige Præensionser, og maatte paa usordeelagtige Vilkaar udsone sig med ham igjen; med Lybekkerne og deres Allierede bragte hans Planer til den danske Handels Opkomst ham endelig i aabenbar Feide. I August 1522 gik en forænet lybsk, stralsundisk og rostoksk Flaade under Seil og landsatte Tropper paa Bornholm, der brandfattede Den og bestormede Hammershuus Slot, som blev taget den 16 August. Besætningen blev nedhugget; men

¹⁰⁰⁾ Vedel: Simonson; Borgruiner 1ste h. S. 59. ff.

¹⁰¹⁾ Henrik Slaghkes lybske Rapport til Kong Christian, dat. Stockholm den 29de April 1522. S. 205. i Ekdahl's Christian II's Arkiv. Stockholm 1855.

Jens Andersen, der havde mange Forbindelser i Lybek, og var anseet for en Ven af Stæderne, befriede de fra Fængselet, toge ham med ombord, og bragte ham, efter at have endt deres Krydstog, til Lybek. ¹⁰²⁾

Udentvivl har Kong Christian, da han erfarede Wispens Befrielse, ladet bekendtgjøre paa Synbo Landsting en Indstævning for ham til at møde paa den Herredag i Kallundborg, Kongen agtede at holde i Slutningen af Aaret. Da Wispen erfarede dette, skrev han et Brev til nogle Medlemmer af Rigets Raad, hvori han klager stærkt over Kongens haarde Udfærd: naar han blev behandlet saaledes i Kjøbenhavn paa en Herredag, hvad kunde han da ikke vente sig nu? Skal han møde for en Ret, da forlanger han først Restitution af alt det Gods, der er frataget ham med Vold — han anslaaer det til 30,000 Gylden, — da han ellers efter al Lov ikke er pligtig til at indstille sig, med mindre han selv lyst. Dog, for at hver Mand kan erfare hans Skyld eller Uskyld, tilbyder han at komme for Kongen og Rigets Raad i Kallundborg, naar han kan faae et Leide, hvormed han og hans Venner kunne ansee ham sikkert. Men uden Tvivl var det ikke hans Hensigt at møde; thi i saa Fald havde han vistnok undgaaet at støde de Rigsraader, til hvem han skrev, ved adskillige skarpe Bemærkninger om deres Udfærd imod ham.

¹⁰²⁾ Reimar Koch, Lybekske Krønike. 2d. an. 1522. Hvitf. Christ. den Anden. S. 257. Wispens egne Ord, i S. R. D. VIII. p. 525.

I en Seddel, der synes skreven omtrent til samme Tid til en af de danske Bisper, takker han, fordi han har hørt, at hans Naade (altsaa en Bisp) er gunstig stemt imod ham, og tilføjer: „det er før seet, at et „Læs Hø er omfaldet og blevet opreist igjen. Med mig „er faret meget haardelig; hvem der har Skyld deri, „forlade Gud det.“ ¹⁰³⁾

Snarere end Jens Andersen maaſkee selv ahuede skulde det Haab, han her yttre, gaae i Opfyldelse. De høiere Stænders Misfornøielse med Kong Christian's Regjering kom endelig til Udbrud i Begyndelsen af Maret 1523. Nogle af de jydſke Bisper og Adelmænd, hvortil efterhaanden de Øvrige sluttede sig, da Kongen selv forſagt opgav sin Sag, opſagde ham Huldſkab og Troſkab, og tilbød hans Farbroder, Hertug Frederik, den danſke Krone. Denne modtog Tilbudet og forbandt sig med Lybekkerne, der allerede laae i aaben Feide med Kongen. I de ſammenſorne jydſke Magnaters Opſigelsesbrev af 20 Januar var Kongens Udfærd imod Biſkop Jens Andersen en af Klagepunkterne; ligeledes i det Opſigelsesbrev, Biſkop Lage Uruc tilſkrev Kongen fra Horsens, Fredag efter Paafſke ſ. A., og i Bispernes Beretning til Paven om Gruns-

¹⁰³⁾ Copie i Geheimearch., paategnet: „ex transcripto coævo; „Biſkop Jens Andersens Brev til Rigets Naad.“ Brevet er underſk. Scriptum lub - - - forreften uden Navn og Tidſangivelse. (Bilag I.) See Anm. X.

den til deres Opstand. ¹⁰⁴⁾ Jens Andersens Restitution maatte altsaa være en af Betingelserne for Hertugens Valg, hvortil denne vistnok ogsaa opfordredes af sine mægtige Allierede Lybekkerne, den landflygtige Biskops Venner og Beskyttere. Da Hertugen hylledes paa Viborg Landsting i Marts 1523, forpligtede han sig derfor til at sætte Ddense Stift i dets gamle Stand igjen, hvilket desuden ligefrem maatte følge af den 43de Artikel i hans Haandfæstning. ¹⁰⁵⁾ Om Biskop Jens da var i Viborg og der selv virkede for sin Sag, er ubekjendt; men da Hertugen kort efter gik over til Fyen, var Bispen med at hylde ham i Ddense, hvor Fyens Adels aflagde Trofskabs Eed til ham, ¹⁰⁶⁾ og er sandsynligviis ved denne Leilighed paa Ny indsat i sit Embede, hvis Besiddelse Kong Christians Flugt og Frederik den Førstes fuldkomne Seier sikrede ham. Kort efter sin Tilbagekomst synes han at have forsonet sig med sin fordums Fjende, Ridder Oluf Holgersen, der troligen overleverede ham de Kostbarheder, han endnu havde i Forvaring fra den Tid, han førte Bispen fangen til Engelborg. ¹⁰⁷⁾ Han rejste nu omkring paa

¹⁰⁴⁾ Hvitf. Christ. den Anden S. 244. Olivarius Vita Pauli Elia p. 58. Hvitf. K. Frederik d. 8. S. 61.

¹⁰⁵⁾ Hvitf. Frederik den 8. S. 36. Kongens Haandfæstning i Vadens Danmarks Niges Historie, 3die Deel. S. 2. ff.

¹⁰⁶⁾ Hvitf. anf. St. S. 58. S. R. D. VII. p. 240.

¹⁰⁷⁾ Biskop Jenses aabne Brev, dat. Maribo in prolesto nativ. b. Mariæ virg. 1523; Ditto dat. Allsøe die octava b. Martini Episc. 1524. Orig. paa Papir i Geheimarchivet.

sine Gaarde for at bringe Alt i Orden og oprette de store Tab, han havde lidt; og snart vidste han at aabne sig en ny Indtægtskilde. I Fyen dreves i Kong Hanses Tid en betydelig Handel med Orne, ¹⁰⁸⁾ hvori Wiipen uden Tvivl tidlig tog Deel; men Kong Christian den Anden, der med saa megen Fær arbejdede paa Kjøbstædernes Opkomst, havde først indskrænket denne Handel paa Landet ved at affkaffe direkte Handel med Orne imellem Fordegods-Eierne og fremmede Kjøbmænd, samt forbyde de ringere Geistlige al Forprang. I Maret 1521 gjorde han endnu mere gjennemgribende Foranstaltninger i denne Henseende, idet han befalede alle Prælater og Adelige, navnlig Bisperne i Sjælland og Fyen, kun at føre deres Orne til Torvs i Kjøbstæderne. Borgerne maatte drive dem til Kolding eller Ribe og der falholde dem til fremmede Kjøbmænd. Men naar de paa disse Markeder ikke fandt Kjøbere, blev det dem tilladt selv at drive Quæget igjennem Hertugdømmerne til Elben; dog blev denne sidste Til-ladelse nu og da ubetinget meddeelt Borgere. Det var saaledes Kongens Hensigt at bringe denne vigtige Green af Handelen fra fremmede Kjøbmænd, der gjennemstreifede Landet, og fra Landeierne ganske i Kjøbstæderborgernes Hænder; men Christian den Andens Love bleve affkaffede ved Kong Frederiks Thronbestigelse; og endskjøndt denne Konge senere søgte at begunstige Kjøb-

¹⁰⁸⁾ N. D. Mag. 5te Bind. S. 151.

stæderne ved at indskrænke Fordegods=Eiernes Handel, vovede han dog ikke at lægge Bisperne og Adelen Hindringer i Weien for deres Handel med Ørne. Af disse gunstige Omstændigheder benyttede Jens Andersen sig til at lade sine Ørne drive lige til Elben: en Handel, der vistnok har bragt ham meget betydelige Fordele. Dette Exempel fulgte Prælater og Adelsmænd, og kun disse, ikke Landet i Almindelighed, kan han siges at have lært at benytte den Handelsvei, Kong Christian havde fredet for Borgerne. ¹⁰⁹⁾

Vel havde Jens Andersen lykkelig overstaaet de haarde Storme, der hidtil havde omtumlet ham; men dog var det langt fra, at hans Trængselstid nu var forbi; tværtimod forestod ham endnu de bitterste Krænkelse og største Lidelser, som vel tildeels hans trodsige Charakter paadrog ham, men som dog især vare Følger af hans Stilling som Prælat, hans ringe Herkomst og de Storme, Reformationen vakte. Kong Frederik den Førstes Regjering var en af disse mærkelige Tidspunkter, hvor Retten vender sig, og det bliver Uret, som hidtil har gjældt for Ret. Et nyt Væsen

¹⁰⁹⁾ See Kong Christians Bestemmelser i Suhms El. t. den danske Hist. 2det Bnd. 1ste H. S. 121. 145; 2det H. S. 70. Nye Elr. 1ste B. S. 95. 155. 295. 345. 372. Sammes Privilegium for Kjøbstæderne i Sjælland, Vol: land :c. D. Mag. 3die B. S. 295. Den geistl. Lov § 93. 95. Den verdsl. Lov § 52. Kong Frederik den Førstes Ordinantz i N. D. Mag. 2det B. S. 179. Hvitf. Christ. den Anden. S. 69. S. R. D. VII. p. 240.

arbejdede sig med Sandhedens Kraft og Berettigelse frem under en haard Kamp med Folkets gamle Meninger og Landets Lov og Forfatning. Til Folkets Lykke seirede Reformationens Kæmpere; men i det deres Sag og Meninger bleve Folkets, bleve ogsaa, til Skade for den historiske Sandhed, deres Domme om Modstanderne almindelig gjældende. Disse skildres i Almindelighed som ledede blot af Egennytte- og uværdige Bevæggrunde; men saalænge Kampen varede, maatte Reformatorenes Færd forekomme den gamle Læres Forsvarere som Dyrer imod den lovlige Orden, og naar ikke egen Overbeviisning om den nye Læres Sandhed hød Bisperne en anden Fremgangsmaade, maatte de ikke blot ansee det for deres Ret, men for deres Pligt, at modsætte sig hine. Istedetfor at hebreide Bisperne den Modstand, de gjorde Reformatorerne, har man snarere Grund til at undre sig over, at de saa lidet benyttede deres store verdslige Magtstil Forsvar for deres Sag. Vi høre Intet om Rjætterbaal eller Dyrer, da dog Bisperne fra deres Standpunkt havde langt gyldigere Grund til at opsigte Frederik den Første end Christian den Anden Huldskab og Troskab; overhoved vilde deres svage og vaklende Udsærd være uforklarlig, dersom man ikke tog med i Beregningen Frygten for den fordrebne Konges Hevn, Almuenes Lyst til at afkaste det gamle Nag, og Adelens Egennytte og meget uædle Benyttelse af deres Medbrødres Forlegenhed.

Kunde Eder og Løfter af Kongen og deres verdslige

Colleger i Rigsraadet eller store Dpoffreller til Rigets Bedste have frelst Prælaterne, vilde de ikke have mistet deres Magt. I sin Haandfæstning havde Kongen forpligtet sig til at holde Luthers Kjætterie ude af Landet, og paa Herredagen 1524 indgif baade verdslige og geistlige Medlemmer af Rigsraadet en Forening til den nye Kæres Undertrykkelse, hvilken Forpligtelse desuden de Fleste af de verdslige Raader alene gjentog.¹¹⁰⁾ Men derfor bequemmede ogsaa Prælaterne sig paa samme Herredag til et betydeligt Dffer, idet de til den almindelige Landehjelp paa 100,000 Gylden, som da blev Kongen lovet, bevilligede ikke blot Paalæg paa deres Bønder og Kirkerne i deres Stifter samt, ligesom Adelen, en Trediedeel af al vis Rente af de kongelige Forlehninger, de vare i Besiddelse af, men desuden en Fjerdede af al deres Biskopsæders visse Rente.¹¹¹⁾ Det følgende Aar krævede nye Dffere baade af Prælater og Adel til deres egen Frelse, da den største Fare truede dem og den Konge, de havde sat paa Thronen. Kaiser Carls Triumph over hans mægtige Modstander, Kong Frants af Frankerig, gav ikke blot Christian den Anden Haab om kraftig Understøttelse, og indjagede det herskende Partie i Danmark den største Frygt, men

¹¹⁰⁾ Documenterne i Münters Reformationshistorie. 1ste Decl. p. 526 ff. Bilag B og C.

¹¹¹⁾ Rigsraadets aabne Brev, dat. Kbhvn. Marie Magdalene Aften (21 Juli) 1524, i N. D. Mag. 1ste Bind, S. 212. cf. 5te B. S. 20.

fatte ogsaa den fordrevne Konges indenlandske Tilhængere i Bevægelse, da Søren Norby kom fra Gulland til Skaane, og bragte denne Provinds i Opstand. Kong Frederik var saa misfornøiet med Sagernes maa- delige Stilling, at han truede med at nedlægge Regjering- ringen, ¹¹²⁾ og Frygten hos ham og Rigsraadet saa stor, at man endog bequemme sig til at underhandle om at udvælge den fordrevne Konges Søn til Kong Frederiks Eftermand med Forbigaaelse af dennes Børn. ¹¹³⁾ Dette blev der vel Intet af; men paa Herredagen i Kolding i Begyndelsen af Mai 1525 maatte dog Raadet i Jylland og Fyen bevillige en betydelig Rustning, hvortil især Wisperne maatte stille et anseeligt Antal Folk. Wispen af Fyen blev ved denne Leilighed ansat til 24 Slavind og 24 Skytter. ¹¹⁴⁾ Uagtet Faren fjernedes noget ved de skaanske Insurgenters Under- tvingelse, var det dog saa langt fra, at den ophørte, at Adel og Prælater paa den almindelige Herredag, der i Midten af 1525 holdtes i Kjøbenhavn, paatog sig den i hiin Tid usædvanlige Byrde af en alminde- lig treaarig Rustning, en Byrde, som aldrig vilde være bleven Christian den Anden bevilliget, og som kun den største Frygt for ham, hans Hjælper og Tilhæn-

¹¹²⁾ Kongens Proposition ved Herredagen i Kolding. N. D. Mag. 5te B. S. 30. ff. cfr. Chron. Ekib. S. R. D. 2den T. S. 591.

¹¹³⁾ Instruction for Gesandterne til Konges i Lybel. N. D. M. 5te B. S. 81. ff. cfr. Hvitf. Freder. den 3. S. 128.

¹¹⁴⁾ N. D. M. 5te B. S. 51. ff.

gere kunde aftvinge Stænderne. Desuden bevilligede de Geistlige atter i dette Aar en betydelig Deel af deres faste Indtægter. ¹¹⁵⁾

Hidtil havde Prælaterne ikkun baaret de Byrder med Adelen, der vare naturlige Følger af deres Dyrer imod Kong Christian; men fra Aaret 1526 blev deres Stilling Dag for Dag vanskeligere. Frygten for den fordrevne Konge og for Kaiseren havde vel tabt sig Noget, da denne Sidste snart indvikledes i nye, vidtudtseende Stridigheder i Italien og med Tyrkerne; men desto mindre var det nødvendigt for Kong Frederik at holde gode Miner med sine Visper, der desuden mere og mere kom i Forlegenhed derved, at den nye Læres Talsmænd gave Almuens almindelige Misfornøielse med de høiere Stænder en bestemt Retning imod Geistligheden. Kong Frederik lagde da ikke længer Skjul paa sin sande Tænkemaade, men gjorde i Aaret 1526 de første Skridt, hvorved han aabenbar viste, at han ikke agtede at skaaue den catholske Kirke i Danmark. Foruden de Overtrædelser af Kirkens Forrifter, hvorved han i Midten af Aaret røbede sine private Anskuelser, ¹¹⁶⁾ vovede han endelig det første Angreb paa Geistligheden ved at meddele Hans Lausen det bekjendte Veffjærmelsesbrev og give ham Frihed til at prædike. ¹¹⁷⁾ Naturligviis

¹¹⁵⁾ N. D. M. 5te B. S. 94. 110. 111. See Anm. XI.

¹¹⁶⁾ Chron. Skib. S. R. D. 2den L. S. 581.

¹¹⁷⁾ Kong Frederiks aabne Brev, dat. Aalborg St. Simonis Apost. Dag 1526, i Dänische Bibliothek. 1ste B. S. 7.

kom Prælaterne i Bevægelse herover. Paa den Herredag, som i December samme Aar holdtes i Odense, klagede de høit over dette aabenbare Brud paa Kongens Haandfæstning, og vilde ikke lade sig nøie med Kongens Svar: at han ikke havde tilladt Nogen at prædike Andet, end Guds Ord og Evangelium. Det lykkedes dem endnu denne Gang at holde de verdslige Rigsraader paa deres Side og at bevirke en fælleds Førestilling til Kongen i denne Anledning. Tillige formaadede de hine til en høitidelig Gjenagelse af det tidligere Løfte om at understøtte Prælaterne ved det lutherske Kjøtteries Undertrykkelse; men de maatte betale denne Willighed med en Forskrivning, hvorved de forpligtede sig til, ikke at kjøbe noget adeligt Jordegods til deres Stifter. Hvad de herefter kjøbte, skulde komme til deres Arvinger af Adelen, og hvad en uadelig Prælat erhvervede sig, skulde Sæfgerens Arvinger have Ret til at fordre tilbage. ¹¹⁸⁾ En Petition af den menige Adel, hvori denne reent ud ansøgte om at komme i Besiddelse af det geistlige Guds m. M., blev vel afviiist af Kongen og Raadet, men maatte dog lære Geistligheden, hvad den havde at vente sig af Adelen. ¹¹⁹⁾

¹¹⁸⁾ Forhandlingerne paa Herred. i Odense 1526, i N. D. Mag. 5te B. S. 99, 207. ff. Adelens og Geistlighedens indbyrdes Forpligtelser, dat. Odense St. Nicolai D. 1526, anf. St. S. 211. ff.

¹¹⁹⁾ N. D. M. anf. St. S. 214.

Imidlertid tiltog Gjæringen mere og mere iblandt Almuen, der, især i Fylland, næsten aabenbar gjorde Opstand imod Prælater og Geistlige, ja endog indgik formelige Sammensværgelser imod dem. Rigsraadet befrygtede alvorlige Uroligheder, og bevægede derfor Kongen til at sammenkalde en Herredag i Odense i Sommeren 1527. Ved denne mærkelige Forsamling viste det sig, hvor lidet Prælaterne kunde stole paa Adelens Bistand; thi vel stode begge Stænder i Begyndelsen sammen, og hele Raadet gjorde Kongen alvorlige Forrestillinger om hans fjendtlige Udsærd imod Kirken og Almuens derved foranledigede Opsætsighed; men Kongen forstod sniødt at benytte sig af Adelens Egennytte til at drage den over paa sin Side ved Udsigten til rigt Bytte fra Prælaterne. Denne Forening kunde disse ikke modstaae, og maatte, for at tilkjøbe sig Kongens og Adelens Bistand imod Almuen, ikke blot overlade dem den vigtige Ret, at hæve Bøder af deres egne Tjenere, der fældedes for geistlig Ret, men ogsaa tie til, at man ved at indrømme almindelig Sambittighedsfrihed, ophæve Coelibatsloven og løsne Geistlighedens Forbindelse med Rom, gav Catholicismen i Danmark Dødsstødet. Ogsaa til Almuens Fordeel maatte Prælaterne give Afkald paa ikke ubetydelige Indtægter for dog at frelse deres geistlige Jurisdiction, Fordegods og Tiende. ¹²⁰⁾ Men Tingenes hidtilværende Gang

¹²⁰⁾ Hvitf. Frederik d. 3. S. 149. ff. Chron Skib. S. R. D. II. p. 582. N. D. M. 5te B. S. 215. ff. 288. ff.

kunde ikke give dem ret meget Haab om, at disse sidste Løfter vilde blive holdte bedre, end de tidligere, og det var saa langt fra, at Folket nu forholdt sig roligt, at navnlig Biskop Jens Andersen maatte udvirke gjentagne kongelige Befalinger til Almuen i sit Stift om at holde sig Odense Recess efterrettelig med Hensyn til Tiendens Erlæggelse. ¹²¹⁾)

Prælaternes Forsøg paa, som Etand og ved Regjeringens Autoritet at undertrykke deres Modstandere, mislykkedes saaledes, og det slette Held, Nogle af dem havde ved Anvendelsen af deres biskoppelige Myndighed, maatte lære dem, at de heller ikke paa denne Maade kunde standse Bevægelsen nu, da de stode ene, uden Understøttelse fra Rom, og da Kongen havde taget den nye Læres Tilhængere i sin Beskyttelse. De maatte da beqvemme sig til at møde Fjenden med dennes egne Vaaben og forsøge en aandelig Strid med Reformatorerne. Men hvad Udsigt kunde de have til Lykke paa denne Kampplads? Neppes vidste de engang hvorom Striden egentlig dreiede sig, og de forstode sig vel paa Fred og Krig, paa Korn og Smør og Stude, men ikke paa at føre Landens Sværd. De jydskes Bispers Forsøg paa at drage Eck eller Cochläus her ind i Landet mislykkedes, og Paul Eliesen var med al sin Lærdom og Estridbarhed ikke ene Kampen voren.

¹²¹⁾ Udtog af Kong Frederiks aabne Brev til Almuen i Sjæns Stift, dat. Gottorp Mandag efter octavas omn. sanct. 1528, hos hvitf. K. Frederik d. F. S. 169.

Hidtil havde Jens Andersen ikkun deelt Skjæbne med sine Colleger uden at have havt Anledning til personlig at tage nogen levende Deel i Striden, som overhoved Fyen var det Land, der lige indtil Grevens Feide blev mindst bevæget af Reformationens Storme. Dog skulde han ikke stige ned af sin Bispestol uden at see sig indviklet med i Kampen. Allerede i Maret 1526 skal der have været Uroligheder i Odense i Anledning af den nye Lære, em hvis Natur vi dog lige saalidt have Underretning, som om Maaden, hvorpaa de bleve dæmpede; ¹²²⁾ men i det følgende Aar rykkede Uveiret ham nærmere. I Absens opholdt sig en Kamelitermunk fra Næstved ved Navn Petrus Laurentii, som bragte Borgerne i Bevægelse imod den catholske Geistlighed; ¹²³⁾ ogsaa antager man i Almindelighed, at Christen Skroldengang var Præst der og arbeidede for Luthers Lære. ¹²⁴⁾ Udentviol var det disse Mænds Bestræbelser, der gave Biskop Jens Anledning til at tilskrive Menigheden i Absens flere Formaningsbreve. I det ene, som endnu haves, klager han over, at de forløbne Munkke og fortvivlede Præster, Luthers Selskab, beskylde den hellige Kirkes Mænd for at have lagt Dølgemaal paa den hellige Skrift, og paastaae, at de nu aabenbare den Sandhed af Skriften, som Kirkens Mænd hidtil

¹²²⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 795.

¹²³⁾ Chron. Skib. S. R. D. 2den T. S. 583.

¹²⁴⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 798. Münster: Ref. Hist. 1ste Deel. S. 468.

have skjult for deres egen Fordeels Skyld. Han beder derfor Menigheden i Alsens, at de vilde tilholde deres lutheriske Prædikanter at sende ham skriftlig disse Punkter, og hvis han ikke kunde give dem tilbørligt Svar derpaa, vilde han træde over paa deres Side. „Dog „sige vi Eder overalt, at det var meget bedre, at baade „vi og alle lutheriske Prædikanter vare hængte i en Galge, end at vi og de skulde lægge en Messe ned, efter „di at Messen er intet Andet, end et gudeligt Embede, „som intet Andet handles udi, end Christi Døds og Pines gudelige Hukommelse, og det samme Christi Legem offres, som Kristus selv tilforn offrede paa det „hellige Kors.“ Han haaber derfor, at Borgerne ikke vilde tillade, at saadant Skjættarie prædiktes i deres By.¹²⁵⁾

Den ringeagtende Tone, hvori Bispen i dette Brev omtaler de lutheriske Prædikanter, stemmer godt med andre Utringer af ham om Luther og hans Lære. Han skal have sagt om Luther, at der af Munkeslokken var fremskjaadet en lærd, men ond Mand, der paaførte de lade Buge Krig, og som vilde bevirke, at de forglemte og tilsidesatte Videnskaber vilde komme til Uere igjen. Overhoved lader det til, at han, ubekjendt med Reformationens egentlige Væsen og uden at ahne dens verdenshistoriske Betydning, mere har ringeagtet end hadet den, da han ansaae den protestantiske Gudstjeneste langt ringere end den catholske i udvortes Glæds og Værdig-

¹²⁵⁾ Jens Andersens aabne Brev til Alsens, dat. ex curia episcopali Othoniensi, prima dominica adventus Dni. Anno 1527. Hvitf. Freder. den 8. S. 147.

hed. Ganske skal han ikke have frakjendt Luthers Lære al Værd, ¹²⁶⁾ og vist er det, at man ikke kan anføre nogen Voldsomhed af ham imod dens Tilhængere; tværtimod synes han endog senere at have staaet paa en ret venstabelig Fod med Jørgen Jensen Sadolin, der blev den første protestantiske Superintendent i Høen. ¹²⁷⁾

Om Jens Andersen har havt nogen særlig Anledning til at skrive til Menigheden i Viborg, eller han blot af almindelige Grunde har forsøgt at virke paa denne By, der var Reformationens Focus, er os ubekjendt. Men omtrent ved samme Tid, som han skrev til Assens, *) sendte han Viborgs og Aalborgs Borgerkab et Brev, der er affattet i en værdigere Tone end hiint, og er baade mere maadeholdende, end man efter den almindelige Tone i Datidens Polemik skulde vente det, og forstandigere, end lignende Breve fra andre af de danske Biskopper. ¹²⁸⁾ Først forholder han Menigheden den Uro og Uvedragt, Luthers Lære har foraarsaget i Tydskland, og giver den Skyld for den Blodsudgydelse, Mord og Brand, der for kort siden herjede dette Land, hvorved han sigter til Bondekrigen. Det er ikke Christi Ord,

¹²⁶⁾ Samtfort i S. R. D. VII. p. 240.

¹²⁷⁾ cfr. S. R. D. VIII. S. 526.

*) cfr. Engelstoft: Reformantes et Catholici - in Dania concertantes, Havniæ 1856. p. 20. not. 55.

¹²⁸⁾ cfr. Ove Bilde's Brev i Suhms N. Saml. t. d. danske hist. 5die Bind. S. 255 og Aage Sparres Brev til Malinø i D. Mag. 5die Bind. S. 256.

der have forarsaget denne Lædragt, men Luthers Udtydning paa nogle Punkter i den hellige Skrift. Der næst berører han dog en af Hovedpunkterne i Striden, nemlig den vigtige Lærdom i det catholske System om Kirkens Autoritet og Magt til at regulere den Enkeltes Tro, og søger tillige at vindicere den af den catholske Kirke autoriserede latinske Bibeloversættelse den afgjørende Myndighed, som Kirken tillagde den. Endelig formaner han Borgerne til Enighed, og tilbyder yderligere Oplysninger, om de ønske dem. ¹²⁹⁾

At Hans Tausen, mod hvem Bispen's Brev egentlig er stilet, skjøndt det ikke nævner ham, ei kunde lade det ubesvaret, forstaaer sig af sig selv. Han forfattede altsaa et eget Skrift, hvori han giver et Slags fortløbende Commentar til Biskop Jenses Brev, men som dog først blev trykt og publiceret i Maret 1529. Tausen tiltaler deri sin Modstander i sin sædvanlige heftige Tone, der langt overgaar den, Bispen havde brugt, og som han neppe havde vovet at bruge imod en saa anseelig Prælat og Medlem af Rigets Raad, dersom han ikke havde kjendt den mislige Stilling, hvori denne dengang befandt sig. ¹³⁰⁾ Hans Skrift fremkaldte intet Gjensvar fra Jens Andersen; thi dennes Skjæbne tog ved samme Tid en Vending, der førte ham bort

¹²⁹⁾ Jens Andersens Brev til Wiborg er aftrykt foran Tausens Svar; cfr. Münters Ref. Hist. 1ste Deel. S. 470. ff.

¹³⁰⁾ Udtog af Tausens Svar til Biskop Jens Andersen i Münters Ref. Hist. 2den Deel. S. 51. ff., see ogsaa det ovenfor anførte Skrift af Engestrøft p. fl. Steder. See Anm. XI]

fra den Skueplads, hvorpaa Lausen spillede saa vigtig en Rolle.

Foruden det Tryk, Liden medførte for ham saavel som for alle catholske Prælater, havde hans Liv, lige siden Kong Frederiks Thronbestigelse, været en uafbrudt Kjede af Krænkelser, som den ham fjendske Adels, der havde Kongen ganske paa sin Side, tilføiede den gamle sive Bisp, som altid havde været dem en Torn i Diet. Hos sine geistlige Medbrødre fandt han ikke den Understøttelse, man skulde troe, at i det Mindste deres egen Interesse maatte drive dem til at yde ham; men de vare alle Adelige, Adelsens „Blod og Røn,“ som de idelig raabte paa, der kun med Ringeagt saae ned paa Landsbyfkomagerens Søn.

Da Jens Andersen efter Erkebiskop Byrges Død var den eneste uadelige Biskop, var den Artikel i Kong Frederiks Haandsæftning, hvorved han lovede, at de danske Prælaturer kun skulde besættes med Adelige, personlig krænkende for ham, og hvor lidet man var tilbøielig til at skaane ham, fik han snart at føle. Utlerede i Aaret 1524 fik hans Fjender Kong Frederik til at troe, at han, i Anledning af den almindelige Landehjælp, der var Kongen bevilliget, og hvorved hver Sognekirke var ansat til 15 Mk., havde paalagt disse en Byrde af 100 Mark hver. Kongen forlangte Oplysning herom, og Bissen gjendrev ikke blot denne Be-

fyldning, men bad Kongen i en noget skarp Tone ikke at troe sig Bagtalelse. ²³¹⁾

Hvor ugunstig Adelen var stemt imod ham, viste sig ret paaafaldende i det følgende Aar; thi da der, ifølge den paa Herredagen i Kjøbenhavn bevilligede almindelige Væbning af Adelen, skulde udnævnes Nogle til at foretage Mynstring, bleve i hvert Stift Bispen og et Par Rigsraader bestemte dertil; kun Bispen af Fyen blev forbigaaet. Da det laae i Landets daværende Forfatning og Bispernes Stilling som de første Magnater, at kun de kunde sættes i Spidsen for deres Stifters samtlige Adel, var denne Tilfidsættelse en grov personlig Fornærmelse mod Jens Andersen; ²³²⁾ ogsaa sigtede den ovenfor anførte Kiasul i Bispernes Forfrevning til Adelen paa Herredagen i Odense 1526 alene til ham og maatte være saa meget mere foruroiligende for ham, som den gjorde hans Besiddelse af meget betydeligt Jordegods usikker. ²³³⁾

Jo mere Biskop Jens tidligere havde ladet Adelen i sit Stift føle sin geistlige Myndighed og den Foragt for deres medfødte Fortrin, som de, der have svunget sig selv i Veiret, i Almindelighed nære, ²³⁴⁾ desto mere

²³¹⁾ Biskop Jens Andersens Brev til Kong Frederik dat. Af: sæe Sabbato infra octavas omn. sanct. 1524. Original paa Papir i Geheimearchivet. (Bilag K.)

²³²⁾ N. D. May. 5te Bind. S. 95, cfr. 6te Bind. S. 150.

²³³⁾ See ovenfor S. 79.

²³⁴⁾ cfr. Evaning, Christiernus sec. S. 133.

frænkende maatte denne Behandling være for ham ; og det kunde ikke være andet, end at hans personlige Fjender benyttede sig af hans betrængte Ertilling. Iblandt disse blev især Familien Rønnoh ham farlig. Marquard Rønnoh var vel død ; men hans Enke og to Sønner, Eiler og Joachim Rønnoh, den Første Herre til Hvidkilde, den Sidste den senere saa bekjendte Sjællandske Biskop, havde arvet den Udvødes Had og Fordringer. Og endskjøndt vi Intet kjende til disse Stridighedens Natur, er det troeligt nok, at Jens Anderssen, om han endog har havt Lovens Bogstav for sig, har anvendt sin biskoppelige Autoritet imod denne Familie paa en utilbørlig Maade. Da Joachim Rønnoh 1526 var kommen hjem fra en Udenlandsreise, maa han paa en foruroligende Maade have viist sit fjendtlige Sindelag imod Bispen, eftersom Kong Frederik ansaae det for nødvendigt at tage det Løfte af ham, at han vilde lade Biskop Jens i Fred, indtil deres Strid var afgjort ved Retten.²³⁵) Ved Herredagen i Odense blev da bestemt, at Sagen skulde afgjøres af otte Voldgiftsmænd, fire paa hver Side ; kunde de ikke blive enige, skulde Kongen have den afgjørende Stemme. Sagen synes at have været meget tvivlsom ; thi Voldgiftsmændene kunde ikke enes, og da Kongen i Sommeren 1528 var paa Nyborg Slot, hvor ogsaa en haard Dom gif over en anden Prælat, den udvalgte Erkebi-

²³⁵) Hvitf. N. Frederik den Førstes Hist. S. 155.

skop Lage Sparre, erklærede han sig for Rønnoverne. Ved denne Kongens og de fire Boldgiftsmænds Dom blev Biskop Jens for „ret uskjellig Vand,“ han havde paaført Marquard Rønno, samt fordi han havde kaldet ham en aabenbar Kjætter og ladet sig inddømme i hans Gods, tilpligtet at betale Frue Mette, Hr. Marquards Enke, 100 rhinske Gylden strax og siden hende og hendes Børn enten 1500 Mark danck, eller afstaae dem Pederstrup Byfang og Ringstedgaard. ¹³⁶⁾

Denne Kjendelse opbragte den gamle Biskop; Pederstrup og Ringstedgaard vilde han paa ingen Maade miste, og nogen Tid efter udstedte han et aabent Brev, hvori han paa stod, at Kongen selv havde paa Hverringe sagt til sin Kantstler, Mester Claus Gørke, at dersom han forsegiede den i Nyborg affagte Kjendelse med Kongens Segl, skulde han ikke leve den Dag, Kongen vilde vedgaae det. Lgsaa erklærede Bispnen deri, at for at Skovene ved Pederstrup og Ringsted Gaard ikke skulde komme i uredelige Folks Hænder og fordarves, saa udlagde han istedetfor dem noget af Stiftets Gods. Paa Eiler Rønno var Bispnen meget fortørnet, og sagde til ham, at han havde gjort en uartig og uredelig Forsøgning imod ham. ¹³⁷⁾ Denne Bispens egenmægtige Forandring i Kongens og Boldgiftsmændenes Kjendelse

¹³⁶⁾ Dom, dat. Nyborg Slot Onsd. efter St. Canuti Regis Dag, 1528. Hvirf. K. Frederik d. 2. S. 164. Ecc Annt. XIII.

¹³⁷⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 852.

og disse uoverlagte Ytringer havde de alvorligste Følger for ham; thi Cantsleren og Eiler Rønnow paaførte ham en Injurie-Proces for Kongen og Raadet, og Kongen selv blev vistnok meget vred paa ham. Nu følte Wijsen, at han ikke længer kunde modstaae sine Fjender, og at det var paa Tiden at trække sig tilbage; thi dersom Dommen gik ham imod, kunde han under de daværende Omstændigheder, da han hverken kunde haabe Hjælp fra Rom eller af de andre danske Prælater, eller gjøre nogen Brug af sin geistlige Autoritet, ikke blive ved Embedet.

Allerede i Maret 1527 havde han indgaaet en Contract med Knud Gyldenstjerne, Domprobst i Viborg, om at tage ham til sin Coadjutor og Eftermand, hvis han blev til Cinds at opgive Stiftet; i saa Fald skulde Coadjutoren betale ham en aarlig Pension paa 600 rhinske Gylden. Kong Frederik havde stadfæstet denne Overeenskomst, men tillige betinget sig, at naar Knud Gyldenstjerne kom i Besiddelse af Stiftet, skulde han, istedetfor at hente Confirmation i Rom, indbetalte til Kongens Kasse den Sum, som pleiede at erlægges derfor til Curien. ¹²⁸⁾ Dgsaa synes det, at Gylden-

¹²⁸⁾ Kong Frederiks Stadfæstelse paa Contracten imellem Jens Andersen og Knud Gyldenstjerne, dat. Gottorp hel. Trekongers D. 1527; Knud Gyldenstjernes Forpligtelse til Kongen, dat. Gottorp Torsd. efter hel. Trekonger 1527. Begge i Münsters Reform. Hist. 1ste D. S. 538. See AnmF. XIV.

stjerne senere har maattet affaae Domprobstiet til Biskep Jenses Søstersøn, Christiern Pedersen. ¹³⁹⁾

Den Udvei, Wispen saaledes havde holdt sig aaben, benyttede han nu saameget hellere til at undvige det Uveier, han ikke kunde afvende, som han i lang Tid havde været syg og svag. Den 14de Martz 1529 kaldte han sit Kapitel, Prior og Brødrene i St. Knuds Kloster, til sig paa Bispegaarden i Odense, gjentog i deres Nærværelse Valget af Knud Gyldenstjerne til sin Coadjutor og tilkommende Eftermand, og overgav ham strax Besiddelsen af Stiftet. Selv forbeholdt han sig, foruden den betingede Pension, Kjerstrup Gaard paa Laasinge, hvis han forblev i Danmark, imod at svare sin Coadjutor den sædvanlige Afgift deraf, og desuden et Værelse paa enhver af Stiftets øvrige Gaarde. ¹⁴⁰⁾

Hvor Jens Andersen nu begav sig hen, vide vi ikke, og høre i nogen Tid Intet til ham. Maaskee har han, som man næsten maa formode af et Udtryk i Resignationsbrevet, ganske forladt Landet og i saa Fald rimeligviis opholdt sig i Lybek. Men imidlertid vare hans Gjender ikke ledige. Kongens Cantøler og Eiler Rønnow dreve paa Processen; Wispen blev indstævnet til tre Herredage, men mødte naturligviis ikke, baade fordi han nok kunde forudsee Dommen, og vel ogsaa fordi han efter den hidtil gjældende Lov ikke kunde anses

¹³⁹⁾ Samtfort i S. R. D. VII. S. 212.

¹⁴⁰⁾ (Bilag M.)

Kongen og Raadet for de rette Dommere i en Sag, som egentlig var foranlediget ved den Brug, han havde gjort af sin bisfoppelige Myndighed. Men Kongen behandlede Sagen som ene henhørende under verdslig Ret, og fældede endelig den 26 Juli 1550 paa Herredagen i Kjøbenhavn en meget mærkelig Dom over den fraværende Biskop, hvilken de andre Prælater enten vare ufloge nok til at billige, eller for svage til at kunne nægte deres Samtykke. Kongen dømte her, at Claus Gørke, Eiler Rønnow og hans Medarvinger skulde være frie for alle de Sager, Biskop Jens Andersen havde paasagt og paaskrevet dem; og, da Claus Gørke havde fremlagt et aabent Brev, underskrevet af Kongen og Rigets Hovmester, Mogens Gjøe, hvori Kongen aldeles benægter at have sagt de Ord paa Hverringe, om Bispen havde beraabt sig paa, blev dennes aabne Brev erklæret for et usandt og falskt Brev. Pederstrup og Ringsfiedgaard bleve paa Ny tildømte Fru Mette Rønnow og hendes Medarvinger til evig Eiendom. „Eg efterdi fornævnte Bisp Jens Andersen haver sagt, og med sit forseglede Brev skrevet til fornævnte vor Santsker, Eiler Rønnow og hans Medarvinger ubequemmelige og uredelige Ord paa deres Vre og Lempe anrørendes, og samme Ord i ingen Maade bevise kan, da haver han derved gjort Uret, og bør derfor at bøde 5 Mark Modes og 5 Mk. for hver af Sagsmændene, og derfor at være Mindremand.“ ¹⁴¹⁾

¹⁴¹⁾ Dommen, dat. Kjøbenhavns Slot, Tirsdag efter Et. Ja:

Hvorledes den gamle Bisp maatte blive tilmode ved en saa vanærende Dom, er let at begribe; men han var flog nok til, i nogen Tid at forholde sig ganske rolig, endskjøndt der endnu i samme Aar blev gjort Forsøg paa at bringe hans Misfornøielse i Bevægelse og derved drage ham ind i farlige Planer imod den bestaaende Regjering i Danmark. Hans gamle svenske Venner, Erkebiskop Gustav Trolle og Thure Jensen, hvilken Sidste, efter et mislykket Forsøg paa at bringe Folket i Vestergothland i Oprør mod Kong Gustav Basa, ogsaa var flygtet til Danmark, bleve paa den svenske Regjering's Forlangende forviste fra dette Land. De begave sig da til den fordrevne Konge i Nederlandene; og da denne i Aaret 1550, efter at have udsønet sig med den catholske Kirke, ¹⁴²⁾ fik Løfte om kraftig Hjælp af sin mægtige Svoger, Kaiser Carl, der da var paa Høiden af sin Magt: saa søgte de at berede ham en gunstig Modtagelse i Danmark og at knytte Forbindelser med dem, de kunde formode at være misfornøiede med den nærværende Regjering eller af andre Grunde at ønske en Forandring. Ogsaa til Biskop Jens skreve de i denne Anledning, forsikrede ham, at Kong Christian fortrød den Strid, der forud havde været imellem dem, og vilde nu blive ham en gunstig Herre. Da

cobbdag (20 Juli) 1550 i Poutop. An. Eccl. 2den T. S. 851. ff.

¹⁴²⁾ See Annf. XV.

Kongen nu havde faaet Løfte om mægtig Hjælp, bade de Bisppe, at han vil bidrage Sit til at afvende Blodsudgydelse ved at sætte sig i Forbindelse med, og hemmelig opmuntre dem, der kunde vindes for Kong Christians Sag. De sendte ham ogsaa Breve til Besørgelse, hvis det kunde skee uden Mistanke. ¹⁴³⁾ Men dette Brev blev, saavel som lignende til andre danske Prælater og Adelsmænd, uden Virkning.

I Aaret 1532 finde vi atter Jens Andersen paa Kjørstrup Gaard paa Laasinge, hvorfra han synes at have tilbudt den evangeliske Prædikant i Odense, Jørgen Jensen Sadolin, der var kommen dertil paa Knud Gyldenstjernes Forlangende, men ved de ivrige Catholikers Forbittrelse endog svævede i Livsfare, et Tilflugtssted hos sig. ¹⁴⁴⁾ Men kort efter blev han selv paa den voldsomste Maade revet ud af sit rolige Liv paa Laasinge.

Otto Porsfelds holstenske Slægtninge havde endnu ikke glemt deres Had til ham, som de antog for Lyhabsmændens til Porsfelds Drab, og som ikke havde villet forsones dem ved at betale Bøder for sine Folks Gjerning. Christoffer Rankau til Quarnbeck havde enten Kong Frederiks hemmelige Samtykke, eller og,

¹⁴³⁾ Erkebiskop Gustavs og Thure Jensens Brev til Biskop Jens Andersen, dat. Mecheln., St. Thomas Ap. Dag (21 Decbr.) 1530. Hvitf. Freder. d. 3. S. 235.

¹⁴⁴⁾ Sadolins egne Ord herom i S. R. D. VIII. S. 526. cfr. Hamkøfort i S. R. D. VII. S. 242.

hvad der er sandsynligere, benyttede sig af den almindelige Forvirring efter Kongens Død til at fuldføre sin Hævn. Engang i Aaret 1533 landede han om Natten paa Laasinge, overrumplede Rjærstrup, slæbte den gamle Bisps ud af Sengen, og førte ham bunden bort med sig til Holsten. For at Gjerningen ikke skulde opdages, blev han i fem Maaneder ført om fra det ene Sted til det andet i Skove og Heder og endelig kastet i et snevert Fængsel. Imidlertid mishandlede man den gamle Mand paa den affkyeligste Maade for at afpresse ham Penge. I et latinisk Klagevers, han senere forfattede, beskriver han de Piinsler, man tilføiede ham: man slog ham, trak Lænderne ud, underkastede snart et, snart et andet Lem Torturen. Engang skal han endog nøgen være bleven overstrøgen med Honning og udsat i Solen for Fluer og Myg. Da endelig hans Slægtninge i Lybek erfarede hans Ulykke, udløste Henrik Skepping, en Borger i Lybek, der var gift med Bispens Søsterdatter, ham af Voldsmandenes Hænder med en betydelig Sum. ¹⁴⁵⁾

Jens Andersen begav sig nu til Lybek, hvor han endelig fandt en sikker Havn efter saa mange Storme. Her opholdt han sig i Begyndelsen af 1534 paa Wispegaard, ¹⁴⁶⁾ og selv om han end havde havt Lyst til,

¹⁴⁵⁾ Bispens Klagevers i S. R. D. VIII. S. 527. cfr. Hvitfeldt K. Christ. d. N. S. 69. Hamshøft i S. R. D. VII. S. 240. Evaning. Christ. Sec. S. 140.

¹⁴⁶⁾ Jfølg den i Anmærkning XIV anførte Quittering.

paa Ny at udsætte sig for sine Fjenders Efterstræbelser, maatte Lybekernes Krig i Danmark og de borgerlige Uroligheder, der snart blussede op i Inø Lue, gjøre ham det umuligt at vende tilbage til Fædrelandet. Fra Lybek lader det til, at han ved Breve til sine Venner i Danmark har søgt at virke til Fordeel for denne Stad; ¹⁴⁷⁾ og hvo kan undre sig over, at han, der selv var en Mand af Almuen og havde lidt saa meget af Adelsens Hovmod, ønskede Christian den Andens Partie Seier? Men han oplevede endnu Adelsens og Christian den Tredies Triumph og den catholske Kirkes Undergang i Danmark, dog uden selv at lide noget Tab ved denne Omvæltning, da Kong Christian skal have ladet ham Pensionen af Odense Stift udbetale efter Knud Gyldenstjernes Afstættelse. ¹⁴⁸⁾ Her i hans Afslut endte Døden hans stærkt bevægede Liv den 20 Januar 1557. ¹⁴⁹⁾ Nogle Aar tidligere, formodentlig imedens han levede paa Kjærstrup, havde han selv forfattet sin Gravskrift og ladet den ophænge i St. Knuds Kirkes Lectorium. Deri siger han, efter en summarisk Beretning om de vigtigste Begivenheder i sit Levnet:

Sed queror mea me iam quorum sanguine dispar
Sum, multis odiis cedere fata jubent.

Hic tandem jactus videor Præsul Othonianus,
Qui quondam fuerim vermibus esca modo.

¹⁴⁷⁾ (See Bilag N.)

¹⁴⁸⁾ Hvitf. Christ. d. Anden. S. 69.

¹⁴⁹⁾ S. R. D. VIII. S. 527. cfr. Pontop. An. Eccl. II. S. 497.

Post hinc ad superos videris me solvere lector,
Scriptis ad calcem tu necis adde diem.

Denne Bøn opfyldte Superintendenten Sadolin, og tilføiede nogle latinske Vers, der vise, at han ikke uden Bevægelse betænkte den engang saa anseelige Prælats verelfulde Liv. ¹⁵⁰⁾

Skrifter vide vi ikke at Jens Andersen har efterladt sig, og uden Tvivl har han ligesaa lidet havt Sind som No til litterær Virksomhed. Hvorledes han udtrykte sig skriftlig, vil man finde Prøver paa i Bilagene til denne Levnetsbeskrivelse. Hans Balgsprog skal have været: *Salve patientia gloriosa victrix*, som man fortæller, at han med gyldne Bogstaver lod sætte over Indgangen til sin Bispegaard. ¹⁵¹⁾ Vi vide intet Andet om hans Ydre, end at hans Baghoved var skaldet, hvorfor man kaldte ham Biskop *Vel den af*: et Ogenavn, som han meget vel kjendte, men som han var for klog en Mand til at tage sig nær. Mandens Evner og Charakter maa Læseren selv bedømme; hvad hans Samtidige meente om begge, er klart af den iblandt Folket almindelig udbredte Mening om hans Kyndighed i den sorte Kunst; thi man har vel neppe nogensinde beskylldt et Dummerhoved eller en Mand af almindelig anerkjendt Rettsindighed for Trolldom. To Anekdoter tjente fordem til Beviis for denne Beskyldning: den ovenfor

¹⁵⁰⁾ S. R. D. VIII. S. 525.

¹⁵¹⁾ Pontop. An. II. S. 447.

omtalte Forudsigelse af Didrik Slaghets Skjæbne, og en List, hvorved han engang frelste sig af en Fare. Der fortælles nemlig, at da han engang med sex Ledsa- gere blev overfaldet paa Weien fra Ortel til Odense af Marquard Rønnow og andre Adelsmænd, tog han med underlige Ceremonier en Bog frem og begyndte at mane. Ridderne saae da mange tusinde bevæbnede Mænd komme ud af de omliggende Banker, og toge forfærdede Flugten. ¹⁵²⁾

Om hans Skjæbne ville vi kun bemærke, at dersom han har syndet, saa har Nemesis ikke opsat Straffen til en anden Verden.

¹⁵²⁾ S. R. D. VII. S. 239.

A n m æ r k n i n g e r .

I. (Til Side 4.)

Jens Andersen selv siger, at han er født ad Limicum littus Brande situbi sinus agri (S. R. D. VIII, 525.) Udgiverne af denne Tome af S. R. D. sige i en Note, at hermed menes Landebyen Brøndum i Høllum Herred, Halsborg Stift (Amt); men dette Brøndum ligger langt fra Liimfjorden. Snarere mener Wispen det Brøndum, der ligger i Hindborg Herred, Viborg Amt, temmelig nær ved Fjorden.

II. (Til Side 6.)

Hvitfeld (Christ. den Tredies Hist. D. d.) angiver Gyens Bispestols Befiddelser, som bleve sæculariserede ved Reformationen, saaledes: Odense Gaard, Kjerstrup eller Laasinge, Ørkel Slot, Waargaard, Eskbjerg paa Hindsholm, Den udi Lolland, Mindgd, Hærsløffgd, Eøruppegd, Gjedersby, og sexten Løster Korn Bispestiende af Fugelseherred. Men denne Angivelse er ganske urigtig, dersom den skal gjælde det Gods, der hørte til Bispestolen, ikke det, som den sidste Biskep maaskee tilfældigviis var i Befiddelse af ved Sæculariseringen, som Lehn, privat Eiendom o. s. v., hvilket her ikke er Stedet til at undersøge. I Biskep Jens Andersens Resignationsbrev fra 1529 (see Bilag M.) angives Godset saaledes: „Bispepsgaarden i Odense, Ørkel Slot med de andre Stiftens „Gaarde hver med sit Navn, som er: Kjerstrup paa Laasinge, „Alsøe i Lolland og Eørup i Falster med alle fornævnte Slot-

„tets og Gaardenes Gods, Rente og Tilliggelse.“ Dette Vidnesbyrd er ganske bestemt og afgjørende, og bekræftes desuden af det, der ellers er bekjendt. Eskbjerg (Stelenborg) og Harritslevgaard vare fl. Lehn i Frederik den Førstes Tid (N. D. N. VI. p. 280.) Om Harritslsgd. vide vi, at det ogsaa i Kong Hanses og Christian den Andens Tid var et Lehn (Suhms Samlinger til den danske Hist. 2det B. 2det H. S. 11.) Hvad Rindgd. skulde være for en Gaard, er ikke let at sige. Det kan ikke være en Tryk- eller Skrivefeil for Ruggaard; thi det var fl. Lehn; maaskee er dermed meent enten den nu nedlagte Gaard Ringstedgaard i Sønder-Næraae Sogn, der virkelig tilhørte Jens Andersen, men som hans private Eiendom, der blev ham fradømt 1550; (Pont. An. Eccl. II. p. 852.) eller snarere Mindkloster i Jylland, der i Aaret 1520 af Kong Chr. d. Anden blev forlehnet til Knud Henriksen (Gyldenstjerne), senere Jens Andersens Coadjutor, paa Livstid. Suhms N. Sl. t. d. d. H. p. 361. Danske Aetl. 4de Deel p. 235. Hvad Hvitfeld mener med Vaargd. er der forskjellige Meninger om (Wedel-Simonsen: Fyens Wilkaar i Grevens Feide S. 116.) Til Stiftets Gods har den ikke hørt, men i al Fald været i Knud Gyldenstjernes private Besiddelse. Gjedesby paa Falster var i Kong Frederik den Førstes Tid heller ikke Bispegods, men kongeligt (N. D. N. VI. p. 274 og 316.) Den hørte Kronen til allerede i Valdemar den Andens Tid (S. R. D. VII. p. 525.) Biskopstienden hævedes ikke blot af Fugelseherred, men af hele Stiftet. Hvad de Herreguarde angaar, som ifølge Resignationsbrevet virkelig hørte til Bispestolen, er nu ingen af dem mere til. Ørkel Slot blev ødelagt af Svendborgerne i Grevens Feide (Wedel-Simonsen, Borgr. 1, 89); Kjerstrup blev nedbrudt 1635 af Kong Christian d. Fjerde og Materialierne anvendte til Opførelsen af Valdemar Slot (Vircherod i Fyens Lands Beskr. p. 164. Haandskr. Lund, Beskrivelse over Den Thorseng, Odense 1823. S. 18). Alløegaard paa Lolland har uden Tvivl ligget i eller ved Alløebj, Fugelse Sogn, men var allerede ikke mere til 1624; dog fandtes dengang endnu Grave og Noget af Vindebroen — vistnok af

den gamle Bispegaard (See Indberetningen af de lollandſke Præſter til Dr. Ole Worm af 1624, udg. ſom Indbydelseskriſt af Rect. Trojel, Odense 1811). Naar Søeropgaard er ødelagt, veed jeg ikke. Den maa have ligget i Nørreherred formentlig ved Søerophn, der i det Mindſte for en Deel hørte til Biſpeſtolen. Eller maaskee hidhøre de Ruiner i Lillebrændesogn, ſom omtales i D. Atlas 3. 354, fra denne Gaard. — Cathedralicum, der fiørst blev paalagt Præſterne i det 14de Aarhundrede, blev ſiden forøget under flere Paaskud, og blev, efter flere Forandringer, af Biſkop Jens Underſen tilſidſt opkrævet med ſyv Mark. (Hvitf. Kong Bluff, Dronning Margrethes 10. Hiſtorie p. 107. Kong Chriſtian den Tredies Beſtaadningsbrev for Præſterne i Fyen, dat. Kiøbenhavn Slot. Fred. efter Jubilate 1541. Orig. Doc. paa Pergament ved St. Hans Kirke i Odense.) Alt geiſtligt Guds har maattet præſtere flere Byrder til Biſpen, i det Mindſte i J. W's. Tid, ſiger Hvitf. (Dr. Margr. p. 109); og det beſtyrkes ved et Document i Biſpecontoirets Archiv i Odense, paa Papir, dat. Odense, dom. Jubilate 1526, hvorved Biſpen forlehner Præſten i Guldbjerg en Gaard, der tilhørte Sognets Kirke, og ved hvilken Leilighed han eſtergiver de 5 Arbejdsdage, der ellers gjordes deraf til Biſpegaarden i Odense, men forbeholder Kirken den sædvanlige aarlige Afgift af Gaarden, nemlig 4 Orter Byg, og ſig ſelv 1 Mark Penninge. Afgift ſvaredeſ alſaa ogſaa af Kirkens Guds, ikke blot af Præſterne. Om Sageſald og de mindre Afgifter til Biſperne, ſom de maatte fraſige ſig paa Herredagen i Odense 1527 ſee N. M. V. p. 304. Münters Ref. H. 1ſte D. p. 544. Den i Texten angivne Størrelſe af diſſe Indkomſter, der jo desuden for fiørſte Delen beroede paa Priſerne og enhver Biſkops Oekonomie, er kun en Giønning, iſær da jeg intet Maal har for Tienden, ſom var den vigtigſte Indtægt. Jordegodſet har, efter Formodning, indbragt aarlig i det Mindſte 18,000 Rigsdaler, efter nuværende Værdi, i faſte Indtægter; thi paa Herredagen i Kolding 1525 blev Biſpen i Fyen anſat til at ſtille 24 Slavind og 24 Skytter, og den i Kolding faſtſatte Marri-

Lul er sandsynligviis omtrent fulgt paa den i samme Aar holdte almindelige Herredag i Kjøbenhavn, da de Grunde, der bevægede det jydsk og fynske Rigsraad til at bevillige saa stærk en Udskrivning i Kolding, endnu vedvarede i Sommeren s. A., da den almindelige treaarige Rustning blev bevilliget i Kbhv. Kan dette med Næmnelighed antages, saa have vi et omtrentligt Maal for de vigtigste Indtægter af Fyens Bispestols Jordegods; thi i Kbhv. bestemtes det, at Geistligheden af denne Art Indtægter skulde stille en med Glavind bevæbnet Mytter af hver 100 Mark og en Skytte til Hest af hver 50 Mark visse Mente. Dette vilde altsaa for 24 Glavind og 24 Skytter udgjøre 3600 Mark visse Mente af Fyens Bispestols Jordegods. Men i Kbhv. blev ved samme Leilighed bestemt, at hver Tønde Rug eller Byg skulde regnes for 8 Stilling, der ogsaa synes at have været Middelpriisen for disse Kornsorter i Begyndelsen af det 16 Aarhundrede; thi i Aaret 1504 stod Tønden i 3 Stilling, og 1524 i 12 Skl., der nok have været den laveste og højeste Priis: 3600 Mark vilde da være lig 7200 Tønder Rug eller Byg (disse Kornsorter ere i den kjøbenhavnske Matriful satte lige), som vel efter nuværende Priser i det Næste maatte give 18000 Rbd. (Hvitf. K. Fr. d. Førstes Hist. S. 116. N. D. M. I. S. 212. V. S. 41. 94. ff. Pontop. An. II. S. 459). Beregnes Cathedralicum til syv Mark, eller 14 Tønder Korn for hver af de 3 Stifters nuværende 212 Sogne, udgjør det aarlig omtrent 7420 Rbd. efter vore Penge, og Indtægterne have vistnok været endnu større, endog blot af den Grund, at flere Sogne, som nu ere forenede under een Præst, i de catholske Tider havde hver sin. Disse to Arter af Indtægter ere da eneste, hvis omtrentlige Størrelse jeg veed at finde; men man kan neppe ansee 50,000 Rbd. som Minimum af alle Bispestolens Indtægter for overdrevent. Snarere turde det være for lidt. Jens Andersen, der var en god Deconom og driftig Kjøbmand, har ganske vist havt en langt højere aarlig Indkomst. Men Bispen havde ogsaa ofte overordentlig store Udgifter; thi ikke at tale om dem, der vare nødvendige Følger af hans personlige Stilling og store Huusholdning,

maatte han ikke sjelden bære meget store Byrder til Rigets Tjeneste. I Kong Frederik den Førstes Tid, da Christian den Andens truende Stilling og Udbredelsen af Luthers Lære bragte Visperne i Forlegenhed, hvilligede de meer end een Gang en Fjerdedeel eller en Trediedeel af al deres Rente; de stillede et anseeligt Antal Tropper, og maatte ogsaa, isølge gammel Skik, stille Krigsskibe; saaledes blev Knud Gylde:stjerne 1531 ansat for et godt bemandedt Skib med alt sit Tilbehør (N. D. M. VI. S. 128). Disse Udgifter, samt Reiser i Rigets Erinde paa egen Bekostning o. s. v., kunne ikke underkastes nogen Beregning, da deres Størrelse ganske rettede sig efter Rigsraadets eller Herredagens Bevilling, der igjen var forskjellig efter Omstændighederne. Indlertid er det aabenbart, at idet Mindste Jens Andersen maa have havt et stort aarligt Overskud, da vi vide, at han kjøbte anseelige Godsar af Kong Hans, Henrik Gise o. Andre. Saaledes quitterede Kong Hans i Aaret 1505 for 1513 Mark til Afdrag paa den Sum, han skulde Kongen for kjøbt Gods, maaskee af det laxmandske (Quittering, dat. Nyb. St. Dorotheæ d. [6te Febr.] 1505. Orig. paa Papir i Geheimearchivet), og i Geheimearchivet findes et „Register paa thed Godts som Biscop Jens haaffuer koefft for Guld oc Penninge.“ der viser, hvor betydeligt dette Jordegods, som i det Mindste for en stor Deel var hans private Eiendom, har været. Det hedder deri iblandt Andet: „Item godts aff Konning Hans for viij. M. (8000) Marc wdii gamle dansk mønt oc iiij c. (400) „gillen arbecke n Fyu.“ Gods kjøbt af Henrik Gise for 690 Gylden. Overhoved beløber Kjøbsummen paa det Gods i denne Fortegnelse, hvis Priis er tilføiet, sig til 9,100 Mark og 1290 rhinske Gylden; desuden Pant for 2000 Mark. Regner man en rhinsk Gylden til $2\frac{1}{2}$ Mark dansk (saaledes regnede Lybellerne 1504. Wehrmann Christ. d. Andens Hist. II. p. 66), udgjør det 14,525 Mark, eller, efter Herredagens Ansættelse 1525, 28,650, Lønder Rug og Byg. Men foruden dette findes paa deene Fortegnelse en heel Deel Gods, hvis Priis ikke er vedføiet, og som sikkert beløber sig til lige-

faa stor en Sum; deriblandt det ovenfor omtalte Ringstedgaard og Pederstrup By, Bispen eiede i denne By 9 Gaarde, der svarede een Læst Byg, een Lænde Smør og 10½ Mark Penge. (cfr. Vedel: Simonsen: Borgruinerne 1ste Hefte p. 62 og Fortegnelsen.) Ringstedgaard og Pederstrup i det Mindste vare Bispens private Eiendom (Pontop. Anal. II. p. 852), ligesom ogsaa Ørbæk, der senere tilhørte Bispens Søstersøn Christiern Pedersen, Provst i Viborg. (Vedel: Simonsen. Grevens Feide. S. 115.) Derimod findes paa Fortegnelsen ogsaa den Gaard paa Flathavn i Odense, der blev biskoppelig Cancelliebygning, og altsaa kom til Embedet (S. R. D. VII. S. 239); den kostede 200 r. Gyld. Fortegnelsen er uden Datum, men synes at maatte henses til Frederik den Førstes Tid, siden Henrik Gise dengang havde solgt saa meget Gods. Dersom Domprovisen i Odense, Hans Urne, kunde anvende 50,054 Mark blot paa Erklængen af Bøger (Danske Mag. I. S. 299), hvilke Midler maa da ikke Fyens Biskop have været i Besiddelse af?

III. (Til Side 21).

Da den i Texten givne Fremstilling af Begivenhederne i Aarene 1503 og 1504 i adskillige væsentlige Punkter afviger fra den, man i Almindelighed finder hos vore Historikere, maa den nærmere godtgøres. Det var ikke Jens Andersen, der gjorde Freden med Lybekkerne, men Voldgiftsmændene: Cardinalen og de tilfaldte Fyrster, især den Første, der ikke behøvede nogen særlig Opfordring af Kongen til at blande sig i Sagen, da Fredsstiftelse netop var en af de Grunde, hvorfor han var udsendt fra Rom. Dette fremgaaer af Kranked, Neimar Kochs og Bispens egen, ovenfor citerede Fremstilling af Underhandlingerne, og bekræftes af de Breve, Pave Julius den Anden i denne Anledning skrev til Kong Hans og Hertug Frederik (Raynaldi Annales Ecclesiastici Tom. XX. ad. an. 1505 n. 24. p. 27 og n. 26. p. 28.) At Bispen ikke var befuldmægtiget Minister hos Lybekkerne, men kun Kongens

Commissær hos Cardinalen, for at paasee hans Bedste, sees deraf, at han var sendt til denne, ikke til det lybske Raad (N. D. M. 3die B. S. 214), og deraf, at Cardinalen kunde udelukke ham fra Deeltagelse i den snævrere Conferents, som Neimar Koch beretter. Skulde Kongen i nogen Henseende kunne beklage sig over Bispen, maatte det være over, at denne forpligtede ham til at ratificere en Traktat, der stod imod hans udtrykkelige Befaling; men deels bandt dette Løfte, saaledes som det er bemærket i Texten, slet ikke Hænderne paa Kongen; deels blev det vistnok Bispen afpresset af Cardinalen. At denne var vred paa Bispen i Begyndelsen af Underhandlingerne, er ovenfor viist; men at han siden blev gunstigt stemt imod ham, maa man formode af de Beviser paa sin Tilfredshed med ham, Pave Julius den Anden, strax efter Cardinalens Tilbagekomst til Rom, gav ham (See ovenfor S. 21). Men enten Bispen i denne Punkt overstred sin Instrux, eller ikke, saa blev han dog uden Ansvar, dersom Kongen ratificerede Traktaten. Dette er netop Hovedpunkten, der havde den meest afgjørende Indflydelse paa Bispens senere Skjæbne. Man har villet benægte denne Ratification eller dog gjøre den tvivlsom, men uden Grund. Hvitfeld siger udtrykkelig, at Kong Hans vedgik Handlen. (K. Hanses Hist. p. 205). Efter Neimar Koch lovede Kongen paa Segeberg til de to lybske Borgemeistere, at han vilde holde den Fred, Cardinalen o. d. Andre havde gjort. Paven, i de omtalte Breve til Kongen og Hertugen, kalder det en Fred, og betragter Kongen som bunden derved; men dette forudsætter jo nødvendig, at han har ratificeret, hvilket ogsaa bestrykes derved, at Lybekerne opfyldte de dem ved Traktaten paalagte Forpligtelser. Om man vilde indvende, at da Lybekerne havde Hertugens Caution, maatte de, for at denne ikke skulde tabe sin Kraft, opfylde deres Forpligtelse, enten Kongen ratificerede eller ei, saa svares, at det er ganske utroeligt, at Hertugen og hans Medlovere skulde have paataget sig Cautionen, dersom de ikke vare sikre paa, at Kongen vilde staae ved Traktaten. Dette Sidste modbevises ikke deraf, at Kongen siden nægtede at betale

Hertugen de udlagte Penge, og at Woldgiftsmændene i Kiel dømt ham fri derfor; thi dette skeete paa Grund af, at Hertugen havde betalt i Lybel hvad hans Caution ikke forpligtede ham til (N. D. M. 3die B. S. 217). Og om Kongen endog ikke havde havt dette Paaftud, vil man ikke kunne ansee ham forpligtet til at erstatte sin Broder hans Udlæg; thi Hertugen coverede for Noget, Kongen udtryffeligg havde laadet ham forbyde at indgaae. Ja, selv om Hertugen paatog sig Cautionen efter at Kongens Ratification paa Traktationen var ankommen til Lybel, var Kongen endda ikke forpligtet til at give ham nogen Erstatning; thi Kongen havde ikke annodet Hertugen om at covere for sig; men denne gjorde det paa Lybelkernes og Cardinalens Forlangende. Kongen kunde altsaa ikke ansee sig bunden ved sin Broders Caution, saa at han, hvis han inden den i Traktaten fastsatte Betalingstermin skulde paa Ny komme i Strid med Lybelkerne, endda skulde betale den Sum, Traktaten tilholdt, enten directe, eller indirecte ved at erstatte sin Broder hvad denne kom til at betale ifølge Cautionen. Heller ikke modbevises Kongens Ratification deraf, at han siden ikke opfyldte Traktatens Bestemmelser; thi for ikke at tale om, at saa mange ratificerede Tractater aldrig ere blevne opfyldte, saa havde Kongen Grund til at undlaae sig deri, at der imellem Tractaten og Betalingsterminen var udbrudt nye Uenighed imellem ham og Lybelkerne formedelst Sammenkomsten i Rostok. Ligesaa lidt kan man anføre den Deduction, som Kongen lod indgive ved Fredscongressen i Nykjøbing 1507 (N. D. M. 3die B. p. 201); thi vel siges deri, at Kongen nægtede at ratificere, dog ikke at denne Wægring angik den af Cardinalen istandbragte Fredstractat, men Hertugens og hans Medloverses Caution. Enhver indseer, at han gjerne kunde ratificere Tractaten og dog ikke ansee sig bunden ved Cautionen. Naar vi saaledes have Historiekrivernes bestemte Vidnesbyrd for, at Tractaten blev ratificeret af Kongen, og dette Vidnesbyrd understøttes af alle Omstændigheder, imedens Intet strider derimod, saa ere vi ikke berettigede til at kalde Wispens egen Paaftand i Tvivl;

men han siger i sit Indlæg imod Kong Christian den Anden ganske bestemt, at Kongens Ratification ankom til Lybel endnu før den i Traktaten fastsatte Tid, og før Bispen af Odense — formodentlig ogsaa de andre Medlovere — paatog sig Cautionen, samt at Ratificationsdocumentet blev af Hertugen udleveret til Kong Christian den Anden ved Hylvingen i Flensborg 1513 (N. D. M. 3die B. S. 215 og 218.) Ligesaa vigtigt, som det her maatte være for Bispen ikke at blive overbevist om en Usandhed, der vilde give hans Sag den ufordeelagtigste Vending, ligesaa vigtigt og let maatte det være for Kong Christian at bevise det Modsatte, dersom Bispen ikke virkelig havde Ret i sin Paastand. Den Omstændighed, at Ratificationsdocumentet hidtil ikke er fundet, beviser naturligvis ikke, at det ei har eksisteret; hvo veed, om det ikke kan findes endnu? og om det endog aldrig fandtes, er deri dog intet Paafaldende, især da det angaaer en af Hovedpunkterne imod Kong Christian den Anden. Hvorfor skulde denne Konge ikke have taget det bort med sig, saavel som sit øvrige Archiv?

At Bispen af Fyen selv var en af Cautionisterne, lagde ikke nogen Forpligtelse paa Kong Hans; thi den Sag vedkom blot Bispen, der coverede som en Magnat, ikke som Kongens Gesandt og derved bandt sig, ikke sin Herre: en Fjælsighed, der vistnok bidrog meget til at forjone den fortørnede Cardinal. — En anden Hovedpunkt er Otto Porsfelds Drab. De nyere Historiefrivere, der omtale denne Begivenhed, henføre den, efter Hvitfeld, til Aaret 1514. (Hvitf. K. Christ. d. Andens Hist. S. 66); men Hvitfeld benyttede Hamsfort, der paa dette Sted maa ansees for hans Kilde (S. R. D. VII. p. 239). Ogsaa Svaniug henfører Drabet til Dronning Christines Enkstand, dog uden at angive Aaret (Svaningii Christ: Sec. p. 134); men at Svaniug er ganske upaalidelig især i Alt, hvad der angaaer Chronologien, veed Enhver, der har læst hans Bog. At Porsfeld er dræbt Aar 1514, beroer altsaa paa den ikke samtidige og ikke nøiagtige Hamsforts Vidnesbyrd. Men at Begivenheden maa henføres til Aar 1504, er vist; thi 1) omtales den i Dronning Christines Regnskabsbog under dette

Nar: et Vidnesbyrd, der alene afgjør Sagen, da det samtidig frevne Regnskab umuligt kan have feilet (Molbechs Nordiske Tidsskrift for Historie, Litteratur og Konst. Første Bind. S. 440 og 563). 2) Bispen selv henfører Drabet til dette Nar, naar han i Maret 1534 siger, at det skeete før 30 Nar siden (S. R. D. VIII. p. 528.) (Dog tør jeg ikke fordølge, at jeg har nogen Formodning om, at den sidste Deel af Bispens Vers fra: „Est cunctis dedecus qui sunt cognomine Rantzov“ og til Enden, ikke ere Bispens egne Ord. Men i al Fald hidrøre de enten fra hans Søstersøn Christiern Pedersen, eller fra Bispep Sadolin, hvilket det dog er umuligt at afgjøre blot efter de Oplysninger, S. R. D. angive; altsaa fra et med Jens Andersens samtidigt og bekjendt Vidne.) 3) Meimar Koch sætter ligeledes Porsfelds Død til 1504, endskjøndt han fordreier Navnet og lader ham blive myrdet i Bispens Nærvarrelse ved Maaltidet. 4) Disse Vidnesbyrd bestyrkes ved en Dom af 1522, hvorved Kong Christian paa Grund af Porsfelds Drab sættes i Besiddelse af adskilligt af Bispens Gods; thi deri henføres Mordet til Kong Hanses Tid (Wedel: Simonsen: Borg. 1ste H. S. 61). Imod saa stærke Vidnesbyrd kunne Hamsforts og Ewanings Ord ikke komme i Betragtning, ja ikke engang Hvitfelds, om han endog ikke skulde have sin Efterretning fra Hamsfort; thi han støtter sig her ikke paa noget Dokument eller nogen navngiven paalidelig Kilde.

At det var ved Paasketid, Porsfeld blev dræbt, sees af Dronningens Regnskab (N. Tidsskrift anf. St. 565). Paasketid var i Maret 1504 den 7 April; den 3 Mai s. A. er Lybekske Quittering til Hertug Frederik udstedt; at Adelsmænd i Holsten formedelst Porsfelds Død bleve Jens Andersens dødelige Fiender, fik han mange Nar efter haardt nok at føle. Af disse Grunde har jeg anseet mig beføiet til at antage, at det var formedelst Porsfelds Drab, Marquard Rannov fik Hjælp af flesvigiske og holstenske Adelige til at angribe Bispen og beleire ham paa Orkel. Bispen selv siger Intet om Grunden til denne Feide (N. D. M. 3die B. p. 216. 222.)

IV. (Til Side 25).

Jndkriften lød saaledes: R. P. D. (Reverendus Pater Dominus) Jo. An. (Johannes Andrea) Episcopus Oth (oniensis) hanc curiam coepit erigere Anno D. M D III. et consummavit illam M D VIII. Erectionis anno primo valuit modius annonæ tres solidos, sequenti quatuor, cæteris annis valuit ut communiter. (Hvitf. Bispefrønise L iij. vers.)

V. (Til Side 26).

Efter Pontoppidans Beretning (An. Eccl. II. S. 438.) blev Jens Andersen sendt til Norge med Prindsen som hans Raadgiver, for at dæmpe Oprøret der i Landet, og Bispe P. C. Müller siger, at dette skeete i Aaret 1502 (Vita Lagonis Urne: Pars prior p. 14); men denne lærde Forfatter anfører ingen Hjemmel for denne Beretning, der heller ikke kan forenes med andre Omstændigheder. Følge vi Jahns ovenansførte Værk, der giver meget vigtige Oplysninger og Berigtigelser til den hidtil almindelige Fremstilling af disse Begivenheder efter Archiv: Documenter, blev Knud Alfssøn myrdet den 18 August 1502 (Jahn 401), hvorpaa Oprøret udbredte sig i det sydlige Norge, og det synes, at Prindsen efter denne Begivenhed i dette Aar slet ikke var i Norge. Jens Andersen kan i det Mindste ikke have været med dengang; thi den 8 November 1502 var han i Kjøbenhavn, (see ovenfor S. 8 Note 8); den 11te s. M. liges. (Pontop. An. Ec. p. 721), den 15te December s. A. i Fyen (Torsdag efter Lucie virg. Dag fældede han Dom i Wigerblev Præstegaard imellem Præsterne i Wigerblev og Bellinge. Document paa Pergament med Segl i Bispe-Archivet i Odense). Den 14 Februar 1503 var Prindsen endnu i Helsingborg og beredte sig til Toget til Norge (Jahn 404. Note 3); men den 24 April ankom jo Bispen til Lybek og var der i nogen Tid beskæftiget med Underhandlinger (see ovenfor S. 12). I det Dørige af Aaret var Prindsen paa Krigstog i Westergothisland, og tilsidst modtog han sin Moder i Halland. I Aaret 1504 synes Prindsen ikke at have været i Norge, og

Bispen kan heller ikke antages at have været der; thi i April og Mai kunde han ikke komme til Lybek formødelst Feiden med Marquard Rønnow, derpaa reiste han til Lybek, (see ovenf. S. 20), og den 21de Septbr. var han i Fyen (Kaldsbrev for Andreas Jungvri til Okerup Kirke, dat. Datum Kloster Matthæi Apostel Dag 1404, i Fyens Beskrivelse af Th. Broder Bircherod, Haandskrift, tilhørende en Privatmand i Odense.) I October synes han at have været i Hertugdømmerne, eller at have villet reise dertil; thi Simonis et Judæ Dag (28 October) 1504 udstedte Kong Hans og Hertug Frederik paa Gattorp Leidebrev for ham til Reise i Hertugdømmerne (plattysk Original paa Papir med et Segl i Geheimearchivet). 1505 kan Bispen ligesaa lidet have været med Prindsen i Norge; thi hel. Trefongersdag var han i Odense (Jahn p. 409.); Christi Legems Dag tilligemed Prindsen i Kjøbenhavn (Behrman Chr. den Anden, 2den D. S. 16.); den 1ste og 2den Juli i Calmar (Hvitf. R. Hans S. 214. ff. Pontop. An. p. 728); den 15 Juli i Kjøbenhavn (Hvitf. anf. Et. S. 222; thi Dionysii Apostolorum skal vel være divisio apost.); i October synes han at have været i Wiborg (N. D. M. 3die Bind p. 69; thi den Dom, som der — besynderligt nok — henføres til 1515, maa uden al Tvivl høre til 1505); i November var Bispen i Horsens (Kaldsbrev for Jver Pedersen til Minge og Hæringe, dat. Horsens die Sta Catharinæ 1505 (Fyens Lands Beskrivelse af Th. Bircherod, S. 48, Haandskr. i Universitetsbibl.) Dagen efter St. Olufs Dag (den 30 Juli) var Prindsen i Helsingborg (Behrman anf. Et. Indledning p. LXVIII. I Maret 1506, Løverdag efter Knud Konges Dag, synes Bispen at have været i Odense (Danke Mag. 1ste D. S. 301); den 7 December var han i Segeberg (Hvitf. R. Hanses Hist. S. 246); Onsdag efter Marie Besøgelsesdag (i Beg. af Juli) 1507 i Nykjøbing (Hvitf. anf. Et. S. 248); den 18 April 1508 i Kjøbenh. (Hadorf. Udg. af Miimk. 2den Deel S. 408); den 25 April s. N. i Odense (see det ovenfor S. 25 anf. Magekiste-brev); Fred. eller Søndag efter Peters: Pauls Dag (den 29 Juni) i Ny-Barberg (Hadorf. anf. S. S. 441. Hvitf. anf.

St. S. 253); den 2den November i Odense (see ovenf. S. 26). I Maret 1507 og 1508 var Prindsen i Norge, maaſtee ogsaa 1506; har altsaa Bifkop Jens Andersen nogenſinde været med ham der i Landet, inden Bifkop Carlſ Hængſling i Maret 1508,; ſaa maa det have været 1506 eller 1507; dog er der aldeles ingen Grund til at antage det. Rimeligere turde det være, at han har anbefalet Bifkop Carl af Hammer til at være Prindsens Raadgiver, endſkjøndt vi heller Intet vide om en Forbindelſe imellem diſſe to Prælater.

VI. (Til Side 27.)

Brevet lyder ſaaledes: Kiere Herre och Fader ſom i off nu met ethers ſcriffuelſe tilkende giſſue om nogle Hoffmodh ſom wor kiere Sønſs Gold ſkulde haſſue giorth ether oc ſancte Knudz Kirke noghen tiid ſiden forledhen han war vdi othenſſe ic. tha mwe i wiide ath wii haſſue giſſuet wor kiere Søn ſamme ethers Eſcriffuelſe tilkende, oc ſiger han ath for: ne uwillige men affthalede mellem hannom oc ether oc ſiger ſig ey at wiide andet met ether eller ethers Gold æn goth tyckis ether at behoff giøris thet ydermere at lade forwonne nar wii komme i theſſe dage till othenſſe ville i tha giſſue ether tiid till ethers gaard ville wii tha thet ydermeere lade forwonne om i thet met ofſi fremdelis tha tilſige oc thet begerindis ære

Seddel paa Papir i Geheime:Arch.

At denne navnløſe Seddel, der ikke vel kan være ſkreven af Andre, end Kong Hans, maa være fra Maret 1509 eller 1510, er blot en Gissning, grundet paa den Formodning, at Prindsens Fiendſkab til Biſpen førſt er udbrudt i Anledning af Bifkop Carlſ Foræderie, og den Paastand af Biſpen i Maret 1517, at Kong Hans havde udſonet ham med Prinds Christian i Kallundborg (Hviſf. Christian den Anden p. 66); thi Kongens Seddel maa rimeligviis være ſkreven efter 1508 og før Udſoningen i Kallundborg. I Maret 1510 var Kong Hans i Kallundborg i Faſtetiden (Jahn anf. St. S. 443) og i October N. D. N. 5te Bind. S. 124), og paa den Tid kan Prindsen gjerne have været i Danmark. Fra St. Hansdag

1509, da han udstedte Nye Privilegier for Bergen (Behrm. LXIX) og til den 21 October 1510, da han fra Aggershuus skrev til Capitlet i Trondhjem (Behrm. anf. St. Jahrb. anf. St. S. 455), synes han i det Mindste ikke at have været i Norge.

VII. (Til Side 44.)

I Geheimearchivet findes en Seddel af følgende Indhold:

Si Regie majestati videbitur vocandi sunt infrascripti Domini ad effectum subiciendi se examini super positionibus et articulis tam in causa octuaginta milium florenorum Renensium quam in concilio provinciali contra Dominum Johannem Episcopum Ottoniensem respectiue exhibitis et productis videlicet.

Dominus Johannes secretarius et Petrus Notarius, qui anno preterito fuerunt ex commissione regie celsitudinis in curia Domini decani ecclesie haffniensis ac Harthuicus Langhen Cancellarius dicti Domini Episcopi Ottoniensis nec non Johannes Johannis prepositus in Tofften et Johannes Martini curatus in Nikope nec non duo aut tres canonici ecclesie Ottoniensis qui melius qualitates ejusdem Ottoniensis ac crimina et delicta per eum commissa noverunt.

Da Bispen's Cantzler, Jens Andersen, efter hans nære Slægtnings og Discipels Svanings Beretning, imod Caution kom løs af Arresten hos Knud Valkendorf i Aaret 1518, saa maa denne Seddel være freven engang i 1519; hvilket synes at bestyrkes ved den Efterretning i Hvitfeldts Bispekrønike S. e. ij., at Biskop Styge Krumpen af Børglum i Aaret 1519 var forfreven til Odense at dømme imellem Kong Christian og Biskop Jens Andersen.

VIII. (Til Side 47.)

I Biskop Lage Urnes Opsigelsessbrev til Kong Christian, dat. Horsens feria sexta proxima ante Domin. Quasimodogeniti Anno dni. 1523 (Olivarius: De vita et scriptis Pauli Eliæ p. 58), anfører Bispen iblandt andre Grunde til dette Skridt: „Item, „at I for Had og Kvind haver tvende Reiser (Gange) ladet

„gribe værdige Fader Biskop Jens Andersen af Odense foruden „al retfærdig Sag, Dom og Ret, og aldrig maatte komme til „Rette for Danmarks Prælater, og, siden han var kastet i „Laarn og Fængsel i Siælland, I ham alt hans Gods og Pen- „ninge, Biskopsgaard, Slot og al hans Mente fratog.“ Man har heri villet see et Beviis paa Frækhed: hvorledes vover Bissen af Noeskilde at bebreide sin Konge en Gjerning, hvorved han selv har været behjælpelig? (N. D. M. 3die Bind, S. 197). At denne haarde Dom (over Lage Urne er uretfærdig, har Biskop Müller viist (Vita Lagonis Urne I. p. 16), og det maa bemærkes: at Voldgiftsmændenes Kjendelse er et midlertidigt Arrangement med Retskraft, ikke nogen definitiv Dom. Hovedspørgsmaalet: om Jens Andersen var pligtig at betale de 80,000 Gylden, afgjøre Voldgiftsmændene slet ikke; de bestemme kun, hvorledes det skal forholdes, indtil en endelig Dom falder. At dette Arrangement blev overeensstemt med Kongens Willie, kunde dengang ikke være anderledes, og Biskop Jens havde snarere Grund til at være tilfreds med, at Voldgiftsmændene ikke dømte ham ligefrem til at betale, end til at bebreide dem deres Kjendelse. Naar Treschow siger, at Lage Urne har instrueret Provst Hans Hansen, som bragte Kongens Klage i denne Sag for den pavelige Stol, saa lægger han i Hans Hansens Brev fra Rom 1515 hvad der ikke staaer deri (N. D. M. anf. St. S. 198 og 205); thi der er jo i Brevet ikke Tale om denne Sag, eller rettere, det er deri slet ikke angivet, hvad det var for en Sag, Hans Hansen klagede over i Rom, og hvorom Lage Urne havde instrueret ham. At den ikke kan have angaaet de 80,000 Gylden, synes at fremgaae deraf, at Provsten udvirkede et Monitorium til Bissen, der altsaa maa have forset sig; Paven, der senere tog sig af den fængslede Bisp, kan umuligt have villet afgjøre en tvistig Retssag, som desuden endnu ikke var gjort anhangig, ved et Monitorium. Af den Grund har jeg ovenfor (p. 35) ytret den Formodning, at dette pavelige Monitorium angik Bispens Anmælselse af geistligt Gods og Retstitutionen af Odense Provstie, en Sag, hvormed Lage Urne

tidligere havde befattet sig (Behrmann Christ. den Anden. 2den Deel S. 64), og hvori Biskop Jens vistnok havde forseet sig. Naar Lage Urne dolerer over, at Kongen satte sig i Besiddelse af Bispens Gods og Gaard, staaer dette ingenlunde i Modsigelse med Voldgiftsmændenes Kjendelse; thi at han her sigter til Bispens andet Gaangskab, sees deraf, at det var Bispegaarden og al hans Rente, det gjøres Kongen til Bebreidelse at have bemægtiget sig (sefr. Bedel-Simonsen: Vorgr. I. S. 69). Lage Urnes Ytringer i Opsigelsesbrevet ere saaledes ikke i Modsigelse med hans Udfærd som Voldgiftsmand; tværtimod var han, fremfor nogen Anden, besejret til at gjøre Kongen Bebreidelse for hans Udfærd imod Jens Andersen, fordi han, efter Erkebispens Død, ene var pavelig Commisær, for hvem Sagen unegtelig burde have været behandlet i første Instant. Han var altsaa retmæssig Dommer, hvem Kongen ikke tillod at gjøre sin Pligt, men som maatte lade sig nseie med i Forening med to Andre at afgive en interimistisk Kjendelse, hvis Kraft blot berode paa begge Parterens Willighed. Derved bortfalder ogsaa Tvisten om Voldgiftskjendelsens Retfærdighed, idet Mindste hvad Hovedspørgsmaalet angaaer; thi her er ikke Tale om en retfærdig eller uretfærdig Dom, men kun om en bequem Overenskomst; Nu er det vel sandt, at den var meget haard for Bispem, men det var Omstændighedernes, ikke Voldgiftsmændenes Skyld. Kongen derimod maa man lægge til Laast, at han aldrig vilde tillade, at Sagen kom for Retten, hvad dog aabenbart havde været hans Fordeel, hvis han havde troet, at hans Sag var retfærdig.

Hvad den omtvistede Sum's Størrelse angaaer, hersker saa stor Forvirring og Modsigelse iblandt Historiekriverne, at deres Beretninger umuligt kunne forenes. Følgende Punkter, kunne ansees for sikre: 1) at Lybellersnes Quitaring af 3die Mai 1504 lød paa 56,801 Mark Lybsk; 2) at Kong Christian i Aaret 1513 forskrev sig til Hertug Frederik for 30,000 Gyl:den; 3) at Kongen 1517 krævede 80,000 Gyl:den af Biskop Jens, og 4) at Biskoppen ikke bestred denne Størrelse af Sum:

men, men sin Forpligtelse til at betale den. I denne Forvirring vover jeg at fremsætte den Gissning: at Kong Hans, der virkelig betalte sin Broder nogle af de udlagte Penge (Hvitsf. Chr. den And. S. 65. R. Frederik den Førstes Hist. S. 9), har afbetalt de 56,802 Mark L., paa 30,000 Sk., eller, efter den Beregning af Pengenes Værdie, som Lybækkerne angive i Quittingen, paa 45,000 Mark L. nær; men at enten Hertugen har i Lybek foruden den Sum, hvorfor han modtog Quittingen af 3 Mai 1504, betalt for sig og sin Broder den Gjeld, deres Fader havde gjort i Lybek, hvilken Kongen ogsaa i Cardinalens Fred blev tilpligtet at betale, og som neppe kan antages at være de smaa Summer til Beløb 14,751 Mark L., der ere specificerede i den omtalte Quitting uden at være Betaling for de optagne Skibe; eller og, at Kong Hans selv har betalt sin Deel af denne Gjeld til Lybek directe; at Kong Christian da enten har aparte mattet tilfredsstille sin Farbroder for dette Udlæg, eller har fundet Lybækkernes Quitting til Kong Hans, og da paa den og paa de Erklæringer, Biskop Jens havde udstedt om, at Kong Hans havde forbudt Underhandlerne i Maret 1503 at lovet Lybækkerne Penge, har grundet den Paaastand, at Biskoppen skulde erstatte ham Alt, hvad Kong Hans havde betalt til Lybækkerne enten directe, eller indirecte som Erstatning for optagne Skibe og som Betaling af sin Faders Gjeld. Denne Formodning om Sagens Sammenhæng synes at bestyrkes af flere Steder i i Wispens Procurators Indlæg (N. D. M. 3die Bind. S. 212. ff.) Til hvilken Tid dette sidste Document maa henses, er tvivlsomt. Det maa være skrevet efter Erkebiskop Byrges Død i December 1519, siden Lage Urne deri ene nævnes som pavelig Commissær; men kan ikke være produceret, da Sagen blev overgivet til de tre Voldgiftsmænd, 1) fordi Lage Urne ene nævnes deri, og Procuratoren henvender sig til ham som den pavelige Commissær, ikke som en af de tre Voldgiftsmænd; 2) fordi der i Notarial:Instrumentet over Voldgiftsmændenes Dom, hvor Alt næie beskrives, vel er Tale om, at Dr. Amelung paa Kongens Vegne kom frem med et Indlæg, men

ikke, at Bispen gjorde det Samme; Bispen omtales desuden som personlig nærværende, og der er slet ikke Tale om hans Procurator eller om noget Indlæg af en saadan; 3) fordi der i Procuratorens Indlæg kun tales om de 80,000 Fl., ikke om Kongens andre Klager over Bispen, da dog Afgjørelsen af disse ogsaa var overdraget til Voldgiftsmændene. Naar man sammenholder denne sidste Omstændighed dermed, at der i Kompromisshændelsen udtrykkelig siges, at Jens Andersens agtede at føre Proces med Kongen om denne Sag (N. D. M. anf. St. S. 230), saa bliver det høist rimeligt, at dette Indlæg henhører til en saadan, af Bispen senere anlagt Sag. Men naar skulde det være skeet? Diebliffelig efter Voldgiftsmændenes Kjendelse kan det ikke antages, at han har paa Ny rippet op i Sagen; thi dette vilde ganske vist have paadraget ham Kongens Brede igjen; i Sommeren 1520 var han med Kongen paa Flaaden for Grotholm, og forblev i denne Stad den største Deel af Maret 1521. Naar man nu veed, at Biskop Jens ved Gustav Vasas Opstand 1521 mistede Indtægterne af Strengnæs Bispeskol, som Kong Christian havde givet ham efter Bloddadet, at han altsaa ved sin Hjemkomst fra Everrig skulde lade sig nøie med den ene Trediedeel af det, Kyens Stifts Jordegods indbragte, og endelig, at han kort efter sin Hjemkomst 1521 atter blev fængslet af Kong Christian, uden at vi vide Grunden til denne nye Venighed, og uden at der er Huelighed for, at Kongen derved vilde vælte Skylden for Bloddadet paa ham: saa ligger den Formodning meget nær, at Bispen paa Ny har paadraget sig Kongens Brede iblandt andet ogsaa ved at forsøge paa at befrie sig fra den Byrde, Voldgiftsmændenes Dom havde paalagt ham. I saa Fald maatte Sagen indstævnes for Lage Urne, der, fordi han havde været en af Voldgiftsmændene, ikke ophørte at være pavelig Commissær.

IX. (Til Side 65.)

Flere af de Lidsbestemmelser for Maret 1521, der angi:

ves i Texten, afvige fra den almindelige Fremstilling, og trænge derfor til Forsvar. Det kommer an paa at finde, paa hvad Tid de i Noterne 87, 88, 90 og 91 under Texten citerede Breve og Documenter, som mangle Tidangivelser, ere forfattede. 1) De svenske Rigstraaders Brev til Kongen (Behrmann 2. S. 172) henfører Behrmann til efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene og efter Overgivelsen af Westeraas Slot. Dette Sidste kan ikke være saa; Westeraas Slot faldt først den 30 Januar 1522 (Tegel 1ste D. p. 35); og da der i Brevet ikke berøres nogen Begivenhed senere, end Toget til Dalerne (til Brunabäcks Elv) og hans Kynboes Henrettelse, saa synes Brevet at henhøre til samme Tid som Slaget ved Westeraas eller strax efter, altsaa sidst i April eller Begyndelsen af Mai 1521, inden Kongen endnu havde forladt Kbhvn. 2) Kongens Memorialer (Behrm. 2. S. 174). Gram (Kbhvn. Sl. Skr. III. p. 37) antager, at det er sendt til Stockholm efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene ved Mikkelsdagstid; men da han ikke anfører, at der findes noget Datum paa Documentet, hvilket man ogsaa, efter Behrmann 2. p. 173, maa antage ikke at være Tilfældet, kan Grams Tidbestemmelse kun anses for en Formodning, som neppe udholder Prøve. Det er vist, at det er skrevet efter Slaget ved Westeraas (29 April), men inden de paa Stockholms Slot fangne Fruer bleve sendte til Kjøbenhavn, hvilket skete engang i September (Tegel 1ste D. S. 32. Celsius 1ste D. p. 132.) Men det maa uden Tvivl være skrevet før den 15 Juni, da Biskop Ottos Brev til Kongen, dat. Stockholm, Viti og Modesti 1521 (Behrm. 2den D. p. 169), svarer paa den 19 Artikel i Memorialet. Vilde Noget benegte dette, fordi Artiklens Indhold kun i Almindelighed er omtalt i Biskop Ottos Brev, men ikke næiagtig specificeret — hvad Bispen jo dog ikke havde Anledning til — saa maa man antage det høist Urimelige, at Kongen i September atter skulde have anmodet Biskop Otto om at modtage Westeraas Lehn, samt paalagt sin Statholder vel at overlægge det med Jens Anderssen og Andre, da han dog allerede i Juni havde faaet Bi:

Kop Ottos Brev om denne Sag. Desuden: hvorledes kan Kongen have været saa slet underrettet om Tilstanden i Sverrig, at han endnu i September skulde troe, at Biskop Otto kunde stille Opstanden, der dengang havde udbredt sig over hele Riget? Hvorledes skulde slige Midler kunne udrette Noget endog efter Rigsdagen i Vadstena? Der tales ogsaa i Kongens Memoriale blot om Dalkarlens Opstand; hvilket Alt passer til Mai eller Juni, ikke til September. Hertil kommer, at Oberst Heiderödorffs Brev af 27 Juni (Behrm. 2den D. p. 156) rimeligviis er Svar paa Artikel 52 i Memorialet, og at Kongen befaler (p. 177), at Myntmesteren skal mynte Penge til Krigsfolkens Lønning indtil Mikkelsdag, hvorved umuligt kan være meent Mikkelsdag 1522. Uden Tvivl var det ifølge denne Kongens Befaling, at Myntmesteren Jørgen Kock den 22de Juni 1521 modtog en heel Deel Sølv af Didrik Slaghek (Eldahl: Christian II's Aktiv. Stockholm 1835 S. 161.) 3) Biskop Jens Andersens Brev (Behrm. 2den D. S. 157) er Svar paa nogle Artikler i Memorialet. cfr. Art. 33 p. 182 med p. 159, og Art 17 p. 179 med 160. Men Brevet maa antages at være skrevet paa en Tid, da Opstanden endnu indskrænkede sig til Upland (p. 158), men efterat Erkebispens var fortrængt fra Upsala og dette i Gustav Erikssens Hænder, altsaa engang i Juni Maaned (cfr. Regel 1ste D. p. 23. Celsius I. p. 106). Dette Brev er altsaa ogsaa en Bestyrkelse for den Mening, at Memorialet er skrevet sidst i Mai eller først i Juni. 4) Bispens Betænkning om Tilstanden i Sverrig maa være skreven sidst i August eller først i September; thi det hedder deri: i Sommer paa fjorten Dage at gjøre, da gav sig til Gustav Erikssens, baade af Stockholm og fra Søren Norby, meste Parten af Ridderkabet og svenske Hofmænd ic. (see Bilag G.); og Regel siger (1ste D. S. 29. 30), at dette skeete 14 Dage før Herredagen i Vadstena, der begyndte den 2i August. Formodentlig ere disse 14 Dage paa begge Steder kun omtrentlige Angivelser, der henvise os til Slutningen af August eller Beg. af September. Disse Tidbestemmelser passe meget vel med Kongens Reise til Nederlandene; thi vi vide nu,

at han den 5te Juni endnu ikke var afreist fra Nykjøbing (See hans Brev til Dronningen. Etdahl anf. St. S. 159). Da han paalægger Dronningen at holde hans Reise hemmelig saa længe muligt, kunne Wisperne i Stokholm endnu have været uvidende derom, da hans Memoriale aukom dertil. Gram siger (Ab. Sl. Skr. III. p. 28), at Kongen kom tilbage sidst i August eller først i September; men uden Tvivl kan man kun paastaae, at han den 12 August endnu var i Nederlandene (Hvitsf. Chr. den Tinden S. 196, sammenholdt med Scepperi Responsio ad patruelem L. II).

X. (Til Side 71.)

Wehrmann (Christ. d. N. 1ste D. S. 296) paastaar, stående sig paa det omtalte Kaldsbrev, som han urigtigen siger (j. St. S. LXXIII) at være givet paa Hvidkilde — Marquard Rønnovs Gaard! at den hele Beretning om Wispens andet Fangenskab er Digt; men Kaldsbrevet kan i det højeste kun berettige os til at modificere, eller snarere supplere Historiefrivernes ved Documenter og især af Lage Uene og Jens Andersens selv (cfr. Olivarius Paulus Eliæ p. 58 og S. R. D. VII. 525) bekræftede eenstemmige Fortælling om dette andet Fangenskab. Af det omtalte Kaldsbrev maa der gives flere Afskrifter (see Bedel-Simonsens Borgruiner 1ste H. S. 88), og mærkeligt er det, at den ellers saa paalidelige Thomas Birchrod har havt en Kopie med Nrstaallet 1520. Han siger i „Byens Beskrivelse,“ baade i det Exemplar, der findes her i Byen, og i det, Universitetsbibliotheket eier S. 69, hvilke Afskrifter ere uafhængige af hinanden:

„Østerfjeringe :c. Jacobus Johannis sagde sig godviljigen fra Kaldet for Alderdom og Evaghed 1520. Dn. Petrus Johannis kom samme Aar efter ham. Hans Vocation paa Latin har jeg Copie af, giver af Biskop Jens Andersen, „dat. Urkil Sfor 1520 die Marci-Evang. og indeholder, at den gamle Jacobus Johannis skulde have det ene Sogn, nemlig „Østerfjeringes Indkomst sin Livetid.“

Scenen i Fængselet mellem Jens Andersen og Didrik Slaghet har jeg, efter Gram (Kbhvn. Sl. Skr. III. p. 45), henført til Bispens andet Fængsel. Hamsfort siger desuden, at den forefaldt fire Dage før Slaghets Henrettelse (S. R. D. VII. p. 241). Til hans første Fangenskab kan den saa meget mindre henlægges, som Didrik Slaghet først Aar 1519 ved at forraade sin Herre, Arcembold, kom i K. Christians Tjeneste, og da havde Bispens allerede længe siddet fangen. De kunne dengang neppe have kjendt hinanden, og hvorledes skulde den da ubetydelige Slaghet have havt fri Udgang til fangen? Desuden agter vel Ingen at tillægge Jens Andersen en virkelig Spaadoms-Mand.

Hvad Bispens Brev fra Lybek angaaer, da er det, som bemærket, uden Navn og Tidsangivelse og kun med det Halve af Stedets Navn; men det kan ikke være skrevet af Andre end J. A. 1522. Dette vise alle Omstændigheder. Mærkeligt er det, at Bispens deri omtaler sin Datter! At Jens Andersen havde en Datter er hidtil ganske ubekjendt, og da han omtaler hende saa ligefrem, at han ikke kan have anset dette Forhold for Noget, der burde skjules eller dækkes med et honnettere Navn, saa har jeg ikke vedet at gjøre ham til Gader blot efter denne Afskrift, hvis Original nok ikke findes i Geheimarchivet. Da han tillige omtaler sin Dattersøn som sin Arving, og vi vide, at Provst Christiern Pedersen, hans Søstersøn, arvede Præbet efter ham (see Ann. II) saa turde dette Datter og Dattersøn være Feil i Afskriften, istedetfor Søster eller Søstersøn, eller brugt om Slægtninge, der af Bispens behandlede som egne Børn. At Jens Andersen kan have havt en Datter, vil jeg naturligviis ikke benægte; men siden han i saa Fald i Aaret 1522 havde en Dattersøn, maatte Datteren uden Tvivl have været født ham, inden han blev Biskop 1501 eller 1502. Indtil nærmere Oplysninger findes, maa Sagen staae uafgjort.

I vor Reformationshistorie er det en tvivlsom Punkt, om Poul Eliesen blev loffet til at svigte Reformationens Sag i Aaret 1521 ved et Canonicat i Odense, som man skal

have forskaffet ham efter Aftale med Biskop Jens Andersen. Jeg maa herved bemærke: 1) at der dengang intet Domcapitel og ingen Canonicater vare i Odense. Munkene i St. Knuds Kloster forestillede Bispens Capitel og havde Valgretten. Provstiet havde Anders Glob siden 1512. 2) I al den Tid, Martin Kleinhard var her i Landet, hvortil i Almindelighed Paul Eliesens Sindsforandring henføres, var Jens Andersen i Sverrig.

XI. (Til Side 78.),

Münter har i sin Reformationshistorie (I. S. 450) henført til denne Herredag i Odense 1525 den Overenskomst, hvorved Prælaterne tilstode Adelen Sagesald af deres egne Tjenere, der sælledes for geistlig Met, hvilket dog, tilligemed Nere, som anføres paa samme Sted, henføres til Herredagen i Odense 1527, hvor Münter ogsaa senere anfører den samme Bestemmelse. Denne Forvirring kommer af et Document i Danske Mag. 4 B. S. 250, som rigtignok er underfrevet 1525, men er sammensat af to Herredages Bestemmelser saaledes, at den første Halvdeel indeholder Resultatet af Herredagen i Odense 1527, den sidste derimod den Bestemmelse om en almindelig Rustning, der blev tagen paa Herredagen i Kjøbenhavn 1525. Overgangen er S. 253 „Tha ganger om at beskaffe vore fattige Undersaatte“:c. Documentet, som det findes i D. Mag. anf. St., er uden Tvivl sammendraget saaledes til Brug i Cancelliet eller for Prælaterne og Adelen, der maatte ønske at have disse for dem saa vigtige Bestemmelser i en beqvem Form til Oversigt. En ganske ligeløbende Afskrift af dette Document findes i Bispearchivet i Odense.

XII. (Til Side 85.)

Efter Engelstoft: Reformantes et Catholici tempore quo sacra emendata sunt in Dania concertantes S. 12. Note (10) er Bogens Titel følgende: Edt forr antjwor till Bispens sende:

breff aff Dhenſe, hvilket hand tilſkreef the borgheræ i Wi-
borg och Olborg, raadhendheſt thenom ath bliſſwa mbewored-
hæ met theenne Euangelifche Ierdom, ſom gudh haſſwer nu aff
ſyn beſøndherligh naadhæ ſeend of (Wiborg 1529.) Jeg har
ikke kunnet afbeuytte dette meget ſjeldne Skriſt, og har derfor
maattet holde mig til Münſters og Engelſtofts Udtoꝝ.

XIII. (Til Side 89.)

I Domsdocumentet hos Hvitfeld hedder det, at Sagen
blev voldgiven Tøverdag før St. Bartholomæi Dag 1528 i
Odense. Da Dommen er udfædet i Nyborg Onsdag efter
Knud Konges Dag (15 Juli) 1528, ſaa er hiint Karſtal aaben-
bar urigtigt, og maa være 1527, hvilket ogſaa ſtemmer dermed,
at Kongen og Rigsrådet, af hvilket de otte Voldgiftsmænd
alle vare Medlemmer, dengang vare ſamlede i Odense i Anled-
ning af Herredagen.

XIV. (Til Side 90.)

Evning (Christ. Sec. 143) ſiger, at Knud Gyldenſterne
maatte deponere 6000 Gylden i Lybel, hvoraf aarlig udbetal-
tes Wiſpen 300 Gl., og Hvitf. (Chr. d. N. S. 69) har en lig-
nende Beretning; kun angiver han Penſionens Størrelſe til
500 Gl. At Penſionen var 600 Gl. aarlig, ſees af to plattyd-
ſte Quittinger af Jens Andersſen for denne Penſion, den ene
dat. Kjørſtrup die Priscæ virginis (18 Jannar) 1552; den an-
den Biſpegaarden i Lybel Hel. Tref. 1531; begge egenhæn-
dige Originaler paa Papir, i Geheimearchivet. Men hverken
i diſſe Documenter eller i hans Reſignationsbrev (ſee Bilag
M.) tales om en deponeret Capital. Den Skibbyſke Chro-
nik, hvis Dom om Jens Andersſen lyder ganſke anderledes
i den ſidſte Deel, ſom er ſkrevet efter 1524, end i den førſte,
beſtylde Knud Gyldenſterne for, at han ikke holdt Wiſpen den
indgaaede Contract (S. R. D. II. S. 589); men med Uret;
thi de anførte Quittinger viſe, at Penſionen blev erlagt or-
dentlig for 1530, 1531 og 1533. For 1532 har jeg ingen Quit-
tering ſeet; men da Wiſpen i Quittingen for 1533 ikke ta-
ler om nogen Forſømmelſe, er den viſnok ogſaa betalt for

dette Aar. I Aarene 1534 og 1535 hindrede uden Tvivl de borgerlige Uroligheder, da Knud Gyldenstjerne selv maatte forlade sit Stift, ham i at opfylde sin Forpligtelse. Den anden Betingelse i Resignationsbrevet: at Bispen skulde have Kjærstrup paa Laasinge for sin Livstid, blev ogsaa opfyldt, og det var ikke Gyldenstjernes, men Bispens holstenske Hjendres Skyld, at han ikke blev der i mange Aar. At Knud Gyldenstjerne skulde have havt nogen Deel i Christoffer Uanhaus Voldsomhed, er der ikke mindste Grund til at antage. Disse Bemærkninger afgive saaledes et Beviis mere paa den Ekibbylke Chroniks Partiiskhed.

XV. (Til Side 93.)

Gram har i sin Afhandling om K. Christian den Andens Reformationsforsøg (Kbhv. Bl. Str. 3die B. S. 71) ladet afstrykke, efter Raynalds Ann. Eccl. 20 T. S. 575, et mærkeligt Aetsstykke: en Instrux for Card. Campeggio i Anledning af Kong Christians Udsoning med den catholske Kirke. Iblandt de af Paven foreskrevne Betingelser var ogsaa den, at Kongen skulde underkaste sig Kirkebød, inden han modtog Absolution. Gram benægter, at Kongen opfyldte nogen af Betingelserne; men vi vide nu, at han virkelig underkastede sig Bøden, der blev udført paa den haanligste Maade; see N. D. Mag. 6te B. S. 76. Grams Benegtelse grunder sig nok blot paa Raynalds Ord (anf. St. S. 576); non expiavit rite flagitia Christiernus; og (S. 654); „detractans commendare se ejusdem ecclesie clementie, in Daniam — protectus &c.“; men Raynald siger paa disse Steder dog ikke, at han ingen af Betingelserne opfyldte, og synes især at sigte til, at Kongen ikke indstillede sig personlig i Rom, hvilket ogsaa var blevet ham paalagt. I Meddelelsen i N. D. Mag. anf. St. kaldes Cardinalen Lampernes, som er en Skriver eller Trykfeil enten for Campeggius eller Laurentius.

B i l a g.

Uf de under Texten anførte, hidtil ubekjendte, Documenter afstrykkes her nogle, der formeentlig ville have meest almindelig Interesse. Paa eet nær ere de afstrykte efter Affrister, som Geheime-Archivaren, Sr. Prof. Finn Magnussen K. af D., ifølge det kongelige danske Cancellies Tilladelse, den jeg især har Hs. Kl. Høihed, Prinds Christian Frederiks naadigste Intercession at takke for, har meddeelt mig med en Liberalitet og Velvillie, jeg ikke nok kan paaefjonne.

A. (Til Side 27.)

Mynenn vnderdanighenn wilighenn vorpflichtighenn stedenn
 Dennst touorenn ic. gnedigeste Her Ezo juw Konnyndliche
 Mayestat my durch juwer gnadenn schriffteinn vor wyslichet
 dat ik my by Juwenn koniglichen gnadenn beualenn scholde
 wor ik juw gnadenn erst fyndenn konnde, Bog ik juwen
 gnaden wetende gnedigster Her dat de Bisschopp vonn Gue
 hefte my entseggen latenn myt Juwer gnadenn amptmanne
 Nyß Clementsße tho Callß, wor he myner mochte auerkomenn

So wolde he my denn Hals vunde dat leuent nemenn lathen dar vumme en doer ik derhaluenn gnedigster Her dorch sunne edder dorch laalandt nicht Meykenn in dem dat ik syner vnseylich byn szunder dar idt juwe Kønigliche Maiestaedt so beschicken wolde dat ik mochte syner feylich wekenn szo will ik gherenn lamen wor my juwe konnyndliche gnade hebben wyll ic. gnedigste Her nu sennde ik an juwen Konigl. gnaden desfen iegen wardighenn juwer gnadenn Hufsfogedt Syuart von qualen effe juwe gnade em de warue muntlichen in beuelinghe an my to bringe don wolde dar my juwe gnade vumme schreuen hafft, effe oð de suluen warue durch juwer gnaden schriften by dem genanten Hufsfogede an my tho bringende, so wyll ik gnedigster Her my dar gehorsam vund geborlich inne holden so ik Juwer Konnyndlichen gnaden Dank hebben wuill Datum Sunderborgh ahn dage Sancti Martini Anno XVc viij o (1508)

Hanns Johanneken.

Dpfkriift

Seiner durchsluchtigestenn hochgeborenn fursten vnd Herren, Herenn Johann to Denmargken Swedenn Norwegen Konnynd ic. mynem gnedigsten Herren dennstlichen geschreuen.

(Originalen paa Papyr i Geheime-Archivet.)

B. (Til Side 31.)

Wii effterreffne Jensz Northensson official vdi ffallster oc Laalandt Holmer Dalsen Sogneprest i Astroppe Peer Krabbe vdi Dnksløff Knudt i Stuppelispinge Søren i Falckersløff Prester Oluff Falster i Cøkelige landzdomer vdi laalandt och falfster Hansz Krassze wor nadige Herre Koningis Embigman paa aaleholm Mattis Ericsøn i Twrebh Johan Dre wor nadige Herris Hoffzindt vdi anders biladis stedt Christiern Brown i Melstoffte Jørgen Graa i Sølfuestedt Jens

Peerßen foget paa Siøroppe Nis Laurensßen i wedring Boo diegen i Bodroppe Skytte i Nørøssløff oc lauris Kolinge werduge Faders Biscop Jens Andersßen Foget i Grønnerløff gisre witherligt met thette wort opne breff at aar effter gudz byrdh Mdxii Søndagen nest efftir wor Herriß Hemmilfardz dagh ware wii efftir forskreffne høvborne Førstis wor kærste nabige Herriß breff oc befaluinge forsamlede paa tingstede Kirlegard wdi ffalster vdi hans Nabis eygen Nærwærelßæ at grandße forfare oc vblede aff menige Falsther landjindbyggere som ther thaa alle forsamlede oc tiilfede ware om nogre Sagger oc Skyldinger som werduge Fader Her Jens Andersßen Biscop vdi Dhenßæ skall haffue sagt oc skreffuit paa Erlige oc welbyrduge man Oluff Hollgertßen wor nabige Herriß Foget oc Embizman paa Nykøpinge hwilcke her efftersølge oc skreffne stande. fførst om at same Oluff Hollgertßen loedt hugge for :ne werdughe Faders thieners oc bønder baade i sænd paa thet at ingen skulde komme aff landet oc hannom adwarckell giffue Therpaa haffue wii swa forfaret oc siige at thet ey i Sandhedt befindis kan men nogre baade lowge paa en odde her wdi landet, till hwilcke skalde speidere tywge oc andre vfelige men pleigde at haffue theris tilflucht oc ther met bortkomme Thee bleffue i Sænd huggenæ for en wechter och Smedieswendt som vndløffue for :ne Oluff Hollgertßen met vmynde førre ænd then trætte hannom oc for :ne werduge fader emellom ær begyntis om qwynnedt oc kwnne wii ther effter ey befinde hans skyld eller brøst i then Sagh wdi nocher made Item om at Mester Jens oc for :ne werduge Faders Gold paa Siøroppegardt skulle wæret swo feidet at ingen kunne come aff Siøroppe gardt uden syt Liiffz fare Ther siige wii swa paa effter som forskreffne Mester Jens nw sellfuer tiilføedt at thet war ey andet ænd for :ne Mester Jens oc Bispens Gold ware frychastige for Oluff Hollgertßen Swenne som hann paa Moskernæ oc Skowgenæ gangendis haffde swa thee ey vpligteligen vdi thet vpholdz førre forhuggis skulde som thaa paastodt oc kwnne wii ther effther ey formerde for :ne Oluffz skyld i then sagh Item om thee pant

som for :ne werduge Faders Register indeholder befindde wii swa, at for :ne Dloff Holgertskon haffuer ladet panthet same werduge Faders thienere oc andre for Kongis wedt tegel: wedt at age oc fremsøre till wor nadighe Herriis og Slog be: hoff oc for ordhaffre effter gambel sedwanne men guld sølff Pendinge eller nogre ware haffuer han eller nogre hans Embismend aldrig taget for pant aff noger bønder i noger maade som alle bøndernæ oc menige almwge her selfue tilstode. Item om at for :ne Dluss Hollgertskens fogeth paa Bønneith skall haffue slaget for :ne werduge faders thienere oc Bonde wdi hans enget hross effter Dluss Hollgertskens befalning siige wii swa ath thet en wdi Sandhedt befindis kan Men for :ne Dluss Hollgertskens Arbeids Drengge soge for :ne werduge Faders bonde eth slag eller ij met en øre Hammer for nogen trætte som nogre for :ne werduge Faders oc Dluss Hollgertskens thienere haffde tillsammans oc ær same bonde thiidt oc offte bødet wander oc bøder ther fore men hand siiger at thet hannom forbødet ær at tage oc giorde same bonde som hwg sid self personligen for :ne Dluss Hollgertskens orsage at thet en sœede effter hans willia oc befalinge wdi noger maade Och spurde for :ne wor kiærste nadige Herre Personligen same dagh menige Falster landz indbyggere att om nogen aff them haffde nogen tiidt wærit formeenth lowg eller rætt pø Herriking oc landzting aff nogre hans Fogether oc Embismen effter som for :ne Register oc indeholder — — — hans Nade om swa ware Thaa ware thet hans Nade emodt oc alltingis vwitherligt — — — met thiidt at sætte hans Nadis Fogether oc Embismen till rætte ther fore om theris bryst befindis lwnde. Ther til swarede menige landz Indbyggere at them allthiidt wedersaret ær lowg oc rætt bode till Herriking oc landztingh — — — for :ne Dluss Hollgertskens eller nogre hans Embismen haffuer nogen thiidt forbudet eller formeenth them lowg eller rætt i noger maade oc tædede the hannom alle for at han haffuer wæret theris landz Høffuizman oc Forswar som en Erligh Daudemann wdi alle maade. Thess till ythermere wiintnesbyrdt oc stadfæstelsæ haffue wii

alle oc hwer besynderligen tryckt wore indsegle neden fore thette wort opne breff giffuit og skreffuit aar dagh oc stedt efter som forskreffuit stander.

(Original paa Papir med 16 Segl i Geheime-Archivet.)

C. (Til Side 42.)

Myn Imygh tiilpligtwgh tro tienisthe ethers Nadiss høgmeectwghed altiidh tiilforne sendh meth wor Herre verdiiff ethers Nadhe at viidhe sou etheres Nadhe megh tiilskreff at Jeg skuldhe deelle och forfylle meth Loghen hwess sagefaldh som ethers Nade wor tiilfallinndis for otthe Porffeldz Dødh som blef slaghen aff werdugh Fader Wiisp Jennes och sticthens brødh aff ffyen :c. haffuer Jeg nw skellighe och loglighe forfoldh samme sagh som thenne breffuiiskere Peer skriffuer ihermere ethers Nadhe berethe kan :c. Ath ethers Nadiiss høgmeectwghed viidhe bydhe megh tiill i hwach goh aff stigthens Jeg skulde ladhe megh indføre paa ethers Nadiiss weghe, Tha skal ethers Nadhe fyndhe megh ther uti welwelligh :c. wiidhe ethers Nadhe werdiss tiil och giffue megh logh at Jegh mathe ladhe føre iiii (3½) Leest siildh vdh en Niigeth paa myn Forberingh ther betther Jeg ethers Nadhe imygeligh om Heer meth ethers Nadiiss høgmeectwghed the Hellectrefaldighed befallinndis skreffuet paa Nyborgis die undecim millia virginum Anno Domini mdxix

Ethers Nadiis

tro Dienerre

Hans v — (afrevet: von Meßen)

Dpkrift

Høgboren første oc meectwgh Herre Her Crisiern met Gudh Nadhe Danmardis Norgis Koningh wdworldh Koningh tiil Swerrig Hertwgh i Slekwigh Holsten Stormaren Dytmerschen greffue i Vldhenborg och Delmenhorsths sun kiærste mandigste Herre.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

D. (Til Side 44.)

Først es her ath Bispen vdi Fyn ær begerendis myn Herris Nade wil tiilstede hand ma giffue til kende sih guld sølf oc Elenodie swo myn Herris Nade maa fanghe thet tha haffuer myn Herris Nade befallen mester Anders Glob ath reise ther om til Bispen vdi Fyn med en notarius oc forhøre Bispens vilighe ther om vil hand sadanth antworde, til myn Herris Nadis behoff, Tha ær myn herris Nade til Fridz, ath hand ide holdis vtj swo stoer strengh Forwaringh oc gæmme som her til seeth ær men ath hand kommer vth paa gorden om Daghen en stund eller ij oc ath hand tiiladis ath siighe Messke ner hannom tediis dogh swo ath the som myn Herris Nade haffuer befallid hannom, taghe swo vore pa hannom ath hand ide vndkommer i noger made, som the ide selver ville sidde i stedhen ighen oc stande tiil retthe for alle the schildingier oc tiiltale myn Herris Nade haffuer tiil hannom. De ther som hand vil gange myn Herris Nade reth vth oc giffue at kende siith guld Sølf Penninge oc Elenodie oc lade thet nu antworde myn Herris Nade tha vil myn Herris Nade lade siig finde velwilighen tiil ath tiilstede swo Nighens prelater oc gode mend mwe vti framtidhen forhandlee the sagher oc Crende som myn Herris Nade oc hannom emellom era.

De ær myn Herris Nadis vilie eller begeringe andith (sic) end Bispen skal fange god redelighetth med Mad sl oc ærther som ther faldher oc er vti lenith oc pa stotidh, oc vil hand lade henthe sl aff sine eygne gorde tha ær myn Herris Nade tiil fridz med hannom faar swodanth.

Item vil Bispen vnde myn Herris Nade swodanth sih guld, sølf oc Elenodia Tha skal Bispen scriffue nogher hans thieneræ tiil som thet antworde mester anders Glob enthen Officialer eller Fogether oc nar mester Anders swodanth antnammer tha skal hand haffue ther Dannemend oc pintnefsbiird

Hoff oc notarius som gjør instrumentet oc bescriffue inuentaria
pa efther som tilbørligt ær.

Udenpaa:

En befalingh aff biskobpen

(Original Udkaft paa Papir i Geheime-Archivet.)

E. (Til Side 45.)

Min ydmyg tro plictig Dienesthe edher naadis Hoffmechtig-
hed altiith forscrewen met wor Herre Hoffborne Første Kieriste
naadige Herre verdis edher Naade ath vide ath Eric Pors
paa Nykiøping antworth meg edher Naadis breff lydinis ath
Jeg skulle tage ware paa Wispen aff Gyn met iiij (4) edher
Naadis skritther som hand her paa Slotteih inglawde oc ana-
me til meg Hwes inuentarium som Her paa slottith bwrde
ath ladis aff fetalie oc andith, hwilkir Jeg oessa giort haff-
wer. Oc sendher Jeg edher naade thet samme inuentarium
sem Jeg anameth aff Eric ath edher naade ville verdis til ath
vide hvad fetalie oc andit som Jeg her paa slottith annamit
haffwer. Item i daff sid Jeg edher Naadis Scriffuelse aff
Cornelio edher Naadis draffanther ath Jeg skulle antworde
hannem Wispen aff Gyn, hwilkert Jeg oessa giort haffwer oc
the iiij edher Naadis skritther fælde met Nu ær hæ intith
Gold paa Slottith vdhen Jeg self femthe som slottith forware
kunde kærste naadige Herre ath edher Naade ville verdis til
ath wænke thet ith sind til hworledis edher Naade thet haffwe
vill kærste naadige Herre haffwer Wispen aff Gyn her paa
Slottith stundinis i beseylit skrin som her oluff Holgerdhen
anamith beseylit aff hannum oc thet i ær 10 r gyllen of haff-
wer hand oessa ind lidell sølffstoff herpaa Slottith oc intith
andith wden nogen sma scriffther som syde paa gold, her met
edher naade then alsommeetigste Gud befallendis til ewig tith
screffwit paa Engelborg onsdagen nest effther sancte Dorothee
Dag Anno mdxx

Edher Naadis ydmyg
tienere

Matis Scriffwer.

Dyſkrift

Hoffborne Førſte of mectige Herre Her Chriſtiern met gudꝝ Naade Danmarkis Norgis Wendis Gotis Koning udwald Konning til Swærig Hernog i Sleswig Holſtien Stormarn of Dytmerſken greffwe wihi oldenborg oc Delmenhorſt ſind kiarſte naadige Herre ndungelig ſendis thette breff.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

F. (Til Side 58.)

Myn idmigelig tilſpectig troo tienestæ altiit tilfornæ ſende met vor herræ kiereſtæ Nadistæ herræ Endog att thet er ſelſkwns (sic) uog att ſcriffuæ edhers Nadhæ till nogher veſhede om then almwigis opreſning ſom nu her i Dplandt for öguæn er Dogh Dierweſſ Jeg at ſcriffuæ Att Jeg landt ickæ rett her forfaræ en bergsmen haſſuer then begynt oc forſolgher dagelig then met liſſ och gøð Df Jeg ickæ merkæ att nogher aff Rydherſkabet ſom noghet haſſuer eller noghet acthinneſſ eræ ſkall nogher ſyndæ giſſue ſeg inde til then hob Nu then koſt ethers Nadhæ haſſuer giordt paa thette Ryghæ er tilforgeſſ giordt udhen ſaa er att ethers Nadhæ ſterker ſeg ſaa att edhers nadhæ wordher mectig ofſuer bergsmen Dc. Dalen Dc thet met bliſſuer Swerigh fredſommelig oc ett vndherdantig Ryghæ Jeg ſan ey andhet merkæ thet gud kiendhæ. hwillet Jeg ethers Nadis ſtanth oc velfar altid ydmigelig befaller Scriffuit i Stocholm die Inventionis ſte crucis Anno dnj Mdxjº

Ethers Nadis Høgmectigheds tro capellan
Jo: Andree epus Ottonien
et poſtulatus Strengnen.

Udſkrift :

Clarissimo et potentissimo principi Duō Duō Chriſtiano Dei grā Danorum Suenorum Norichorum Sclauorum Gotorumq. Regi Ducj. Slesuicensi ac HolsacieSwæmarieDimartieq. Ducj. Comitj inDl: denborg et Delmenhorſt Duō ſuo ſp. obſervantiſſimo.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

G. (Til Side 65.)

Item siger Bispen i Tjen at thet er gandske swaartt at raade een Herre om land och Guld och bespynerlige om Swe: rigis Riige dog will Bispen aff Tjen sie wor Nadige Herre sitt gode nyde ey saa at hans naade schall bruge thet for no: get nbdagtigt raadt.

Item sier Bispen at Suerige er it swart land at straffe met Herre magt thii at Indbyggerne haffue for meget tilflugt tiil skouge och bierge, vdhen saa er at Herre magt kand lenge blif: fue inde vdi landit, och bliffuer icke endaa almwen rettelige straffit met swerdt paa noyer ende thaa erre the strax rede ighen at giøre vpløb ighen, och er thet befrugthende at al: moen skall lenger kunde holde Stougen wiidt hoerdt Fortæ: ring end Kriigiskfolk skulde fange theris næring, dog kommer thet Herremagt i landit och kommer thet noyer gode medeler emellom almoen oc Herremagt, thaa er thet it stoert Hob tiil at almoen skulle sielff siølge Herremagten at hielpe och straffe alle the som haffue giordt thet vpløb och hulpit thet tiil.

Item er och icke Herremagt wiidt handen, och effther then leiglihedt som wor tieriste nadige Herre haffuer nu vdi Swe: rige, thaa er Landit lett ath thuinge vnder statning ighen i saa maade at Stottene skall alle vndsettis met ferst Gold met thet første the Gold thet nu paa ære the kunde neppeligen leffue tiil wandet worder anbet ighen for skiffuerbugis skyldt.

Item thet er nu een forderffuelige vblegge i Stockholm the ære for mange at ligge vdi Wyen och for saa at slaa vdt met noget langt vden fore eller mod stoer magt.

Item wor nadigste Herre kand well formene them saltt och landit staar aldelis tiil at twinge met saltt vnder stat helst forthii at almogen hører inghen hessuihmand lenger end hand land fly thennom saltt.

Item Bispen vpsatt huar fore hand drog nedt tiil wor nadige Herre och raadde Erchebispen tiil at hand skulde och drage tiil hans Nade at nar wii haffde forfarit at hans Nade haffde icke hafft Herre magt wiidt handen thaa skulde thet v: sendis at landit it hemmeligt budt met gott Kundskap fran

myu Herris Nade och fran Erchebispnen till Her Thure Jenson at Her Thure skulde giffue almoen till lende huorledis at erchebispnen haffde budet hannom tiill at thud wor wenthendis it swart thall Kriigis Folk at forherde och forbrende landitt, och om hand kunde ingentunde komme thennom tiill at the wilde giffue Koningen theris Skatt thaa skulde hand hylde alluogen tiill seg och emod Gostaff Ericken och hans parthii skougstrugere och legge them øde, Och skulde Her Thure kynde for almoen at han wilde forlige sig met wor nadigste Herre om skatten, saa at ther skulde ingen Kriigisfolk komme ind at forherde landit, Och nar Her Thure wor hyldit thaa skulde hand forskriffue it mode aff the beste aff huert Herrit skulle thet besøge, och thaa skulde Her Thure saa handle met thennom og giffue thennom tiill kiende huorledis hand kunde inghen ændelig dædning foe met wor nadigste Herre om then skatt anderledis end skatten skulde tiill Elottit, helst forthii for: de Her Thure wilde ingentunde bruge nogenn Høffuizmand;domme Riiget tiill een forderff som thaa for øffwen war, om thet fremmet thall Kongisfolk thaa komme vdi Riiget. Item vdi saa maade som forskreffuit staar kand Riiget allerringiste komme vnder skatt ighen vnder Kronen helst forthii huadt theris Høffuizmann raader thennom uden sit eyget for meget wildt thet hører almoen gierne i Suerige tiill friidt

Strax Konning Hans hues Siel Gud Nade, war forligt met Her Steen Sture, thaa gick almoen Konning Hans tiill Hande fore Her Steens Schriffuelse skyld, saa gick thet och nu vdi Suerige met Fru Kirstine

Item ther er ingen Hoff tiill noget Handell met Gostaff Ericken; thii hand troer ingen och the hans ypperste tilhielpere ære the troo och inghen, ther fore er ther ingen anden raad tiill forroden Herre magt end som forskreffuit staar Wore och Erchebispnen saa stark met sit eget Føld at hand kunde vnder tiiden besøge siitt stift, thaa kunde hand giøre meget emodt Gostaff Ericken, och hans Parthie almoen er meget frygten: dis for Erchebiscopnen dog thor hand ingen loffue sette tiill thennom fore then store skade the haffue giordt hannom.

Item i Sommer paa fioretten dage at giøre thaa gaff seg till Gøstaf Ericksen bode aff Stockholm och fran Scurinn Norby mesthe partthen aff Nidderskabit och Swenske Hoffmend, och nogen Tiund thet effther kom rngtids tiill Stockholm at the Danske Herrer skulle inghen Hoffueren (sic) holde som the pleigde at giøre, Och haffde wii saa gott som ingen iyhen vden bloteste Erchebiscopen och hand war vdklosid och forar medt, och haffuer hand altiid beuisdt sey troligen, og thaa thet hemelige rykte kom at wor nadige Herre skulde haffue været dædt, daa fornam Wispen aff Gyn Erchebispens trou hjerste tiill wor nadigste Herres arffninger, Och thet wor een rett orsag: huor fore at Wispen aff Gyn raadde Erche Wispen at drage tiill Røpnehaffan.

(Udfast paa Papir i Geheime-Archiaet.)

III. (Til Side 66.)

Iohannes Andree Dei et apostolice sedis gratia Episcopus Ottoniensis Nobis dilecto Petro Iohannis uostre diocesis clerico paternum affectum in Domino cum salute. Tuarum probitatis et virtutum merita nos sollicitant inuitant et inducunt ut personam tuam speciali fauoris gratia prosequamur Quapropter Ecclesiam parochialem in Österlkerning cum sua annexa eciam ecclesia parochiali in Honstrop nostre diocesis per liberam resignacionem cuiusdam dominj Iacobi Iohannis vltimi et immediati possessoris earundem sponte et libere in manibus nostris factam vacantem tibi cum omni iuris plenitudine in nomine Dominj conferimus per presentes teque per *bireti* nostri impolicionem inuestimus presentialiter ad easdem volentes eciam tibi de omnibus et singulis dictarum ecclesiarum fructibus Redditibus iuribus et pertinentiis quocunque nomini censeatur integre planarie et cum effectu Responderj et nullj alterj quouis modo Et ne idem dominus Iacobus resignans in vite necessariis deficiat omnes et singulos fructus et redditus dicte ecclesie de Österlkerning de expresso consensu dominj Petri predicti eidem dicto domino Iacobo resignanti quoad uixerit referuauimus et tenore prelencium referuauimus In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium Secretum

nostrum presentibus duximus appendendum. Dat. in castro nostro Wreckil Ipso die beati Marci euangeliste Anno dominij Mille-simoquingentesimo vicesimo 2° &c.

Seglet mangler.

(Original paa Pergament i Geheime-Archivet)

I. (Til Side 71.)

Kære Herrer oc venner Jegh haffuer her fornumit at myn Herris nodis breff haffuer worit po Synboo landztingh sudens dis som thette scrift her innelucht, er thet swo oc kan Jegh thet wætheliche forstande tha er thet giord thet oppa at søgher Jegh icke then dagh oc mode til Kalunborgh tha wil thet findes fore (?) — — vling, som icke grundeligh oc wætligen kunne foresta (?) hwad mit fæet er Alt mit biudis alt thet thet rætt er, och Jegh tørff icke komme for wæthe søgher Jegh thng, tha formoder iegh wel hwad mit wil wetherfariis :c. (sic) Jegh haffuer icke glømd, hwad mit wetherfor sist Jeg wor udi Riibenhaffn then tiid myn Herre Personlighe war thet, oc alt hans nadis erlighe menighe righens raad oc mange aff the yppersta ridder oc Swene vdi Danmark war, oc thet til borgmester oc rad aff manghe Riibsteder oc annet stor almughe, hwad mit tha oc thet wedersforis vdi alle theris neruerelke mit nw at come til Kalunborgh for sodan til-schriffuelse komer mit thet vdi so (sønd? ho?) tha styre mit then helie andh thet aff thi wedersforis mit swodant vdi alle theris neruerelke som aller størst Friid bure tha oc thet at wære, hwad motta iegh tha nw formode mit icke vdi flere og annere neruerelke som thet røris vdi for: de Ecrift til landz-tingh oc er thet eet gammelt ord, Si homo m — — — in arido quid hat, po thet at alle man skal wide at Jegh wil alt tiid offuerbodis ware for wæthe at come, om mit kan rætt wedersfariis, tha wil Jegh giøre alt thet thet rætt er uden ald Nade, kan mit rætt wedersfariis som Jegh scriffuer, thet mwe i so forstan tha bedis Jegh først gienfangelse aff alt thet mit er woldeligen fra taghet, thet Jegh met wæthe lenghe oc ro-lighe haffuer haffd vdi mit werre som Kirke rætt oc Keyser

logh oc alt vœtuisshedz logh vdi alle Cristnehet vduiser, at thet (then ?) thet weldelighe fran er taghen, han vœr før alle vœt gang først haffue alt siit ighen qui spoliatus an omnia restituenda esse (formodentlig: quia spoliatus ante omnia restituendus est.) kan mit thet icke wederfaris tha er iegh icke plicthe at come for noghen vœt førre ieg fanger alt myt ighen vden mit lystet oc wil giœret. Men po thet at alle man andelighe oc werdelighe mve wide oc hœre myn skild oc vskild, tha wil iegh gerne wære vffuerboden for at come for hans Nadis oc erlighe (rigens) menige rod vdi Kalundborg eller andersted vdi Danmark hvœr myn Herris Nade mit haffue wil thet som mit oc mœgelicht er at come vdi swo made kiære Herrer oc wanner kan mit thet see, tha beder Jegh gerne ethers raskelighe swar her vppa kan Jegh icke oc so worde forwaret, tha seer myn Herris Nade at han tœrff icke vmaghe segh ether eller noghen Danneman til thet for ; ne mode vdi Kalunborgh for myn skild kiære Herrer oc wanner beder Jegh ether kerlighe ati icke wœle holde vdi Dyl thenne ethers tilscriffuelise, mit siet her at thet tagis opne besegilde bressue effter myne bressue som iegh (?) fra mit screffue ligervuis som Jegh wilde icke tilstaa, thet skal inghen behoff giœris forthii iegh haffuer lenge wortt gamell at wide hvad Jeg maa gøre. mit scriffue Item at beholde Copie aff sodan merkelige bressue oc begere i noget saadanne at see Copie aff the bressue her fra mit screffue, tha skulle i gerne fange them at see paa Dansk, tysk eller latine hvilke i helst wile at wede hvad ieg vformit maa fra mit scriffue.

Summa aff thet mit veldelig er frættaghæn thet myn dat: er Søn tilhœr som Jegh effter loghen vœtt werie er til Pantt oc Eendom oc swo thet mit sielff er weldelig fra er taghen gord oc goß al sammen vden skuld oc brœde oc vloff forvunden et deinde dampnum et inter cetera — — thet regner Jeg for x x m (30,000) rinsche gillen.

Kiere Herrer oc wanner waret gott thet i wille giøre thet ether tilbœr at vnderuishe myn Herris Nade han toghe fra eng: he man vden han haffde forbrœtt sig sit erffue oc thet till loff:

ligen forfuld, hvad the saghe ære wide i wel om i wese sez, crimenlese majestatis auedskiold haffuer Jeg oc aldrig førð oc aldrig achter met guß Hielp at føre.

At Jeg fanger hiid betydendis opne besegld leede breff met myn Herris Nadis infegle met flere hans Nadis merkelige Rods swo at myne wener her oc mit tædis at Jeg er fuldelig met forward oc ther til ij merdelighe gode riddermen som Jegh maa fuldkomelighe tro, oc macht haffuer mit kunne forware til the for : de daghe ther at bliffue vdi felighet oc felighe hiid vdi myt behold ighen, them wil Jegh met guß Hielp følge om Jegh swodan forwaringe fanger.

(Efterthii ?) myn Dotter haffuer screffuet mit til at hun finner ether mæghet wenlighe oc kerlighe po myn side ¶ vdi myne Arinde, er thet so, tha tæder iegh ethers nade ther kerlighe for, Gudh giffue at thet swo wel bliffue wil oc Jegh maa befinnet swo, tha maa en gudh giffue then dagh maa come, at Jegh maa met guß Hielp wel forskillet oc forthienet, thet er førre steet, thet eet lass Høst er om fallet oc wort vpræst mæghet hordelige er faret met unil hwo ther haffuer fæld vdi forladet them gudh in Christo vigeat gracia vestra, Scriptum lub.

(Afskrift paa Papir i Gebeime-Archivet, paategnet :
ex transcripto cœvo.)

K. (Til Side 87.)

Myn idmigelig tilplectig thro thienste ethers Nadhe altiid forscreffuen medt wor Herre Kiriste nadige Herre som ethers Nadhe scriffuer meg thiil att thet er i sandhet for ethers Nadhe kommet huorledis att Jeg offuer then Hielp som ethers Nadhe skal haffue aff Kirterne tha skulle Jeg haffuit beswarit myne Kirkere huer medt jc (100) Mark somme mere oc somme myndre kiriste nadige Herre aff then beswaring viste Jeg aldelff inthet aff før en Jeg leste ethers Nadis breff oc haffuer Jeg idæ beswarit them paa 1 Penning i thet mesthe offuer then beswaring om the XV mark paa ethers Nadis vegnæ ther maa ethers

Nadhe aldelff forladhe seg thiil och raadher Jeg ethers Nadhe, att ethers Nadhe waarer seg fore sodanth Gold som sodan tyendhe peger at fere. Kieriste Nadhe herræ wiil ethers Nadhe haffue thette Landehielp wentt i gaa mænth som ydess landt i Nijl, tha skall ethers Nadhe sielff rammæ there om thiil i tydhe meg er thet idæ mægelicth att wendhe myn part i sodan godt mænt wdhen thyden waare lengher. Kieriste nadig Herre er Jeg storlig begerindis en vdscrifft af Koning Christierns forklaring att ethers Nadis Cancellerij ville sicken meg then. Her medt ethers Nadis hogmæctighedt then almæctigste Gud beffalindis. Datum ex curia mea alszöo Sabbato intra octauas omnium sanctorum Anno 1524

meo sub signeto.

Ethers Nadis Hogmæctigheds

thro Capellan

Joannes Andree

Episcopus Ottoniensis

oppskrift

Carissimo ac potentissimo Principi Domino Friderico Danorum Sclavorum Gotorumq: Regi electoq: in Regem Norwegiæ Duci Slesuicensi, Holsatie, Stormarie Ditmercieq: Duci, Comiti in Oldenborg et Delmenhorst Domino suo graciousissimo.

(Original paa Papir i Gecime-Archivet.)

L. (Til Side 4.)

Wii Jens Anderkenn mett guds nadhe Biscop i Dithense giør alle vitttherlicet mett thetthe vort opne breff att then tiid vij thienthe koning hans i hans Cancellerie tha vor vij sicken tiil Norge mett for :ne Koning Hanskes opne Mæchte breff Saa lydendis att Her Henrik krommedig tha houehman paa Baahuse oc vij tha Koning Hanskes scriffuer skulde paa hans nadis vegne sidde retther tyng i Norge offuer alt Norges Nighe Oc tha bleff forsamblede i Konge ende Erchebiscopen oc alle andre Biscoper oc prelather Tseligeste Middere Midderskabiit oc alle gode menn oc en stor part aff Almwegen

offuer all Norges Rigte Tha sadhe vij ther paa Koning
 Hanskes vegne met Rigtens raadt i Morghe De hørdhe sager
 oc skickedhe saa log oc rett i alle the sager som for oss kommæ
 som vij taar ennw verre bekiendt De tha stoedt ther Ingen
 andhen Richte paa for ; ne Her Henrick kromedige enn som ther
 bør at staude paa enn erligenn man In cuius rei testimonium
 Signetum nostrum præsentibus dorsotenus est impressum Datum
 Havnæ die Mercurii proxima post Beati Bartholomei Apostoli
 Anno Mdxv.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

M. (Tit Side 91.)

Wii Jenns Underkenn mett guds nadhe Biscop udi Otthen-
 ke giør alle vittherligt att aar effther guds byrdt tusindsem-
 hundriitt tiue paa thet nyendhe thenn søndag nest for Palme
 Søndag tha kloctenn slaa ett effther middag wor vii skicked paa
 Otthenke biscopps gaardt oc swo vanmeectigh aff Siugdum att
 vii kunde idæ vdi vor personn komme till vort Otthenke Ca-
 pitell som tha vell tilbørligt haffde verrit och therfor kallet vii
 vort for ; ne Capittel till oss paa wor biscopps gaardt oc gaffue
 thennom tilkiende først for wor siugdoms skyldt och swo for
 andre merkkelige sagers skyldt Som wii tha trengdess och nødiss
 aff , att offuergiffue vortt stift De therfor framsætthe vii først
 att for ; ne wort Capittel fortentthe vell huorledis Erligen
 oc velbyrdig mand mester knude gyldestierne Dompraauest
 udi Wiborg wor nogenn stactt stundt sidenn samtyett aff wor
 kier ; te naadig Herre Konig Frederik telligste aff oss och wortt
 Capittel som the bressue indholde som thær paa giffne ært De
 effther swodanne bressue oc samtycke haffuer Rommer kirkæ
 beuillet oc bejaet for ; ne mester knudt till for ; ne Otthenke
 sigtt bodhe for en coadiutoer nar oss swo tæctes oc effther-
 komer effter wor dødt De therfor oc for swodanne sagers skyldt
 som forsket stonder oc effther for ; ne wor kierste nadig hæres
 scriffuelke vduelle vii nu paa thet nyæ mett for ; ne wort Ca-
 pitellss samtycke for ; ne mester knudt dompraauest till en coa-
 diutorem et administratorem in vita et successorem post mor-

tem Och gaffue hanem strax wy for : ne biscopegaardt, Orkiil
 slott mett the andre stiftthenns gaardhe Huer vedt sytt naffn
 Som er Kierstrop paa Tosing, Malzø vdi Volandt och Sørop
 vdi falster mett alle for : ne slotthenns og gaardenns gods,
 renthe oc tiliggelke att anname strax vdi synn wære oc besidd-
 ning swo fryett som vij till thenne dag thennom vanden vor
 besiding haffue hafft Och oriff (sic) vij aldeless mett thenn aar-
 ligenn pension som for : ne mester knudt haffuer off tilsaftt
 aff stichtenns renntthe Dog skulle vij beholde vort egit Sam-
 mer paa for : ne Slott oc huer gaardt som vii plege sielff inde
 att werre for en tilfluct skyldt mett en søge kost som søwæ skal
 hindre for : ne mester knudt Och om vij skulle bliffue vdi rigitt
 tha skulle vii anname kierstrop igienn aff for : ne mester knudt
 oc giffue hannom thet aff aarligenn pennges som plege thet aff
 at ganghe Och wor tillsagd pension skal aldeless thet mett
 werre vbekrenket Och protestere vii at for : ne mester knudt skal
 strax anname for : ne biscope gaard, Slott och andre be-
 nemffde gaarde vdi synn haffuende were oc besiding Dog skal
 hand icke eller hanss fogeder ingenn hinder gjøre off paa huadt
 boskab eller fietale som Wii haffue behoffue at føre aff for : ne
 biscope gaard, Slott eller andre for : ne gaarde Wii effther :
 ne broder Hanss faerkenn prier till Sancti knuds kloster i
 Dithenke oc menige Capitell thæt sammestedt bekiende at vii
 neruerende hoss wore paa for : ne biscope gaardt paa for : ne
 tiidt De alle sambrechtelige annamett strax for : ne mester knudt
 dompraauest for en fuldt coadiutorem och administratorem oc
 succesforem och antuordit wij hannom strax for : ne biscope
 gaardt och vedt then bodhe Orkiil Slott oc the andre gaardhe
 De sagde vii hannom thiil att paa Palmes Søndag thet nest
 effther komyndes skulde handt berede seg att komme till off vdi
 Sancti knuds kirke tha vilde vij hannom thæt intronicere
 meet all tilbørligenn ære som thet till burdhe Jeg forberørdt
 knudt Gyldenstiernne dompraauest bekiender allt som forskreffuit
 stander att thet swo forlobenn er paa for ne : tiidt oc stedt och
 annammet jeg strax for : ne biscope gaardt vdi myn heffdt oc
 wære oc besiding De sagde Anders Jude for : ne biscope Jen-

his fogiidt paa for : ne biscopis gaardt meg strax thien-
 neste oc befalet jeg hannom att raadhe og regere offuer thenn
 paa myne vegne ther effther liggeruise som handt til-
 forenn giorde paa for : ne biscop Jenfis vegne, Oc befalet
 jeg strax myn scriffuer knudt matkenn at handt met mester
 Hartuid for : ne biscopis Jenfis Cancellor skulde giøre Inuen-
 tarium paa alt thett godz, boskaff oc fitalæ som findes kunde
 paa for : ne gaardt effther for : ne biscop Jenf haaffde ladt
 sytt aff føre Qui tamen nos Joannes Episcopus atque prior et
 capitulum necnon Canutus prepositus supradicti hanc facimus pro-
 testationem quod licet premisa Romano pontifice irrequisito,
 fieri non deberent, tamen (necessitate urgente) que legem non
 habet, ea facimus tali tamen animo, quod quamprimum fieri po-
 terit premissa pro Romani pontificis assensu eiusque ratifica-
 tione ad sedem apostolicam mittere (ut tenemur) instituimus
 atque pollicemur De quo protestamur expresse tam conjunctim
 quam divisim *Alt swo er gangenn vdi Sandhedt som forscreef-*
fuit stander Bekjende vij for : ne biscop Jenns Underken oc
for : ne broder Hans faerkenn oc menig Capittel oc for : ne
mester knudt dompraueft mett wore Indsegle heer nedenufor
hengende Tilbedende Hans Bang notarium publicum att hand
met vitnesbyrdt skal vnderkriffue thette wort obne breff Datum
Anno Die Loco quibus supra.

Ego Joannes Bang clericus Ottoniensis Dioceos Reverendi
 prenominati patris Domini Joannis Episcopi scriba et notarius
 quia dum sic ut premittitur per prefatos dominos episcopum,
 prioremque et capitulum necnon magistrum Canutum prepositum
 agerentur et fierent, una cum honorabilibus viris magistro hart-
 vico Langen canonico haffniensi necnon provido michaele petri
 civium magistro civitatis Otthoniensis testibus ad premisa requi-
 sitis presens fui, eaque sic fieri vidi et audivi, Ideo premisa prout
 superius de verbo ad verbum continentur et habentur Ex dicti
 Reverendi patris episcopi mandato Subscripti signoque et nomine
 meis solitis et consuetis una cum prefatorum Episcopi priorisque
 et capituli necnon magistri Canuti prepositi Sigillorum appensione

Sig:avi: In fidem robur et testimonium omnium et singulorum rogatus atque requisitus.

(Original paa Pergament med to Segl [Bispens og Provstens]
i Bissecontoirets Archiv i Odense).

N. (Til Side 96.)

Joannes Andree dei gratia episcopus Ottoniensis Nec non postulatus Strengnensis.

Premisa nostra sincera dilectione Kiere esse i gaar Antz: worde wy fra off the wore breffue Som Indeholde wore swar tiil ethers breffue Som then schriffwer førde hiidt oc y dag fnyge wy och ethers breffue Som Hans Robek førde hyde vdy samme sag Tha Niade wy ether nw sem vy Rodde tiil: forne vdy vore breffue atth y ville giffue ether selff hiidt oc giører her for thet arlige Naadt ethers saghe och orsaghe vittherlige hwiiske sager oc orsager ethers breffue Indeholler Tha schreffue vy ether tiil Saa Schriffue vy end nw atth Lü: bech er en Stad modt valdt oc giør Inghen vredit gud giffue att flere hadhe saa beliendt vdy tyde Som vy mett mange vore breffue gaff them tytt oc offthe tiil kiende fra os Ther met ether gud befalendis Ex curia episcopali lubecensi die beate virginis assumptionis Anno mdxxxiiij

Dykrift

Erligh og welbiirdig Mandt esse Wylde Høffueymandt paa Berghen hwø fierligen Sennnd.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

(Følgende Document, som ikke er afbenyttet i Levnetsbeskrivelsen, hidfattes her som et Bidrag til Ketsshistorien.)

O.

Wii Jens Anderssen mett guds Nadhe Biscop vdi Dithense helpe eder alle Sandue Mendh wdi huerett Herrith offuer all ffynn Kerligenn mett gudh Wider kiere wener att wii haflue

offuer wendt huorledis i tiitt oc offthe trengesh tiil, mett lo-
genn at gisre eders sandemends Eedt vedt eders Boeflodt oc
nar i haffue giortt eders tug tha kwnne i komme vdi falde
bodhe paa eders boeflodt oc paa eders Mandheldt Saa ati
kwnne ther offuer bliffue vgilde mendh, besynderligenn naar i
skulle swerre om markeskeell och therfore edet alle tiil godhe
haffue wii ladt lese paa slynbo landhting thet xxj Capittel vii
then anden logbogh som saa lyder — man om Markeskeell
tha skulle sandemendh vdaff thet samme Herriit stable enthen
mett stodt eller mett steen oc swære siden vdi then steedt ther
skellet ær at the haffue giortt Rett Och haffuer slynbo Landh-
ting som nw holdit vaar sancte Trinitatis Løerdag giffuet vffj
eth endelig swaar om samme Capittel vii logenn saa at nar
sandemendh skulle swære om Markeskeell emellom ij byer oc
om ther ær Markeskeell emellom samme ij Byer som bodhe
byerne haffue holdit oc regnett for Markeskeell vdaff arildz-
tiidt oc om sandemendh haffue ick sworitt therom tilforne
Tha skulle sandemend først stable samme skeell meth stude eller
met steen oc ey gisre nogit andit nyet Markeskeell emellom samme
two byer uden alle lodhwyereus samtycke vdi bodhe byer De
siden skulle sandemend swære at the haffue steentt eller stablett
rett markeskeell De nar the saa swære om markeskeell tha swære
the Rett oc kwnde aldrig feldis therfore met logen oc om
Sandemend gisre anderlese Markeskeell en som forskreffuit
staar tha gisre the wrett oc bær at feldis therfore met logen,
Her effther som forskreffuit staar bær sandemendt at gisre the-
ris twy om Markeskeell oc ther met skeer Ingen wrett at huer
beholder huad hannwm bær effther logenn. Giffuit i Duthense
Mandagenn nest effther the hellig trefoldighedz Søndag Mar
M d xx vj nostro sub sigillo Dorsotenus impresso.

(Original paa Papir med Segl i Geheime-Archivet.)

Trykfeil.

Side 28	Lin. 14	upantet	læs: ud pantet
— 34	— 4 og 15	det ene og gaacr ud	
— 85	Numf. 130	XI.	læs: XII.
— 87	Lin. 14	Clasul	— Clausul
— 90	— 20	indbetafte	— indbetale
— 117	— 31	sepcificeret	— specificeret
— 125	— 6	ghernn	— gherne
— —	— 29	Krafte	— Kraffje
— 126	— 25	qwynnedt.	Her tilføies i en Numærkning: dette var Navnet paa den Skov, hvorom Trættten var; i Wispens Klage kaldes den Quidueth.

De øvrige Trykfeil ville let erkjendes som saadanne.
